

Staat van Rotterdam

2012

STAAT VAN ROTTERDAM 2012

Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)
juli 2012

In opdracht van Bestuursdienst, gemeente Rotterdam

Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)

Auteurs: drs. M. van Rhee en drs. A.L. Roode

Project: 12-3550

Prijs: € 10,-

Adres: Blaak 34, 3011 TA Rotterdam
 Postbus 21323, 3001 AH Rotterdam

Telefoon: (010) 267 15 00

Telefax: (010) 267 15 01

E-mail: infocos@rotterdam.nl

Website: www.rotterdam.nl/onderzoek

Voorwoord

Een grote stad is nooit af. Rotterdam is dan ook voortdurend in beweging. Iedere bewoner en gebruiker van de stad zorgt voor die beweging. En ook het bestuur voegt iets toe. Wij maken beleid, voeren het uit en veranderen zo de stad. Ondertussen is het belangrijk dat wij weten hoe het er voor staat, zodat wij goed kunnen inspelen op de staat van de stad.

Ook dit jaar biedt de Staat van Rotterdam ons weer inzicht in de stand van zaken. Per beleidsveld is op hoofdlijnen in kaart gebracht wat er in de stad is veranderd en wat de Rotterdammers daarvan hebben gemerkt. Rotterdammers konden daarover hun mening geven. Wat gaat goed, wat kan beter? Hun mening vinden wij belangrijk. Net zo belangrijk als de objectieve cijfers.

De Staat van Rotterdam koppelt objectieve cijfers aan subjectieve opvattingen van de Rotterdammers en levert daarmee onmisbare kennis aan de beleidsmakers van de stad.

Hiermee kunnen wij weer aan het werk. Om beleid te maken dat aansluit op de behoeften, om de stad in beweging te brengen en beter te maken. Want een grote stad is nooit af!

Ahmed Aboutaleb
Burgemeester van Rotterdam

INHOUD

Samenvatting	5
1 Inleiding	27
2 Rotterdam in het algemeen	29
3 Bestuur en dienstverlening	40
4 Algemene middelen	43
5 Veiligheid	45
6 Volksgezondheid en zorg	50
7 Onderwijs	57
8 Participatie	62
9 Cultuur, sport en recreatie	77
10 Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	80
11 Verkeer en vervoer	90
12 Economie	95
13 Milieu en duurzaamheid	110
14 Fysiek beheer van de stad	114

Samenvatting

Per beleidsveld zijn de stand van zaken en de ontwikkelingen samengevat. Rotterdam wordt hierbij zoveel mogelijk vergeleken met de drie andere grote steden. Dit jaar wordt tevens aandacht besteed aan Zuid. Op Zuid wordt het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) uitgevoerd om de problemen in dit gebied aan te pakken. Om het gebied te kunnen monitoren wordt Zuid in de publicatie meegenomen als een extra gebied waarover wordt gerapporteerd. Dit wordt alleen gedaan waar dit mogelijk en waar dit zinvol is. Het gebied Zuid bestaat uit de deelgemeenten Feijenoord, Charlois en IJsselmonde.

Algemeen

De bevolking

De Rotterdamse bevolking is voor het vierde achtereenvolgende jaar gegroeid. Begin 2012 wonen er 616 en een half duizend personen in Rotterdam. De groei als gevolg van buitenlandse migratie en de natuurlijke aanwas schommelt sinds 2008 tussen de 4.500 en 5.200 personen. Ook de bevolking op [Zuid](#) groeit voor het vierde achtereenvolgende jaar. Begin 2012 wonen bijna 196 duizend personen op [Zuid](#). Net als in geheel Rotterdam groeit de bevolking als gevolg van buitenlandse migratie en natuurlijke aanwas. In de jaren 2009 tot en met 2011 neemt de bevolking met 1.500 tot 2.000 personen toe. **Zie pagina 29 en 30.**

De bevolkingsprognose tot 2025 wijst uit dat ten opzichte van de landelijke ontwikkelingen de Rotterdamse bevolking jong blijft.

De grijze druk in Rotterdam is en blijft lager dan landelijk. In 2012 zijn er voor elke 65-plusser in Rotterdam 4,4 personen in de leeftijdsgroep 20 tot en met 64 jaar, in 2025 zijn dit er 4,2. Landelijk neemt dit aantal sterker af, namelijk van 3,7 naar 2,6 personen voor elke 65-plusser. De verwachting is dat de Rotterdamse bevolking tot 2025 groeit met 1,0 procent, landelijk is dit 4,4 procent. Op [Zuid](#) wonen bijna 196 duizend

personen. De ontwikkeling van de bevolking op Zuid lijkt op die in Rotterdam. In 2012 en naar verwachting in 2025 heeft Zuid in verhouding iets meer jongeren (tot 20 jaar) dan in geheel Rotterdam. **Zie pagina 31.**

In 2000 behoorde 60 procent van de allochtonen tot de eerste generatie, in 2012 is dit 56 procent. Op Zuid is dit 61 procent in 2000 en 57 procent in 2012. Binnen de etnische groepen varieert het aandeel eerste generatie van de helft tot tweederde deel in 2012. **Zie pagina 32.**

Onder de 65-plussers is het percentage westersen in de grote steden (net) lager dan 90 procent. Landelijk is dit 97 procent. In de jongste leeftijdsgroep is het aandeel westersen het laagst in Rotterdam en Amsterdam. Het aandeel westerse inwoners zal de komende jaren dalen, met name in de grootste steden. Op Zuid is het aandeel westersen in de leeftijdsgroepen tot 65 jaar lager dan gemiddeld in Rotterdam. **Zie pagina 33.**

Het percentage kansarme gezinnen én het percentage kinderen dat in een kansarm gezin woont, nemen af tot 2009. In 2010 en 2011 blijven de percentages vrijwel gelijk aan dat van 2009. Dit geldt ook voor Zuid. Op Zuid zijn het percentage kansarme gezinnen én het percentage kinderen behorend tot een kansarm gezin hoger dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 34.**

Immigratie naar Rotterdam vanwege werk is sinds 2007 licht toegenomen en het belangrijkste migratiemotief geworden. Op de tweede plek staat sindsdien de gezinsmigratie. Deze neemt niet meer af. Ook landelijk is de arbeidsmigratie het belangrijkste motief, aldus het CBS. Landelijk is het merendeel van de arbeidsmigranten afkomstig uit één van de EU-lidstaten. Daarnaast neemt onder de arbeidsmigranten het aantal kennismigranten toe en groeit het aantal buitenlandse studenten. Het aantal gezinsmigranten neemt landelijk weer toe. Het CBS wijt dit aan een toename van gezinsmigratie uit Oost-Europa en uit landen waar relatief veel asielmigranten en kennismigranten vandaan komen. **Zie**

pagina 35.

In 2008 lekte er ruim 100 miljoen euro weg uit Rotterdam door verschil in inkomen tussen vestigers en vertrekkers. Dit ondanks een vestigersoverschot. In de jaren ervoor lekte er veel meer weg, mede vanwege een vertrekoverschot. Het weglekken van inkomen wordt volledig gecompenseerd door het stijgende inkomen van degenen die in de stad blijven wonen. **Zie pagina 35.**

Het gemiddeld inkomen van vestigers in Rotterdam was in 2008 € 5.500 lager dan dat van de vertrekkers. In 2006 was dat verschil zelfs € 9.000. **Zie pagina 36.**

Imago Rotterdam

Het imago van Rotterdam verschuift in de beleving van haar bewoners enigszins van het grootstedelijke karakter van de stad naar een rustige, meer gemoedelijke stad. In 2012 is er ten opzichte van 2006 meer waardering voor de stad met veel groen, een schone stad en een veilige stad. Minder waardering dan in 2006 is er voor culturele mogelijkheden, internationaal karakter, uitgaansgelegenheden en voor de aantrekkelijkheid van het stadscentrum.

Op [Zuid](#) vindt men de stad iets minder veilig dan gemiddeld in Rotterdam en vindt men het stadscentrum aantrekkelijker. **Zie pagina 37.**

Op verkeersproblematiek na vinden Rotterdammers dat de problemen in de stad niet zijn toegenomen. Problemen rondom criminaliteit en drugs worden nog steeds door Rotterdammers het vaakst genoemd als belangrijkste probleem van hun stad. In 2006 werd dit probleem vaker genoemd. Ook op [Zuid](#) vindt men dat criminaliteit en drugs het belangrijkste probleem is en net als gemiddeld in Rotterdam wordt anno 2012 het probleem minder vaak genoemd dan in 2006. **Zie pagina 38.**

Bestuur en dienstverlening

Ruim drie kwart van de Rotterdammers maakt gebruik van internet. Sinds 2007 stijgt het gebruik niet meer. Onder Amsterdammers is dit

negen op de tien inwoners. Twee op de vijf Rotterdammers bezoekt de website van de gemeente Rotterdam. De bewoners op [Zuid](#) maken even vaak gebruik van de website als de bewoners in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 40.**

Bij de benchmark van digitale dienstverlening staat Rotterdam sinds 2008 op de tweede plek wanneer de vier grote gemeenten worden vergeleken. **Zie pagina 40.**

De helft tot tweederde van de Rotterdammers vindt de ambtenaren van de gemeente Rotterdam eerlijk, geloofwaardig, betrouwbaar en correct. Minder goed worden openheid, begripvol en nauwgezetheid beoordeeld. De mening van de bewoners op [Zuid](#) over Rotterdamse ambtenaren is nauwelijks anders dan gemiddeld in Rotterdam. **Zie pagina 41.**

De kwaliteit van de dienstverlening aan de publieksbalie wordt in Rotterdam in de periode 2008 tot en met 2010 iets beter beoordeeld dan in de andere grote steden. **Zie pagina 42.**

De dienstverlening van de gemeente wordt in 2010 door ondernemers in Rotterdam iets hoger gewaardeerd dan in de drie andere grote steden. Het oordeel van Rotterdamse ondernemers is ten opzichte van 2007 verbeterd. **Zie pagina 42.**

Algemene middelen

In 2012 staat Rotterdam op plek 185 van de ranglijst gemeentelijke woonlastendruk. Vorig jaar hoorde Rotterdam nog tot de honderd gemeenten met de laagste woonlastendruk voor meerpersoonshuishoudens. De lastendruk is ten opzichte van andere gemeenten flink gestegen. **Zie pagina 43.**

De lokale lasten voor burgers met een koopwoning zijn ten opzichte van vorig jaar in Rotterdam gestegen. De stijging is groter dan in Utrecht. In Den Haag is er sprake van een lichte daling. **Zie pagina 43.**

De OZB-percentages waarmee de Onroerende-zaakbelasting (OZB) wordt berekend op niet-woningen, is in Rotterdam sinds 2010 steeds hoger dan in de andere gemeenten. **Zie pagina 44.**

Veiligheid

Voor het beschrijven van de veiligheid in Rotterdam wordt met name gebruikgemaakt van de veiligheidsmonitor. Deze monitor wordt om de twee jaar uitgebracht.

In 2011 is er geen onveilige wijk in Rotterdam, wel twee wijken waar veiligheid een probleem is (vier minder dan in 2009). De veiligheidsindex is vergeleken met 2009 twee tiende punt gestegen, van 7,3 naar 7,5. De twee wijken waar veiligheid een probleem is, behoren tot het gebied [Zuid](#). De veiligheidsindex van [Zuid](#) is 6,4, een tiende punt hoger dan in 2009. **Zie pagina 45.**

Zes procent van de Rotterdammers voelt zich *vaak* onveilig in de eigen woonomgeving. In 2011 geven Rotterdammers en Hagenaars dit vaker aan dan de bewoners van de andere twee steden. Het zich vaak onveilig voelen, komt meer voor onder de bewoners van [Zuid](#) dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 45 en 46.**

Een vijfde deel van de Rotterdammers, een even hoog aandeel als in Amsterdam en Den Haag, geeft aan dat overlast van jongeren een vaak voorkomend probleem is in de eigen woonbuurt. Op [Zuid](#) vinden bewoners iets vaker dan in de rest van Rotterdam dat overlast van jongeren een vaak voorkomend probleem is. **Zie pagina 46 en 47.**

Het rapportcijfer dat ondernemers geven voor veiligheid is in 2010 in alle vier de grote steden hoger dan in 2005. De Rotterdamse ondernemers geven in 2010 een even hoog rapportcijfer als de Amsterdamse en de Haagse ondernemers. In Utrecht is het cijfer iets hoger. **Zie pagina 47.**

Ondernemers op [Zuid](#) voelen zich in 2011 zowel in de eigen vestiging

als in de omgeving van deze vestiging vaker (wel eens) onveilig dan ondernemers in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 48.**

Onder de bevolking van 25 jaar en ouder in Rotterdam is het percentage verdachten sinds 2009 onveranderd. In Rotterdam en Den Haag is het percentage verdachten het hoogst in de vier grote steden. **Zie pagina 48.**

Analyse van Rotterdamse jongeren die in het jaar 2010 verdacht waren van betrokkenheid bij criminaliteit laat zien dat het percentage verdachten onder Antilliaanse en Marokkaanse jongeren hoger is dan onder de andere etnische groepen. **Zie pagina 49.**

Volksgezondheid en zorg

De levensverwachting is in de steden Rotterdam en Amsterdam lager dan in Den Haag en Utrecht. Hogere levensverwachtingen worden gevonden in de regio's rond de grote steden. **Zie pagina 50.**

Het percentage bewoners dat de eigen gezondheid als matig of slecht ervaart is in Rotterdam en Den Haag iets hoger dan in Amsterdam en Utrecht. Achtergrondkenmerken (etniciteit, opleidingsniveau, financiële situatie, etc.) verklaren het verschil in (ervaren) gezondheid. Het percentage bewoners dat de eigen gezondheid als matig of slecht ervaart is op [Zuid](#) iets hoger dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 51.**

Kinderen en jongeren

Het percentage peuters met overgewicht is sinds 2006 iets toegenomen. Het percentage peuters dat lijdt aan obesitas is ongeveer gelijk gebleven. **Zie pagina 52.**

Het percentage kleuters dat veel buiten speelt, is in 2009/2010 ten opzichte van 2008/2009 iets toegenomen. **Zie pagina 52.**

Overgewicht onder jongens en meisjes in de leeftijdsgroep 4 tot en met 12 jaar die wonen op [Zuid](#), komt vaker voor dan in de rest van Rotter-

dam. **Zie pagina 53.**

Het percentage jongens in de brugklas en de derde klas van het voortgezet onderwijs dat minimaal twee keer per week buiten schooltijd sport, is hoger dan onder meiden. Onder meiden neemt sportdeelname met het ouder worden sterker af dan onder jongens. Op Zuid wordt er door meiden uit de derde klas minder vaak gesport dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 54.**

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld komt vaker voor in Rotterdam dan in de andere grote steden. Het verschil tussen Rotterdam en de andere steden wordt niet verklaard door verschillen in de achtergrondkenmerken. **Zie pagina 54.**

Vrijwilligerswerk

Zeven procent van de Rotterdammers is vrijwilliger in de zorg. Het betreft hier vrijwilligers bij vrijwilligersinstellingen die hulp geven aan zieken, bejaarden, gehandicapten en bij andere organisaties voor hulp- en dienstverlening. De percentages op Zuid en in de rest van Rotterdam zijn respectievelijk net iets lager en iets hoger in 2011. In 2009 was er geen verschil. **Zie pagina 55.**

Het aandeel Rotterdammers dat mantelzorg verleent, is in 2011 15 procent. Het grootste deel van de mantelzorgers doet dit langer dan 3 maanden en/of meer dan 8 uur per week. Verschil tussen Zuid en de rest van Rotterdam is er niet. **Zie pagina 56.**

Onderwijs

De gemiddelde Cito-score van de Rotterdamse basisschoolleerlingen is in 2012 lager dan gemiddeld in de overige G4 en lager dan in Nederland. De score stijgt sinds 2010. De score van de kinderen op Zuid is lager dan gemiddeld in Rotterdam.

Het Rotterdamse gemiddelde en ook van Zuid past ongeveer bij het schooladvies vmbo gemengde / theoretische leerweg. De gemiddelde score van de overige G4 en van Nederland past bij een iets hoger ad-

vies, namelijk gemengde / theoretische leerweg / havo. **Zie pagina 57.**

In Rotterdam is de in 2012 behaalde score voor de taal- en rekentoets van Cito lager dan gemiddeld in de vier grote steden en dan in Nederland. Op Zuid zijn beide scores nog lager. **Zie pagina 57.**

In Rotterdam gaan meer leerlingen naar het vmbo en gaan er minder naar het vwo dan in de andere drie grote steden. Dit geldt zowel voor de eerste en tweede generatie allochtonen als voor autochtonen. De havo- en vwo-deelname is het hoogst onder autochtone jongeren. Onder hen is de vwo-deelname ten opzichte van 2003 gestegen. **Zie pagina 58 en 59.**

Het slaagpercentage vwo van Rotterdamse autochtonen in het schooljaar 2010/2011 is lager dan in de andere grote steden. De slaagpercentages vwo en havo zijn in Rotterdam het hoogst onder autochtonen. Onder de eerste generatie allochtonen stijgt het percentage geslaagden vwo, onder de tweede generatie is het percentage na een daling sinds 2006/2007 weer gestegen. **Zie pagina 59 en 60.**

In de periode 2005/2006 tot en met 2009/2010 is het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters in alle vier de grote steden gedaald. In het jaar erop geldt dit alleen voor Amsterdam. In Rotterdam is in 2010/2011 het percentage gelijk aan vorig schooljaar. Het percentage is hoger dan in de andere grote steden. Onder de eerste generatie allochtonen is het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters in 2010/2011 het hoogst en is het percentage hoger dan in het voorgaande schooljaar. Daarvoor daalde het percentage. Onder de twee andere groepen daalt het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters vanaf het schooljaar 2006/2007. **Zie pagina 60 en 61.**

Participatie

Voor het beschrijven van de participatie in Rotterdam is de Sociale Index een belangrijke bron. De Sociale Index wordt vanaf 2010 om de twee jaar uitgebracht.

Sociaal in de wijken

De Sociale Index is in 2012 lager dan in 2010, namelijk 5,5 ten opzichte van 5,8 in 2010. Rotterdam wordt met deze score aangemerkt als 'sociaal kwetsbaar'. De achteruitgang op het niveau van de aspecten is waarneembaar bij Leefomgeving, Meedoen en Sociale Binding. De eerste twee werden in 2010 nog gezien als 'sociaal voldoende' en zijn nu 'kwetsbaar'. Bij Meedoen is dit vooral te wijten aan een daling van participatie op het gebied van school en werk. **Zie pagina 62.**

De aspecten Capaciteiten en Sociale binding zijn zowel in 2010 als in 2012 'kwetsbaar'. Toch is de score van het aspect Sociale binding flink gedaald. De daling vindt vooral plaats bij het thema Ervaren binding dat van 'kwetsbaar' in 2010 nu 'problematisch' is. Rotterdammers hebben vooral minder vertrouwen in de toekomst van de stad. **Zie pagina 62.**

In 2012 zijn 24 van de 65 wijken 'sociaal voldoende' of 'sociaal sterk'. In 2010 waren dit er nog 32. **Zie pagina 63.**

Nieuwkomers

Het aandeel nieuwkomers in Rotterdam neemt toe onder Antillianen en onder bewoners afkomstig uit de Europese Unie (exclusief Nederland). Onder overig niet-westersen neemt het aandeel nieuwkomers sinds 2010 af. Op Zuid is het aandeel nieuwkomers iets hoger dan gemiddeld in Rotterdam. Dit geldt niet voor de groepen westerse en overig niet-westerse allochtonen. Net als in geheel Rotterdam is het percentage nieuwkomers in de groep Europeanen het hoogst en stijgt dit percentage. Stijging is er ook onder Antillianen. **Zie pagina 64.**

Arbeidsmarkt

Het aandeel werkenden in de leeftijdsgroep 25 tot en met 64 jaar is in Rotterdam lager dan in de andere grote steden en Nederland. **Zie pagina 65.**

Jongeren op de arbeidsmarkt

Het percentage autochtone jongeren en westerse jongeren van de

tweede generatie met een startkwalificatie is in 2011 hoger dan bij de andere groepen. Vrouwen hebben vaker een startkwalificatie dan mannen. **Zie pagina 65.**

Het percentage werkzoekende Rotterdamse jongeren is hoger dan in de andere grote steden en stijgt sinds 2009. Op Zuid is het percentage nog hoger. In 2012 heeft 26 procent van deze jongeren een uitkering via SoZaWe, in 2011 was dit 29 procent. Op Zuid is dit in 2012 28 procent. **Zie pagina 66.**

Inkomensbron 2009

Het gemiddelde persoonlijk besteedbaar inkomen is in Rotterdam lager dan in de andere grote steden. Op Zuid is dit nog lager. Het verschil tussen Rotterdam en de andere steden is in de periode 2001-2009 groter geworden. **Zie pagina 66.**

Het aandeel personen met inkomen uit arbeid is het laagst binnen de eerste generatie allochtonen en het aandeel met inkomen uit uitkering en het aandeel zonder inkomen zijn onder die groep het hoogst. **Zie pagina 67.**

Inkomen huishoudens 2009

Het aandeel huishoudens met een hoog, midden of laag inkomen is vanaf 1994 tot en met 2009 onveranderd. **Zie pagina 68.**

Ten opzichte van de andere grote steden en Nederland kent Rotterdam een hoog aandeel huishoudens met een laag inkomen, het aandeel midden en hoge inkomens is lager. Op Zuid is het aandeel huishoudens met een laag inkomen nog hoger en het aandeel hoge inkomens lager. **Zie pagina 68.**

Huishoudens waarvan de hoofdkostwinner eerste generatie allochtoon is, beschikken over een lager besteedbaar inkomen dan de tweede generatie en autochtone huishoudens. De inkomens van huishoudens op Zuid zijn lager dan gemiddeld in Rotterdam. **Zie pagina 69.**

Het gemiddeld besteedbare huishoudinkomen is in Rotterdam voor alle drie de groepen, autochtoon, eerste generatie en tweede generatie allochtoon, het laagst in de vier grote steden. Ten opzichte van het landelijk gemiddelde hebben autochtone huishoudens in de grote steden, behalve in Rotterdam, meer te besteden. Dit geldt ook voor tweede generatie allochtone huishoudens. Het besteedbaar inkomen van de eerste generatie allochtone huishoudens is in alle vier de grote steden lager dan landelijk. Op Zuid is het inkomen van alle drie de groepen lager dan gemiddeld in Rotterdam. Het verschil is het kleinst voor de eerste generatie allochtonen. **Zie pagina 70.**

Het aandeel huishoudens onder 110 procent van het sociaal minimum is onder autochtone en tweede generatie allochtone huishoudens vrijwel gelijk en onder eerste generatie allochtone huishoudens aanzienlijk hoger. Het aandeel huishoudens onder 110 procent van het sociaal minimum is op Zuid onder autochtone en tweede generatie huishoudens hoger dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 71.**

Het aantal huishoudens dat bijzondere bijstand ontvangt, is in 2010 ten opzichte van 2007 met 23 procent toegenomen. Het aantal huishoudens dat eenmaal in een jaar een uitkering heeft ontvangen, stijgt, het aantal huishoudens met meerdere keren een uitkering, is gedaald. Van het totaal aantal huishoudens in Rotterdam krijgt 13 procent in 2010 bijzondere bijstand. In 2007 was dit 11 procent. **Zie pagina 72.**

Het aantal huishoudens dat gebruik maakt van budgetbeheer is in 2012 vrijwel gelijk aan het aantal in 2011. Ten opzichte van 2009 is het aantal met bijna een derde gestegen. Van schuldhulpverlening wordt door een toenemend aantal huishoudens gebruik gemaakt. Begin 2012 is dit aantal bijna verdubbeld ten opzichte van 2009. **Zie pagina 72.**

Het aandeel bijstandsgerechtigden is in Rotterdam niet gestegen. Rotterdam kent van de vier grote steden het hoogste aandeel bijstandsgerechtigden. Op Zuid is dit hoger dan gemiddeld in Rotterdam. **Zie pagin**

na 73.

Kinderen en bijstand

Het aandeel kinderen dat opgroeit in een bijstandsgesin is het hoogst in Rotterdam en het laagst in Utrecht. **Zie pagina 73.**

Kinderen tot en met 17 jaar waarvan tenminste één van de ouders behoort tot de eerste generatie allochtonen, leven in 22 procent van de gevallen in een gezin dat een bijstandsuitkering ontvangt. In 2006 was dit percentage hoger, namelijk 30 procent. Bij kinderen met autochtone ouders is dit met 5 procent het laagst. **Zie pagina 74.**

Uitkeringsafhankelijkheid

Het aandeel van de leeftijdsgroep 15 tot en met 64 jaar dat in 2011 een uitkering ontvangt, is in Rotterdam (iets) hoger dan in Amsterdam, Den Haag en Utrecht. In Rotterdam is het percentage bewoners met een WW-uitkering en met een bijstandsuitkering het hoogst, in Amsterdam en Den Haag het percentage arbeidsongeschikten. **Zie pagina 74.**

Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau van de Rotterdamse beroepsbevolking stijgt. Het percentage ouders van leerlingen in het basisonderwijs zonder leerlinggewicht is in het schooljaar 2010/2011 in Rotterdam lager dan in de andere grote steden. Het percentage is op Zuid nog lager. Dit duidt erop dat het opleidingsniveau van ouders op Zuid lager is dan in de rest van Rotterdam. En in Rotterdam lager dan in de overige grote steden. Het percentage bewoners van 23 jaar en ouder met een midden/hoge opleiding is op Zuid in 2012 lager dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 75 en 76.**

Sociaal-Economische index

Van de 50 grootste gemeenten in Nederland staat Rotterdam in 2011 op de 41ste plaats. Dat is dezelfde plek als in 2006, twee plekken slechter dan in 2010 en lager dan de andere grote steden. **Zie pagina 76.**

Cultuur, sport en recreatie

Bezoek Rotterdam

In 2011 is ten opzichte van 2010 het dagbezoek aan attracties gelijk gebleven, het museabezoek gedaald en bezoek aan evenementen gestegen. **Zie pagina 77.**

Sporten

Het percentage sportende Rotterdammers van 6 tot en met 79 jaar is op **Zuid** lager dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 78.**

Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

Woon aantrekkelijkheid

De woon aantrekkelijkheid van Rotterdam wordt het minst gewaardeerd van de vier grote steden. Sinds 2006 is Rotterdam met de woon aantrekkelijkheidsindex vijf plekken gezakt in de rangorde van 50 grootste gemeenten. **Zie pagina 80.**

Het aandeel huishoudens met kinderen onder de 18 jaar is op **Zuid** iets hoger dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 80.**

Werk, studie en wonen bij familie/vrienden zijn (iets) belangrijkere motieven om zich op **Zuid** te vestigen dan in de rest van Rotterdam. Vertrekkers van **Zuid** zeggen iets vaker te vertrekken omdat zij weg willen uit Rotterdam of omdat zij willen samenwonen dan vertrekkers uit de rest van Rotterdam. Minder vaak noemen de vertrekkers van **Zuid** 'de vorige buurt/woning' en 'gezinsuitbreiding' als motief om te vertrekken. **Zie pagina 81 en 82.**

Wonen

Het aantal verhuizingen naar de koopsector is sinds 2007 afgenomen. De jaren daarvoor was dit tamelijk stabiel. De aandelen verhuisde huishoudens naar de koop- en huursector is op **Zuid** relatief gezien nauwelijks verschillend met die van geheel Rotterdam. **Zie pagina 83.**

In 2011 behoren bijna alle opgeleverde woningen tot het dure segment

van de woningmarkt, 93 procent. Het betreft met name woningen in de koopsector. In het goedkope segment zijn slechts 15 woningen opgeleverd. In 2011 zijn meer woningen gesloopt dan in de twee jaren ervoor. Van de bijna 1.800 in 2011 gesloopte woningen stonden er ruim duizend op Zuid. Alle in Zuid opgeleverde woningen horen tot de dure koopsector. **Zie pagina 83 en 84.**

Het aandeel goedkope woningen in de woningmarkt daalt gestaag. **Zie pagina 85.**

De gemiddelde WOZ-waarde van woningen in Rotterdam is het laatste jaar niet gedaald. In de drie andere grote steden en Nederland daalde de WOZ-waarde wel. De Rotterdamse waarde blijft ver onder die van de andere drie grote steden en het landelijk gemiddelde.

De gemiddelde WOZ-waarde van woningen op Zuid ligt ver onder die van de rest van Rotterdam. Dit terwijl de WOZ-waarde van de rest van Rotterdam onder de gemiddelden van de drie andere steden en Nederland ligt. **Zie pagina 85 en 86.**

Leegstand van woningen komt vaker voor in de steden Rotterdam, Amsterdam en Den Haag dan in Utrecht en landelijk. Op Zuid is de leegstand iets hoger dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 86 en 87.**

Het aantal koopovereenkomsten van bestaande woningen vertoont ten gevolge van de economische crisis een terugval vanaf het derde kwartaal van 2008. Het aantal verkochte woningen is over heel 2011 lager dan in 2010 én dan in 2009. Alleen in het derde kwartaal 2011 is het aantal hoger dan in het derde kwartaal van 2010. Ook in Amsterdam en Den Haag daalt het aantal in vergelijking met het vorige jaar. **Zie pagina 87.**

Woonomgeving

In de grote steden zijn de bewoners minder tevreden over de woonomgeving dan gemiddeld in Nederland, in Rotterdam het minst tevreden.

Zie pagina 88.

De bewoners op Zuid zijn iets minder tevreden over de eigen woonomgeving (in het algemeen) dan de bewoners uit de rest van Rotterdam.

Zie pagina 88.

Bedrijven en kantoren

Na een paar jaar stijging is het aantal hectare uitgeefbare bedrijfsterreinen sinds 2009 gedaald. **Zie pagina 89.**

De leegstand van kantoorruimte is sinds 2008 ongeveer 10 procent. De voorraad kantoorruimte van kantoren met ruimten van 500m² of groter is in de periode 2006-2011 met 22 procent toegenomen. **Zie pagina 89.**

Verkeer en vervoer

Verkeer

De verkeersintensiteit stijgt over een lange reeks van jaren gestaag. **Zie pagina 90.**

De bereikbaarheid van banen is per auto tijdens de spits en per openbaar vervoer voor Rotterdammers minder dan voor de bewoners van de andere drie grote steden. **Zie pagina 90.**

Rotterdammers zijn meer tevreden over de doorstroming van bus en tram dan over die van de auto in de stad. De tevredenheid over de doorstroming van de auto, de bus én de tram, is gestegen. De mening van de bewoners van Zuid wijkt hier niet van af. **Zie pagina 91**

Het minst tevreden zijn Rotterdammers over de doorstroming voor de auto op de Schieweg/Schiekade wanneer wordt gevraagd naar het oordeel over de doorstroming op routes tussen de ring van snelwegen rond Rotterdam en de binnenstad. Over de doorstroming op de Tjalk-

laan/Vierhavenstraat zijn Rotterdammers meer tevreden dan in 2010. **Zie pagina 91**

De auto is het meest intensief gebruikte vervoermiddel in Rotterdam. Dan volgt de fiets en vervolgens het openbaar vervoer. Op Zuid wordt de fiets door de bewoners iets minder intensief gebruikt dan gemiddeld in Rotterdam. **Zie pagina 92.**

Op Zuid is men iets minder tevreden over het parkeren bij de eigen woning dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 92.**

Openbaar vervoer

Het algemeen oordeel van RET-reizigers voor bus, tram en metro is ruim voldoende. De rapportcijfers, met name die voor de bus, zijn gestegen. **Zie pagina 93.**

De algemene veiligheid in bus, tram en metro wordt eveneens als ruim voldoende beoordeeld. In 2011 zijn de rapportcijfers voor veiligheid hoger dan in 2010. **Zie pagina 93.**

De beoordeling van de kwaliteit van het openbaar vervoer in Rotterdam wijkt niet af van de beoordeling in de andere grote steden. **Zie pagina 94.**

Economie

Rotterdammers en de economische crisis

De helft van de Rotterdammers kan in 2012 door de economische crisis minder geld besteden, een kwart vindt dat het eigen huis minder waard is dan voor de crisis. Meer mensen dan de twee jaren ervoor zeggen dat het financieel minder goed gaat. Het vinden van een baan is moeilijker geworden. De groep mensen die zegt dat de economische crisis geen gevolgen heeft, slinkt.

Ook de toekomst wordt als minder zeker ingeschat. Vaker dan vorig jaar verwacht men minder geld te kunnen besteden, het eigen huis minder waard wordt, het moeilijker wordt om geld te lenen, de baan kwijt te

raken. **Zie pagina 95.**

Ondernemers over de economie

De ondernemers zijn negatiever over het economisch klimaat dan in het vierde kwartaal 2010. Verschil tussen de kamergebieden is er nauwelijks. **Zie pagina 96.**

De ondernemers zijn eveneens negatiever over de winstgevendheid dan in het vierde kwartaal 2010. In het kamergebied Amsterdam geven ondernemers vaker aan dat de winstgevendheid is verslechterd dan in de andere kamergebieden. **Zie pagina 97.**

Het ondernemersklimaat wordt in 2010 in Rotterdam even goed gevonden als in Amsterdam en Utrecht. Ten opzichte van 2005 hebben de gemeenten een betere score gekregen. **Zie pagina 98.**

De binnenstad van Rotterdam

Het aantal inwoners in de binnenstad stijgt sinds 2007. Het aantal werkzame personen was het laagst in 2009. In 2010 en in 2011 is het aantal weer even hoog als in 2008.

In 2011 is het aantal bezoekers in het winkelgebied van de binnenstad bijna weer even hoog als in 2008. In 2010 was dit lager. **Zie pagina 98 en 99.**

Werkloosheid

Het werkloosheidspercentage is in Rotterdam hoger dan in de andere grote gemeenten. Sinds 2008 is de werkloosheid in alle vier de grote steden gestegen. De stijging in Rotterdam is even groot als in Amsterdam. Den Haag kampt met een grotere stijging van de werkloosheid. **Zie pagina 99.**

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de beroepsbevolking is in Rotterdam hoger dan in de andere drie grote steden. Na het begin van de economische crisis is de werkloosheid in Rotterdam sterker toegenomen dan in Amsterdam en Utrecht.

Vergeleken met mei 2011 is de werkloosheid in dezelfde maand in 2012 in Rotterdam vrijwel gelijk. In Amsterdam daalt de werkloosheid en in Den Haag en Utrecht neemt het iets toe. **Zie pagina 100.**

Er staan eind mei 2012 zestienhonderd niet-werkende werkzoekenden minder ingeschreven dan in december 2007. Toch is het aantal werkzoekenden in de jongste leeftijdsgroep fors toegenomen. **Zie pagina 101.**

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de leeftijdsgroep 23 tot en met 64 jaar is in Rotterdam hoger dan in de andere steden. Op Zuid is dit nog hoger. **Zie pagina 101.**

Het aandeel 22-jarigen met een startkwalificatie is in 2011 ten opzichte van 2007 toegenomen. In Zuid is het aandeel lager dan in de rest van Rotterdam. **Zie pagina 102.**

Werkgelegenheid

De werkgelegenheid is in Rotterdam ten opzichte van 2001 licht gedaald. Den Haag en Amsterdam vertonen een forse groei. Op Zuid groeit de werkgelegenheid in tegenstelling tot gemiddeld in Rotterdam.

Op stedelijk niveau groeit de werkgelegenheid in de periode 2009-2011 met name in de sectoren gezondheids- en welzijnszorg en de horeca. Afname van de werkgelegenheid doet zich vooral voor in de sectoren bouwnijverheid, vervoer, opslag en communicatie, zakelijke dienstverlening en financiële instellingen.

Op Zuid groeit de werkgelegenheid in de sectoren zakelijke dienstverlening, gezondheids- en welzijnszorg en openbaar bestuur. Krimp is er in de sectoren bouwnijverheid, vervoer, opslag en communicatie en de industrie. **Zie pagina 102.**

Gedurende 2010 is de werkgelegenheid met bijna 2.800 werkzame personen afgenomen. De opheffing, inkrimping en het vertrek van bedrijven kost meer banen dan dat er terugkomen door oprichting, uitbreiding en vestiging van bedrijven.

Op [Zuid](#) is de werkgelegenheid in 2010 met 7 honderd werkzame personen afgenomen. **Zie pagina 103.**

Gedurende het jaar 2010 is de werkgelegenheid in het MKB vrijwel gelijk gebleven. Iets minder dan een vijfde deel van de werkgelegenheid is te vinden op [Zuid](#). Ook hier is de omvang van de werkgelegenheid in het MKB vrijwel gelijk. **Zie pagina 103.**

Wonen en werken

De helft van de werkenden in Rotterdam woont niet in Rotterdam. In vergelijking met Amsterdam is het percentage hoogopgeleide inkomende pendelaars hoger. **Zie pagina 104.**

Drie op de tien werkende Rotterdammers heeft een baan buiten de gemeente Rotterdam. Dit aandeel uitgaande pendelaars is iets hoger dan in Amsterdam. **Zie pagina 104.**

Studeren

In Rotterdam en Den Haag wonen verhoudingsgewijs minder studenten dan in Amsterdam en Utrecht. **Zie pagina 105.**

Bedrijvigheid

In Rotterdam zijn er ruim 25 duizend bedrijfsvestigingen. Iets meer dan een op de vijf is te vinden op [Zuid](#). Zowel op [Zuid](#) als in de rest van Rotterdam is het aantal bedrijfsvestigingen in 2010 afgenomen. Daarvoor was er sprake van een toename. **Zie pagina 105.**

Leegstand van winkels komt in Rotterdam vaker voor dan in de andere grote steden, in [Zuid](#) net iets vaker. **Zie pagina 106.**

Het aanbod bedrijfsruimte is in 2012 op [Zuid](#) lager dan in de rest van Rotterdam. De verhouding tussen aanbod en gemiddelde opname (A/O) is op [Zuid](#) iets hoger dan de wenselijke ratio van 3. In de rest van Rotterdam is dit precies 3. **Zie pagina 106.**

De Rotterdamse haven

In het vierde kwartaal van 2011 is de overslag in de Rotterdamse haven even hoog als in het vierde kwartaal 2010. De overslag over het gehele jaar is iets hoger dan in 2010. **Zie pagina 107.**

Het Bruto Tonnage overslag is in 2010 én in 2011 gestegen. Daarvoor was er sprake van een daling (sinds 2007). Het aantal binnengekomen zeeschepen in 2011 is gelijk aan het aantal in 2010. **Zie pagina 108.**

In 2010 is het aandeel Rotterdamse haven in de totale goederenoverslag Hamburg-le Havre range hoger dan in de drie jaren ervoor. **Zie pagina 109.**

Milieu en duurzaamheid

Het geschatte aantal vervroegde sterfgevallen door fijn stof in de regio Rijnmond is in 2010 hoger dan in 2009. Hiermee is de daling van het aantal sterfgevallen vanaf 2003 ten einde gekomen. **Zie pagina 110.**

Bijna een kwart van de Rotterdammers ondervindt in 2011 enige tot veel geluidshinder van het verkeer en bijna een vijfde deel van geluid in het algemeen. **Zie pagina 110.**

De uitstoot van CO₂ door wegverkeer stijgt sinds 1990 en blijft ruim boven de norm 2010. Ook de uitstoot van NO_x blijft ondanks de daling ruim boven de norm. De norm is wel behaald voor koolwaterstoffen (KWS) en fijn stof. **Zie pagina 111.**

De emissie CO₂ de Rotterdamse regio daalt nog niet. De RCI doelstelling is dat deze in 2025 is gehalveerd. **Zie pagina 111.**

Bijna twee op de vijf Rotterdammers is bekend met het hoofddoel klimaatverandering de CO₂-uitstoot te halveren, één op de vijf met het doel 100% klimaatbestendig. De bekendheid is niet toegenomen ten opzichte van 2011. **Zie pagina 112.**

De Rotterdammers vinden dat vooral de overheid en bedrijven maatregelen moeten nemen tegen klimaatverandering. **Zie pagina 112.**

De bereidheid om maatregelen te nemen tegen klimaatverandering is het kleinst wanneer het gaat om minder reizen met het vliegtuig en het nemen van maatregelen tegen wateroverlast. **Zie pagina 113.**

Fysiek beheer van de stad

De productnormering schoon van alle buurten is sinds 2009 4 of hoger. **Zie pagina 114.**

In 2011 is de productnormering heel in alle buurten boven de 3,5. Het stedelijk gemiddelde stijgt. **Zie pagina 114.**

Na 2008 daalt het aantal meldingen buitenruimte. Van deze meldingen is 87 procent binnen drie werkdagen afgehandeld of in behandeling gezet. Dit is twee procentpunten minder dan in 2010. **Zie pagina 115.**

1 Inleiding

Wat is de Staat van Rotterdam?

De *Staat van Rotterdam* geeft op hoofdlijnen weer hoe de stad ervoor staat en wat de Rotterdammers ervan vinden. Per beleidsveld wordt weergegeven wat er gebeurt in de stad, wat er verandert. Waar relevant en mogelijk is een vergelijking gemaakt met de andere grote steden.

In de Staat van Rotterdam is aan elk van de twaalf beleidsvelden van de gemeente Rotterdam een hoofdstuk gewijd. De twaalf beleidsvelden zijn Bestuur en dienstverlening, Algemene middelen, Veiligheid, Volksgezondheid en zorg, Onderwijs, Participatie, Cultuur, sport en recreatie, Ruimtelijke ontwikkeling en wonen, Verkeer en vervoer, Economie, Milieu en duurzaamheid en Fysiek beheer van de stad. In elk hoofdstuk wordt inzichtelijk gemaakt wat de belangrijkste ontwikkelingen en feiten zijn voor het betreffende beleidsveld. De deelgemeente Rozenburg is in maart 2010 toegevoegd aan de gemeente Rotterdam. De gegevens vanaf 1 januari 2011 zijn inclusief Rozenburg.

In september 2011 is het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) van start gegaan. Het beoogt zoals Team Deetman/Mans het formuleerde¹, de 'on-Nederlandse problemen' in Zuid aan te pakken. Zuid is een gedeelte van Rotterdam aan de zuidkant van de Maas, bestaande uit de deelgemeenten Feijenoord, Charlois en IJsselmonde. In deze Staat van Rotterdam wordt aandacht besteed aan Zuid zodat de positie van Zuid ten opzichte van de rest van Rotterdam en eventueel de andere drie grote steden in beeld wordt gebracht. Ten behoeve hiervan is Zuid in de publicatie meegenomen als een extra gebied waarover wordt gerapporteerd. Dit wordt alleen gedaan waar dit mogelijk en waar dit zinvol is. In sommige gevallen zijn extra indicatoren toegevoegd om de specifieke problemen van Zuid te kunnen monitoren. In de tekst heeft het woord Zuid een **blauwe** kleur zodat makkelijk is te zien waar iets over Zuid wordt gezegd.

¹ Zie Zuid werkt! Nationaal programma Kwaliteitssprong Zuid

Leeswijzer

In deze publicatie is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van grafieken.

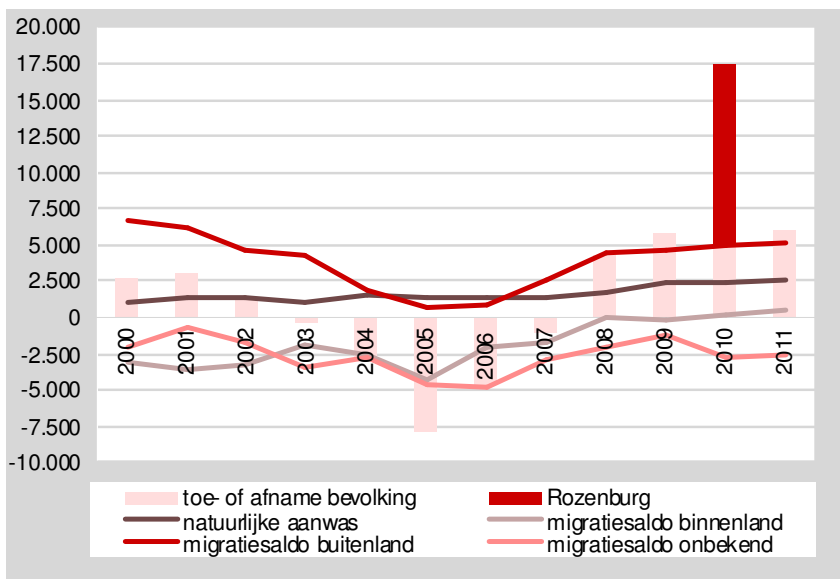
Om snel te kunnen overzien wat er in de grafiek staat, is gebruik gemaakt van diverse kleurstellingen. Vaak worden gegevens van de vier grote steden in een grafiek naast elkaar gepresenteerd. Hiervoor worden de kleuren oranje en blauw gebruikt. Rotterdam is daarbij steeds oranje. Bij grafieken waar Zuid met de rest van Rotterdam wordt vergeleken, wordt de kleur oranje voor Zuid gebruikt.

Indien er diverse jaren worden weergegeven dan worden groen- en geeltinten gebruikt. De donkergroene kleuren betreffen steeds het meest recente jaar.

In de overige grafieken worden diverse roodtinten gebruikt.

2 Rotterdam in het algemeen

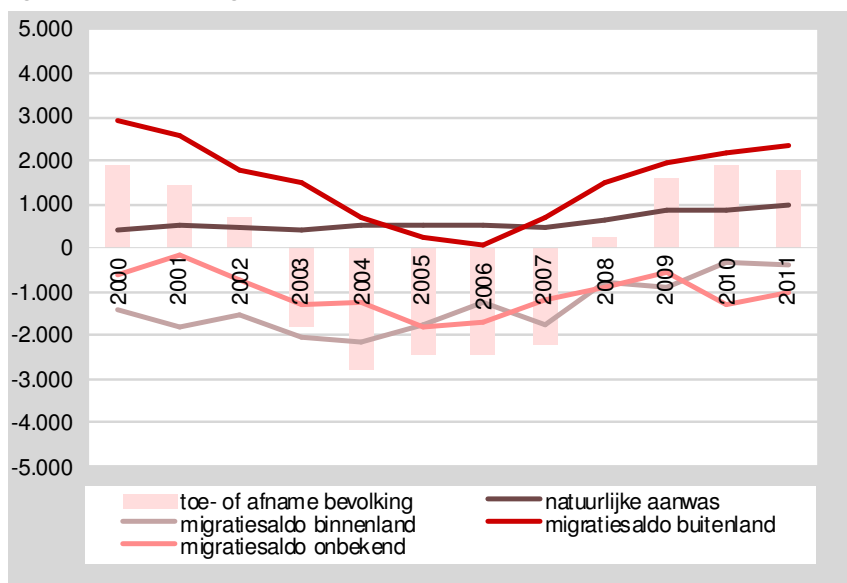
Figuur 2-1 Bevolkingstoename en -afname in Rotterdam

Bron: GBA, bewerking COS

De Rotterdamse bevolking is voor het vierde achtereenvolgende jaar gegroeid. Begin 2012 wonen er 616 en een half duizend personen in Rotterdam. De groei als gevolg van buitenlandse migratie en de natuurlijke aanwas schommelt sinds 2008 tussen de 4.500 en 5.200 personen.

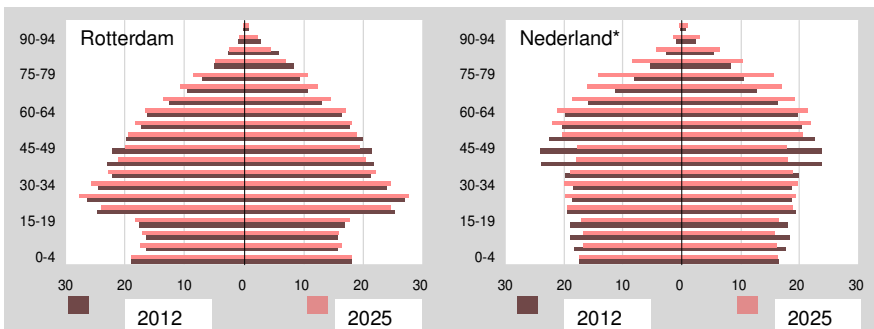
Figuur 2-2 Bevolkingstoename en -afname in Zuid

Bron: GBA, bewerking COS

Ook de bevolking op [Zuid](#) groeit voor het vierde achtereenvolgende jaar. Begin 2012 wonen bijna 196 duizend personen op [Zuid](#). Net als in geheel Rotterdam groeit de bevolking als gevolg van buitenlandse migratie en natuurlijke aanwas. In de jaren 2009 tot en met 2011 neemt de bevolking met 1.500 tot 2.000 personen toe.

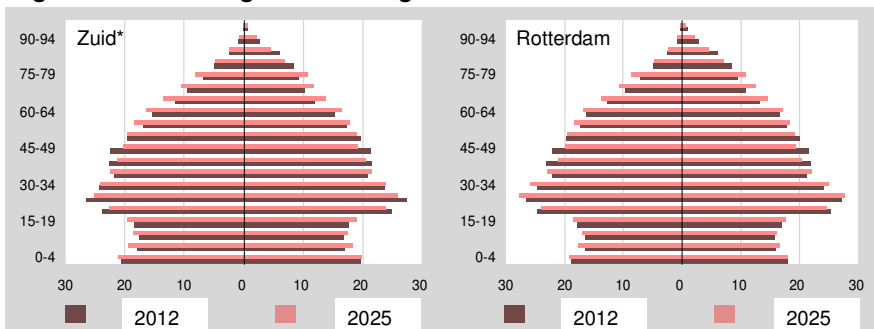
Figuur 2-3 Bevolkingsontwikkeling Rotterdam en Nederland 2012-2025

Bron: GBA (COS) en CBS, * Voor een goede vergelijking van de leeftijdsverdelingen is de bevolkingspiramide van Nederland per geslacht gewogen naar de totale geprognosticeerde bevolking per geslacht van Rotterdam. Links mannen en rechts vrouwen.

Ten opzichte van de landelijke ontwikkelingen blijft de Rotterdamse bevolking jong. De grijze druk in Rotterdam is en blijft lager dan landelijk. In 2012 zijn er voor elke 65-plusser in Rotterdam 4,4 personen in de leeftijdsgroep 20 tot en met 64 jaar, in 2025 zijn dit er 4,2. Landelijk neemt dit aantal sterker af, namelijk van 3,7 naar 2,6 personen voor elke 65-plusser. De verwachting is dat de Rotterdamse bevolking tot 2025 groeit met 1,0 procent, landelijk is dit 4,4 procent.

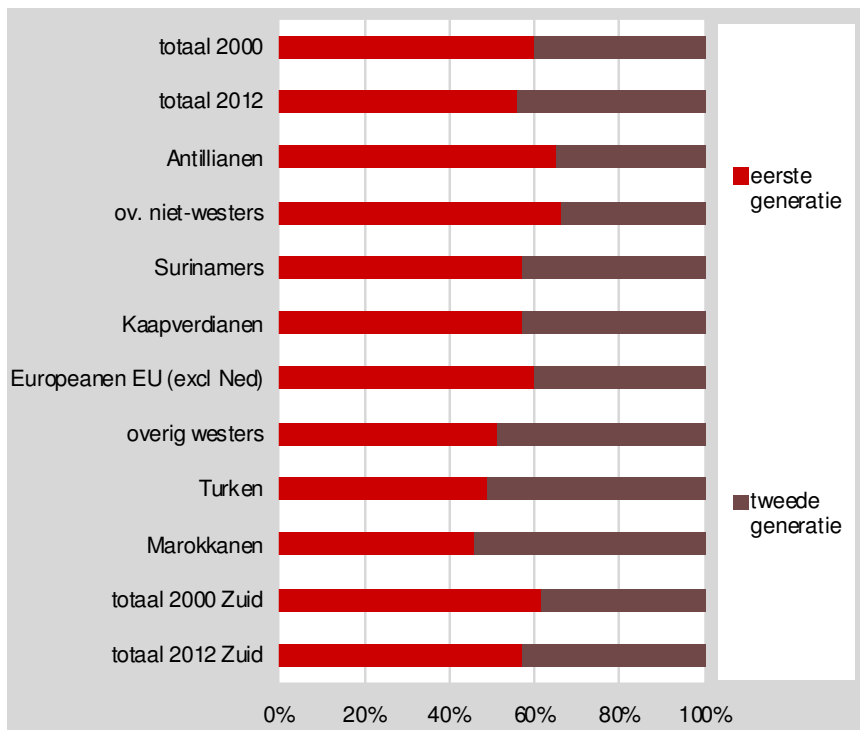
Figuur 2-4 Bevolkingsontwikkeling Zuid en Rotterdam 2012-2025

Bron: GBA (COS) * Voor een goede vergelijking van de leeftijdsverdelingen is de bevolkingspiramide van Zuid per geslacht gewogen naar de totale geprognosticeerde bevolking per geslacht van Rotterdam.

Op Zuid wonen bijna 196 duizend personen. De ontwikkeling van de bevolking op Zuid lijkt op die in Rotterdam. In 2012 en naar verwachting in 2025 heeft Zuid in verhouding iets meer jongeren (tot 20 jaar) dan in geheel Rotterdam.

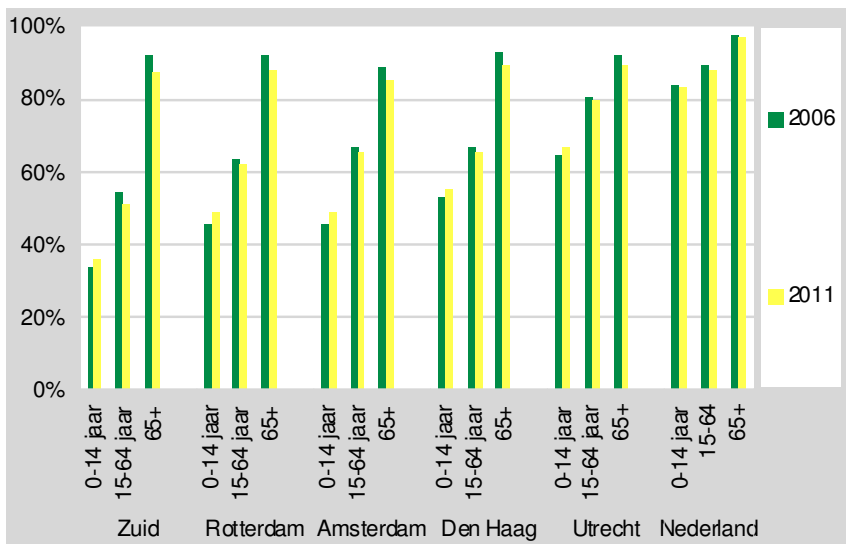
Figuur 2-5 Etnische groepen naar generatie 2012, totaal in 2000 en 2012

Bron: GBA (COS)

In 2000 behoorde 60 procent van de allochtonen tot de eerste generatie, in 2012 is dit 56 procent. Op Zuid is dit 61 procent in 2000 en 57 procent in 2012. Binnen de etnische groepen varieert het aandeel eerste generatie van de helft tot tweederde deel in 2012.

Figuur 2-6 Aandeel westerse inwoners (autochtonen en westerse allochtonen)

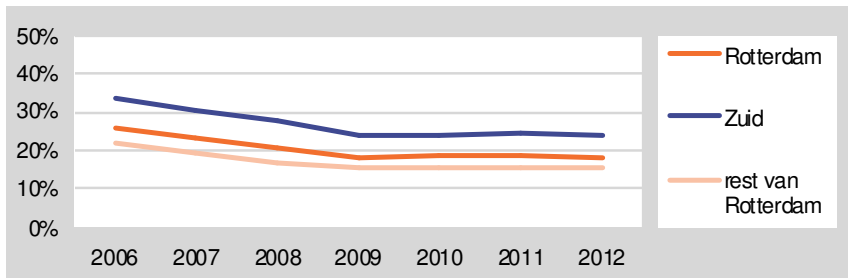

Bron: Statline (CBS) en GBA (COS)

Onder de 65-plussers is het percentage westersen in de grote steden (net) lager dan 90 procent. Landelijk is dit 97 procent. In de jongste leeftijdsgroep is het aandeel westersen het laagst in Rotterdam en Amsterdam. Het aandeel westerse inwoners zal de komende jaren dalen, met name in de grootste steden.

Op [Zuid](#) is het aandeel westersen in de leeftijdsgroepen tot 65 jaar lager dan gemiddeld in Rotterdam.

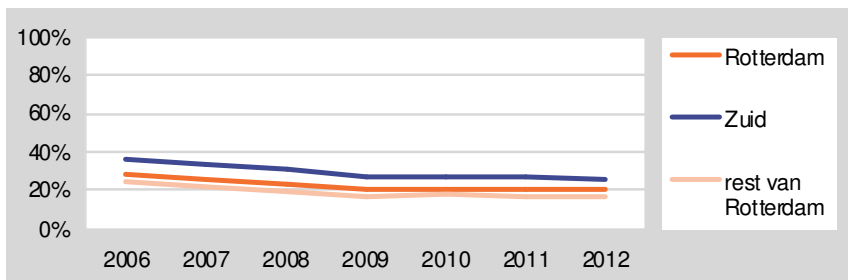
Figuur 2-7 Ontwikkeling van kansarme gezinnen*

Bron: COS * Een 'kansarm gezin' is gedefinieerd als een huishouden met minstens één thuiswonend kind onder de 18 jaar waarvan tenminste één van de ouders als 'kansarm' is gedefinieerd. Een persoon wordt als 'kansarm' beschouwd als deze een niet-werkende werkzoekende is met een opleiding zonder startkwalificatie en/of met een bijstandsuitkering.

Het percentage kansarme gezinnen neemt af tot 2009. Hierna blijven de percentages vrijwel gelijk. Op Zuid is het percentage kansarme gezinnen hoger dan in de rest van Rotterdam.

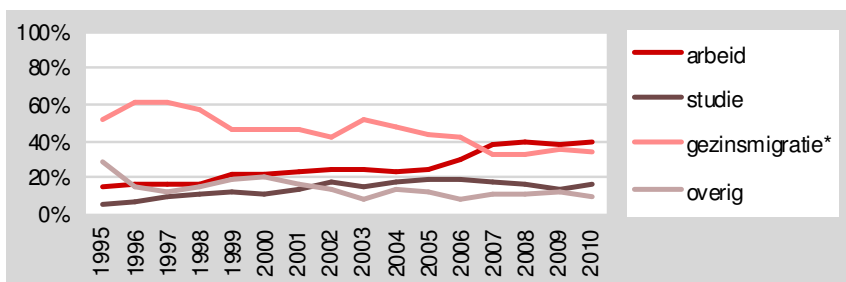
Figuur 2-8 Ontwikkeling aandeel kinderen onder de 18 jaar wonend in een kansarm gezin*

Bron: COS * Zie toelichting vorig figuur.

Ook het percentage kinderen dat in een kansarm gezin woont, neemt af tot 2009. Hierna blijven de percentages vrijwel gelijk. Het percentage kinderen in een kansarm gezin is hoger in Zuid dan in de rest van Rotterdam.

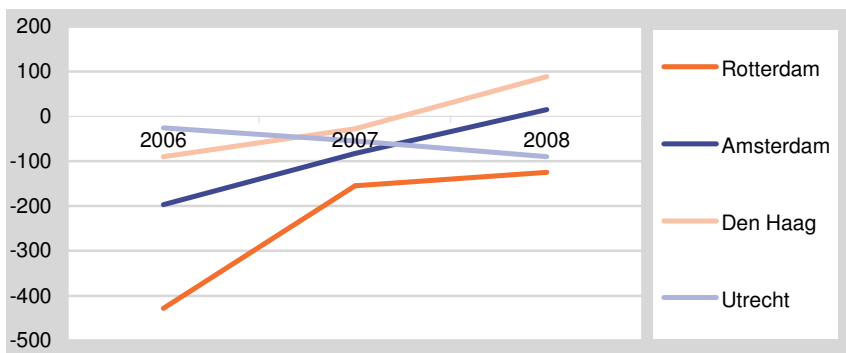
Figuur 2-9 Migratiemotieven van immigranten in Rotterdam

Bron: CBS * Gezinsmigratie bestaat uit gezinshereniging en -vorming

Immigratie naar Rotterdam vanwege werk is sinds 2007 licht toegenomen en het belangrijkste migratiemotief geworden. Op de tweede plek staat sindsdien de gezinsmigratie. Deze neemt niet meer af. Ook landelijk is de arbeidsmigratie het belangrijkste motief, aldus het CBS². Landelijk is het merendeel van de arbeidsmigranten afkomstig uit één van de EU-lidstaten. Daarnaast neemt onder de arbeidsmigranten het aantal kennismigranten toe en groeit het aantal buitenlandse studenten. Het aantal gezinsmigranten neemt landelijk weer toe. Het CBS wijt dit aan een toename van gezinsmigratie uit Oost-Europa en uit landen waar relatief veel asielmigranten en kennismigranten vandaan komen.

Figuur 2-10 Inkomenssaldo vestiging en vertrek (in mln euro)

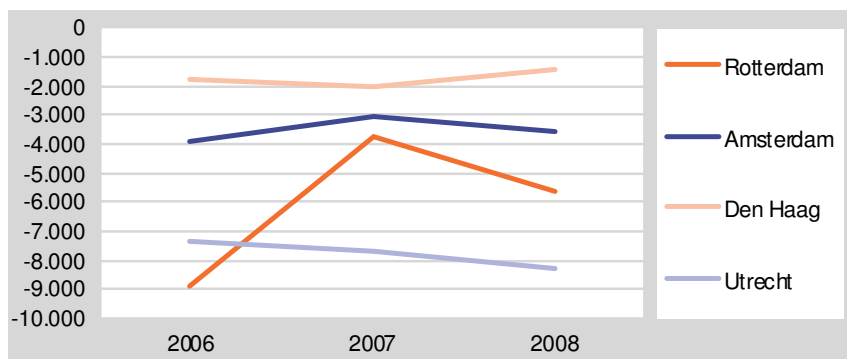

Bron: CBS, Sociaal Statistisch Bestand

² Arbeidsmigratie belangrijkste immigratiestroom, artikel CBS, januari 2012.

Het inkomenssaldo van vestiging en vertrek is voor Rotterdam negatief en lager dan voor de drie andere grote steden. Het verschil is in de periode 2006-2008 kleiner geworden. Van invloed is krimp en groei van de bevolking. In 2006 groeit alleen Utrecht, in 2007 neemt alleen in Rotterdam de bevolking af. In de jaren daarna groeien alle vier de steden. Het inkomen van de bevolking die blijft wonen in de stad stijgt waardoor het verlies van inkomen wordt gecompenseerd.

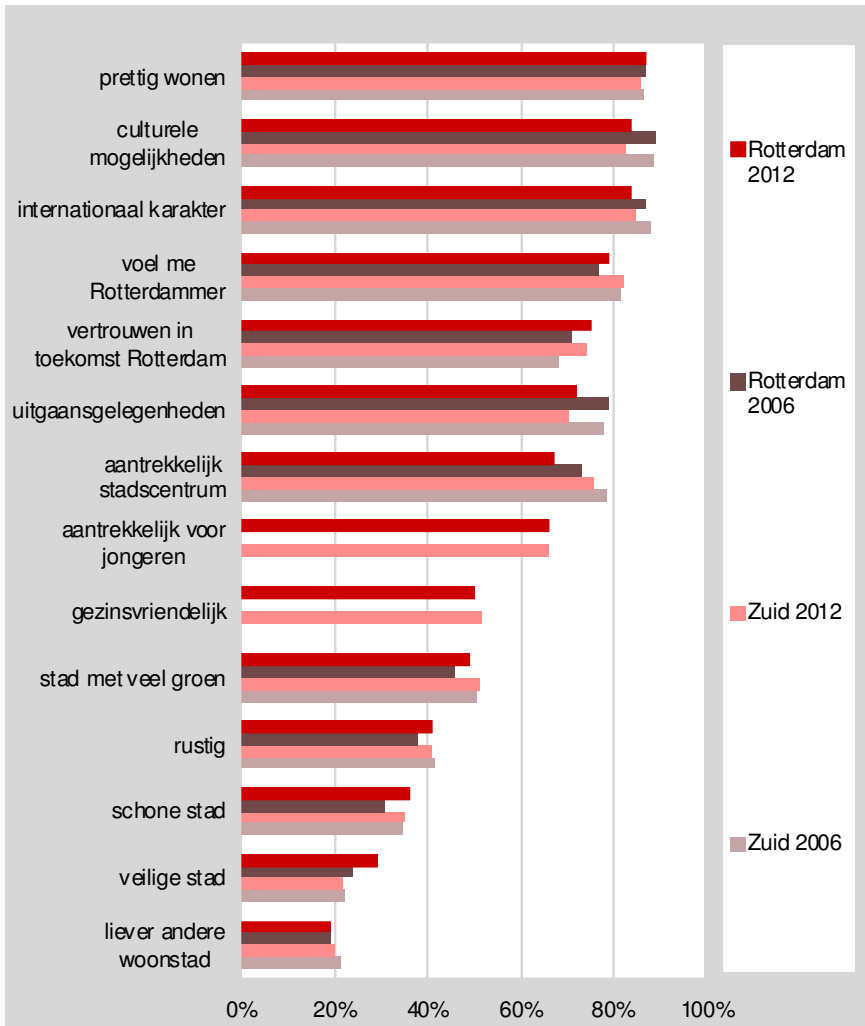
Figuur 2-11 Gemiddeld bruto-inkomen: saldo vestigers en vertrekkers (in euro)

Bron: CBS, Sociaal Statistisch Bestand

Het verschil in gemiddeld bruto-inkomen van vestigers en vertrekkers is in Rotterdam in 2006 het grootst en in 2007 het kleinst.

Figuur 2-12 Imago van Rotterdam

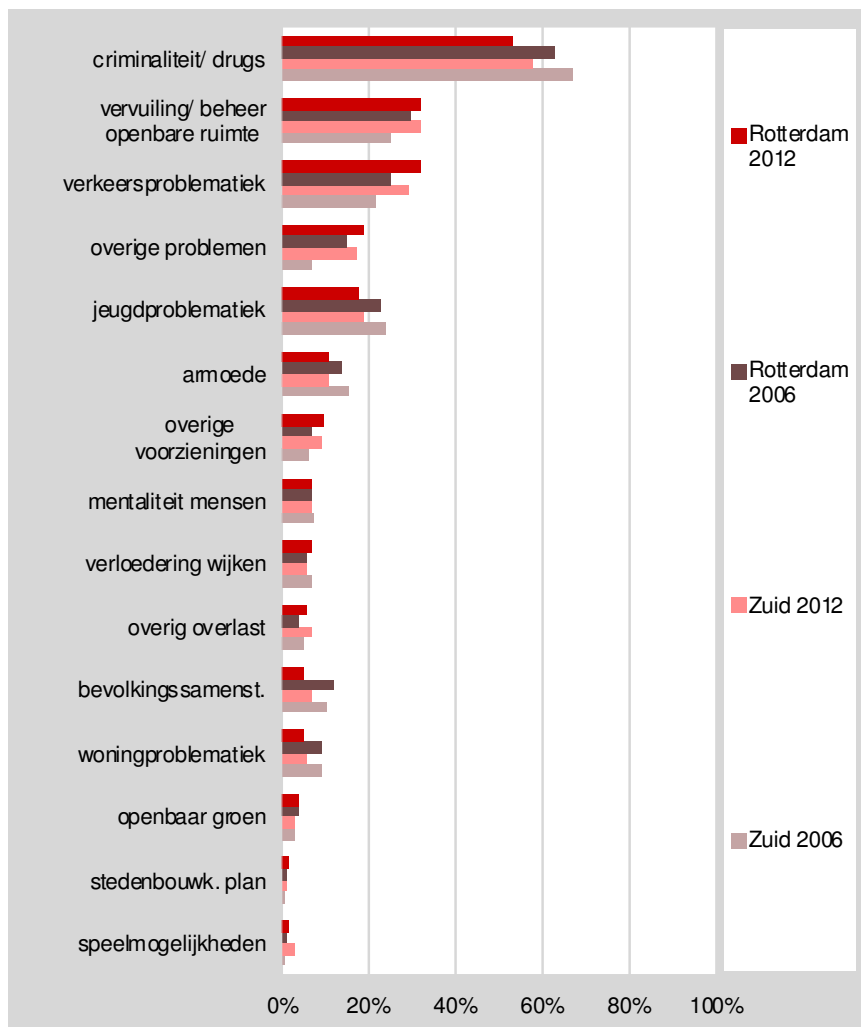

Bron: Omnibusenquête (COS)

Het imago van Rotterdam verschuift in de beleving van haar bewoners enigszins van het grootstedelijke karakter van de stad naar een rustige, meer gemoedelijke stad. In 2012 is er ten opzichte van 2006 meer waardering voor de stad met veel groen, een schone stad en een veilige

stad. Minder waardering is er voor culturele mogelijkheden, internationaal karakter, uitgaansgelegenheden en voor de aantrekkelijkheid van het stadscentrum. Op Zuid vindt men de stad iets minder veilig dan gemiddeld in Rotterdam en vindt men het stadscentrum aantrekkelijker.

Figuur 2-13 Belangrijkste problemen Rotterdam volgens haar bewoners

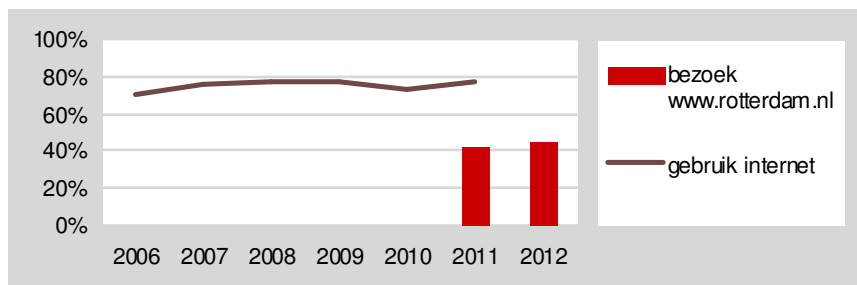
Bron: Omnibusenquête (COS)

Op verkeersproblematiek na vinden Rotterdammers dat de problemen in de stad niet zijn toegenomen. Problemen rondom criminaliteit en drugs worden nog steeds door Rotterdammers het vaakst genoemd als belangrijkste probleem van hun stad. In 2006 werd dit probleem vaker genoemd.

Ook op [Zuid](#) vindt men dat criminaliteit en drugs het belangrijkste probleem is en net als gemiddeld in Rotterdam wordt het probleem minder vaak genoemd dan in 2006.

3 Bestuur en dienstverlening

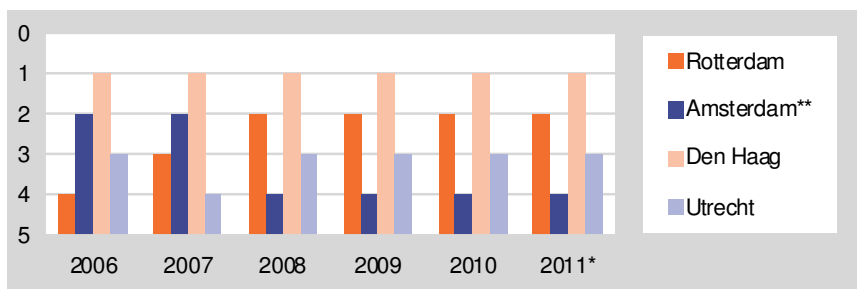
Figuur 3-1 Percentage Rotterdammers dat internet gebruikt en bezoek www.rotterdam.nl

Bron: Omnibusenquête (COS)

Ruim drie kwart van de Rotterdammers maakt gebruik van internet. Sinds 2007 stijgt het gebruik niet meer. Onder Amsterdammers is dit negen op tien inwoners.³ Twee op de vijf Rotterdammers bezoekt de website van de gemeente Rotterdam. De bewoners op Zuid maken even vaak gebruik van de website als de bewoners in de rest van Rotterdam.

Figuur 3-2 Digitale loketten: score G4-gemeenten ten opzichte van elkaar

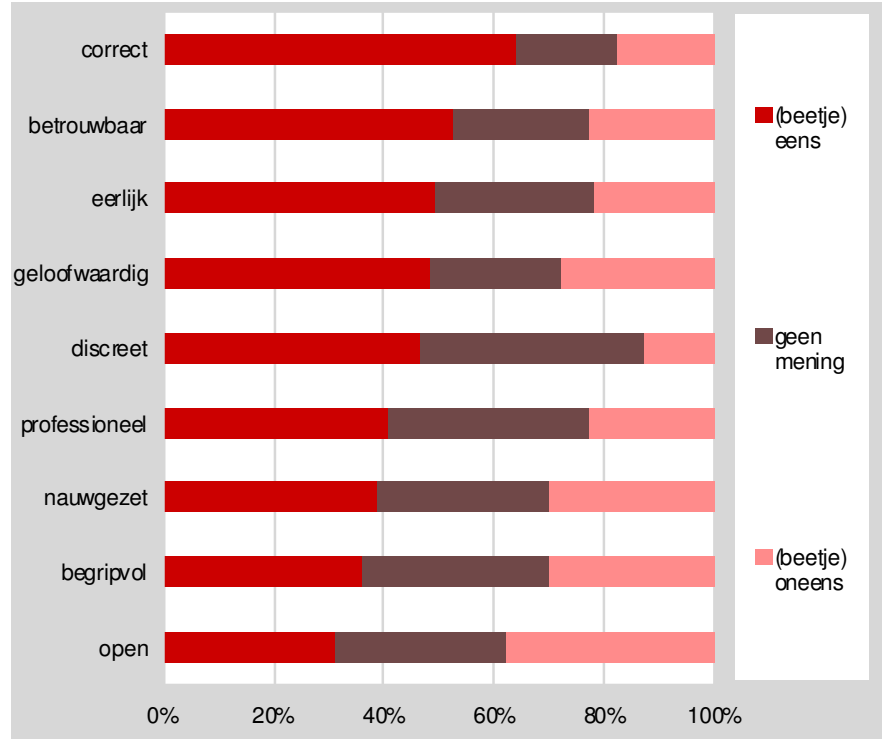

Bron: Ernst & Young, Benchmark digitale dienstverlening * Ten opzichte van eerdere jaren is in 2011 niet alleen de mate waarin burgers producten digitaal kunnen afnemen meegewogen in de beoordeling van het digitale loket. Ook de effectiviteit van de zoekmachine en de resultaten van het e-mail response onderzoek tellen dit jaar mee. ** Amsterdam 2006 t/m 2010 (best scorende stadsdeel), 2011 de gehele stad

³ Website van O&S, gemeente Amsterdam

Bij de benchmark van digitale dienstverlening staat Rotterdam sinds 2008 op de tweede plek wanneer de vier grote gemeenten worden vergeleken.

Figuur 3-3 Beeld van Rotterdammers over Rotterdamse ambtenaren, 2012

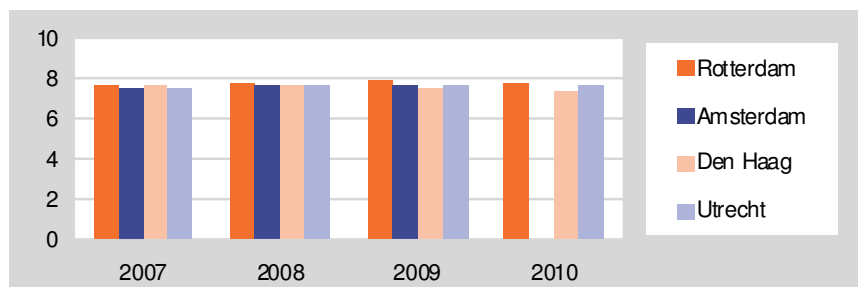

Bron: Omnibusenquête (COS)

De helft tot tweederde van de Rotterdammers vindt de ambtenaren van de gemeente Rotterdam eerlijk, geloofwaardig, betrouwbaar en correct. Minder goed worden openheid, begripvol en nauwgezetheid beoordeeld.

De mening van de bewoners op [Zuid](#) over Rotterdamse ambtenaren is nauwelijks anders dan gemiddeld in Rotterdam.

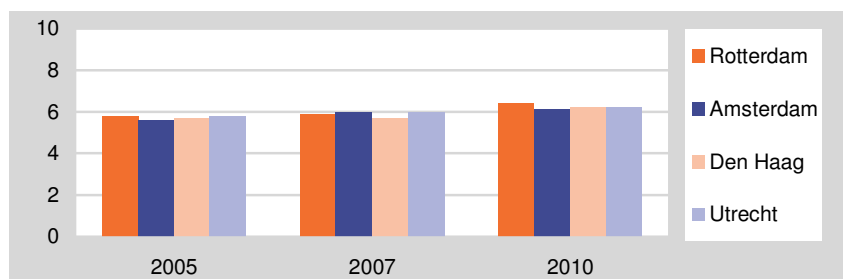
Figuur 3-4 Oordeel burger over kwaliteit dienstverlening gemeente: waardering aan de publieksbalie

Bron: Quint Result Onderzoek en Advies

De kwaliteit van de dienstverlening aan de publieksbalie wordt in Rotterdam vanaf 2008 iets beter beoordeeld dan in de andere grote steden.

Figuur 3-5 Oordeel ondernemers over dienstverlening van de gemeente

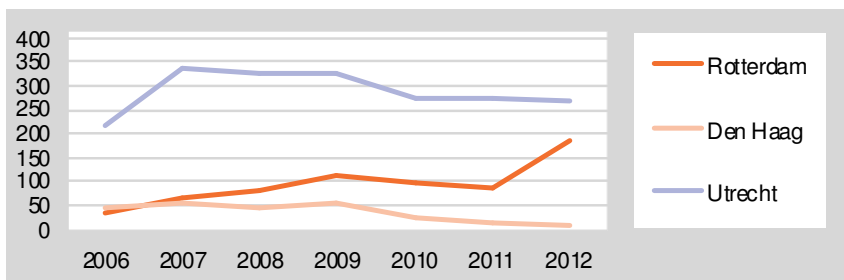

Bron: Benchmark gemeentelijk ondernemersklimaat

De dienstverlening van de gemeente wordt in 2010 door ondernemers in Rotterdam iets hoger gewaardeerd dan in de drie andere grote steden. Het oordeel van Rotterdamse ondernemers is ten opzichte van 2007 verbeterd.

4 Algemene middelen

Figuur 4-1 Rangorde G4-Gemeenten* woonlastendruk voor meerpersoonshuishoudens (1=laagst)

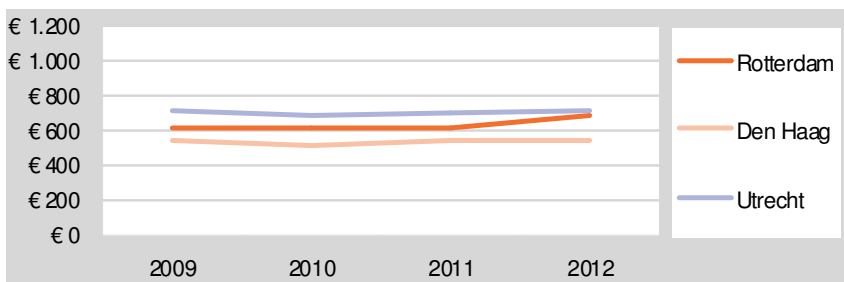
Bron: Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO)

* Voor Amsterdam zijn alleen gegevens over de stadsdelen bekend.

* Rotterdam is exclusief Rozenburg.

In 2012 staat Rotterdam op plek 185. Vorig jaar hoorde Rotterdam nog tot de honderd gemeenten met de laagste woonlastendruk voor meerpersoonshuishoudens. De lastendruk is ten opzichte van andere gemeenten flink gestegen. Rozenburg⁴ staat op de 47ste plek en scoort ruim onder Rotterdam.

Figuur 4-2 Lokale lasten voor burgers met koopwoning

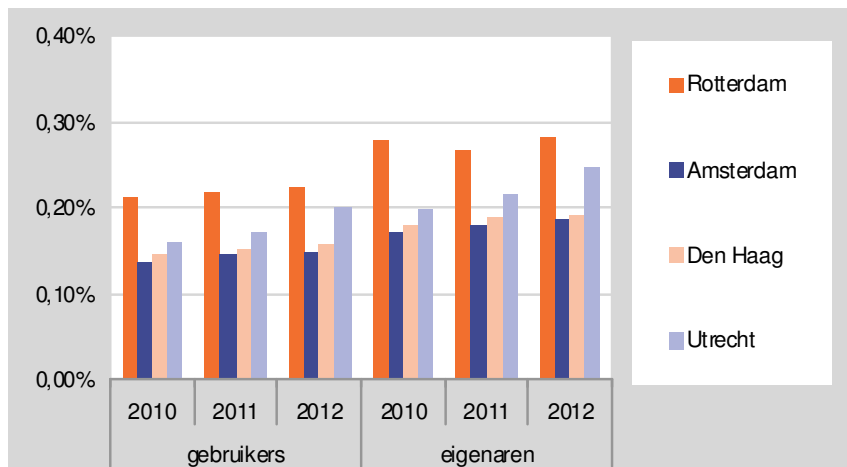

Bron: Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO)

⁴ Rozenburg wordt apart vermeld in de Atlas voor lokale lasten omdat de tarieven in 2012 nog verschillen van die in Rotterdam.

De lokale lasten voor burgers met een koopwoning zijn ten opzichte van vorig jaar in Rotterdam gestegen. De stijging is groter dan in Utrecht. In Den Haag is er sprake van een lichte daling.

Figuur 4-3 OZB-percentages voor niet-woningen

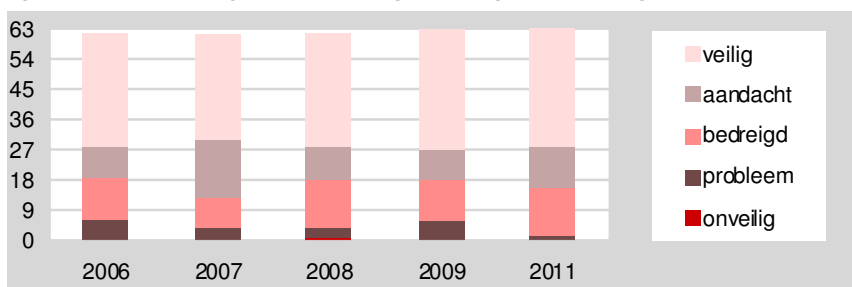
Bron: Websites van de gemeenten

* De OZB wordt berekend door een percentage over de WOZ-waarde van een onroerende zaak te nemen.

De OZB-percentages waarmee de Onroerende-zaakbelasting (OZB) wordt berekend op niet-woningen, is in Rotterdam steeds hoger dan in de andere gemeenten.

5 Veiligheid

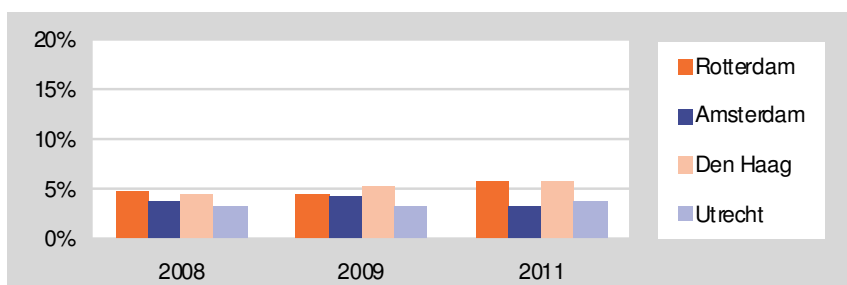
Figuur 5-1 Aantal wijken naar categorie volgens de veiligheidsindex

Bron: Directie Veiligheid

In 2011 is er geen onveilige wijk in Rotterdam, wel twee wijken waar veiligheid een probleem is (vier minder dan in 2009). De veiligheidsindex is vergeleken met 2009 twee tiende punt gestegen, van 7,3 naar 7,5. De twee wijken waar veiligheid een probleem is, behoren tot het gebied Zuid. De veiligheidsindex van Zuid is 6,4, een tiende punt hoger dan in 2009.

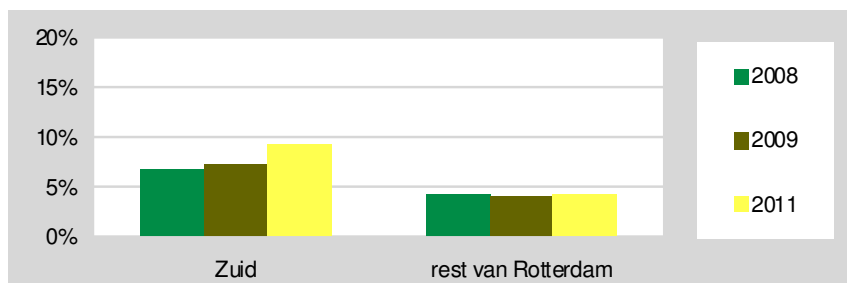
Figuur 5-2 Percentage bewoners dat zich vaak onveilig voelt in de eigen woonbuurt

Bron: Integrale Veiligheidsmonitor CBS

Zes procent van de Rotterdammers voelt zich vaak onveilig in de eigen woonomgeving. In 2011 geven Rotterdammers en Hagenaars dit vaker aan dan de bewoners van de andere twee steden.

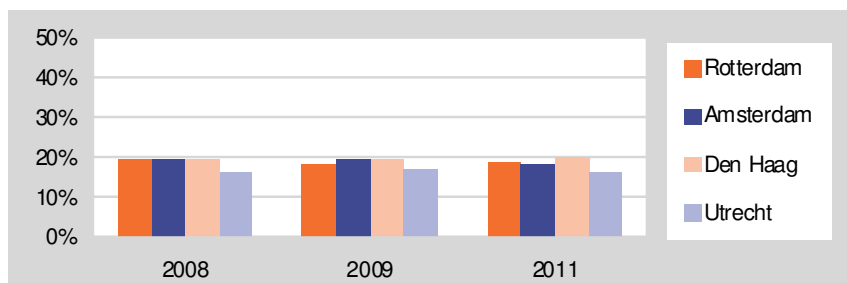
Figuur 5-3 Percentage bewoners dat zich vaak onveilig voelt in de eigen woonbuurt

Bron: Veiligheidsenquête Directie Veiligheid

Op Zuid is het percentage bewoners dat zich vaak onveilig voelt hoger dan in de rest van Rotterdam.

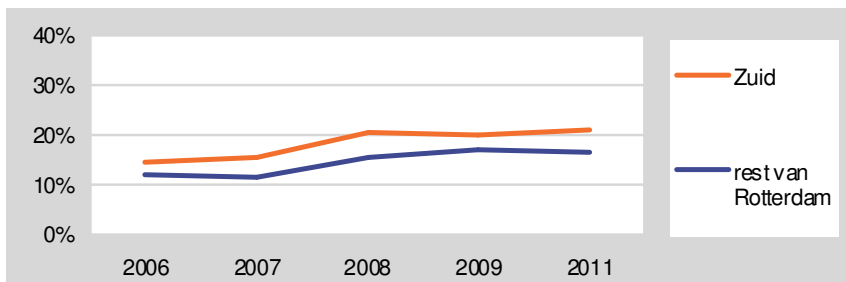
Figuur 5-4 Percentage bewoners dat zegt dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de woonbuurt

Bron: Integrale Veiligheidsmonitor CBS

Een vijfde deel van de Rotterdammers, een even hoog aandeel als in Amsterdam en Den Haag, geeft aan dat overlast van jongeren een vaak voorkomend probleem is in de eigen woonbuurt.

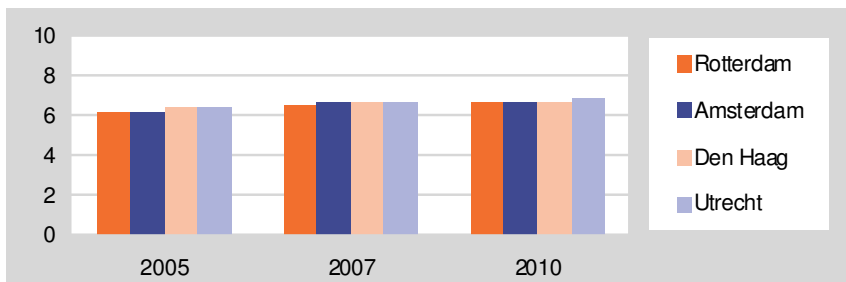
Figuur 5-5 Percentage bewoners dat zegt dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de woonbuurt

Bron: Veiligheidsenquête Directie Veiligheid

Op **Zuid** vinden bewoners iets vaker dan in de rest van Rotterdam dat overlast van jongeren een vaak voorkomend probleem in de woonbuurt is.

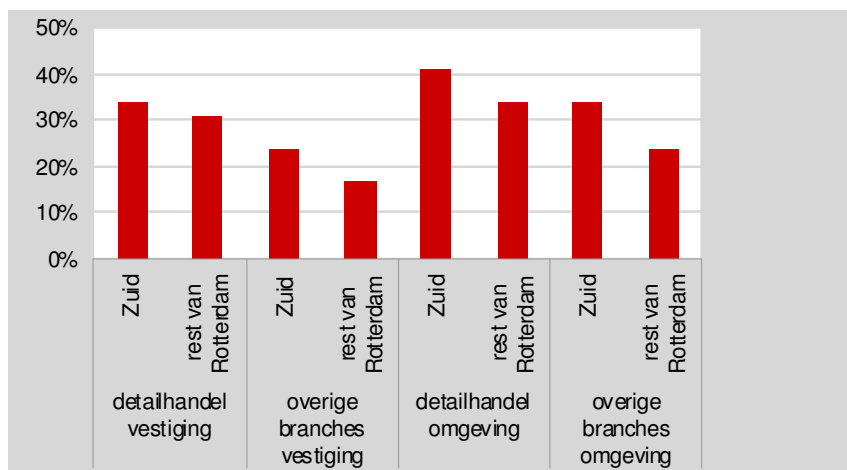
Figuur 5-6 Rapportcijfer veiligheid van ondernemers

Bron: Benchmark Gemeentelijk Ondernemersklimaat

Het rapportcijfer dat ondernemers geven voor veiligheid is in 2010 in alle vier de grote steden hoger dan in 2005. De Rotterdamse ondernemers geven in 2010 een gelijk rapportcijfer als de Amsterdamse en Haagse ondernemers. In Utrecht is het cijfer iets hoger.

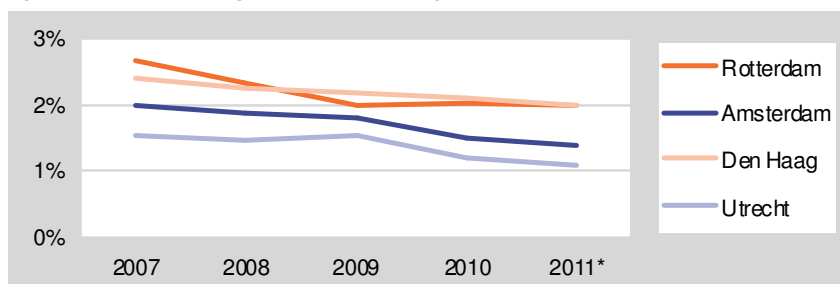
Figuur 5-7 Percentage ondernemers die zich (wel eens) onveilig voelt, 2011

Bron: Monitor veilig ondernemen, directie Veiligheid

Ondernemers op **Zuid** voelen zich zowel in de eigen vestiging als in de omgeving van deze vestiging vaker (wel eens) onveilig dan ondernemers in de rest van Rotterdam.

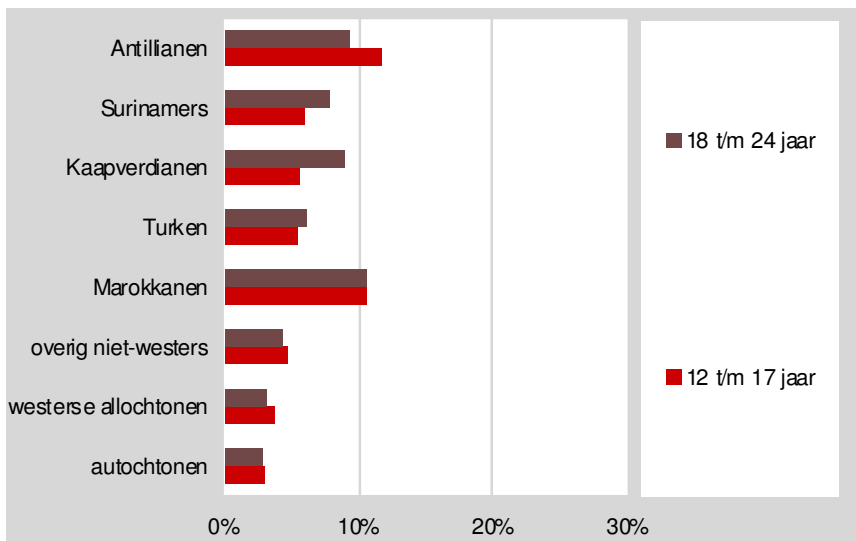
Figuur 5-8 Percentage verdachten 25 jaar en ouder

Bron: HKS, bewerkt door KLPD/DNRI, *voorlopig cijfer

Onder de bevolking van 25 jaar en ouder in Rotterdam is het percentage verdachten sinds 2009 onveranderd. In Rotterdam en Den Haag is het percentage verdachten het hoogst in de vier grote steden.

Figuur 5-9 Percentage verdachten per leeftijdsgroep, 2010

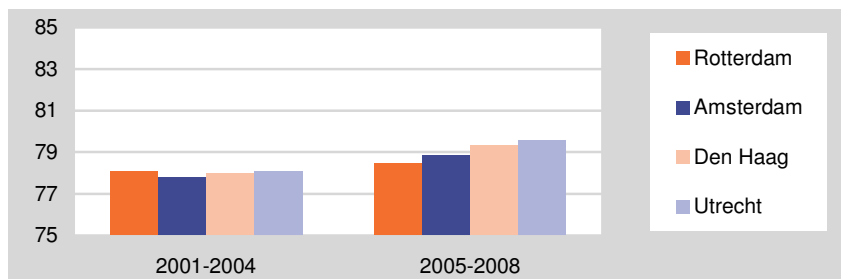
Bron: Antilliaanse en Marokkaanse Rotterdammers 2011, oorspronkelijk HKS, politie Rotterdam Rijnmond, bewerking RISBO

Analyse van Rotterdamse jongeren die in het jaar 2010 verdacht waren van betrokkenheid bij criminaliteit laat zien dat het percentage verdachten onder Antilliaanse en Marokkaanse jongeren hoger is dan onder de andere etnische groepen.

In de onderzoeken van het RISBO komt naar voren dat het wel of niet als verdachte geregistreerd zijn, samenhangt met etniciteit, schoolverzuim, voortijdig schoolverlaten en uitkeringsafhankelijkheid. Gewezen wordt op de relatieve beperkte verklaringskracht van deze factoren. De sterkste verklaringskracht gaat uit van het al dan niet hebben van een crimineel verleden. Ook moet de verklaring worden gezocht bij andere factoren zoals de gezinssituatie, problemen in de opvoeding, psychosociale problemen en dergelijke.

6 Volksgezondheid en zorg

Figuur 6-1 Levensverwachting

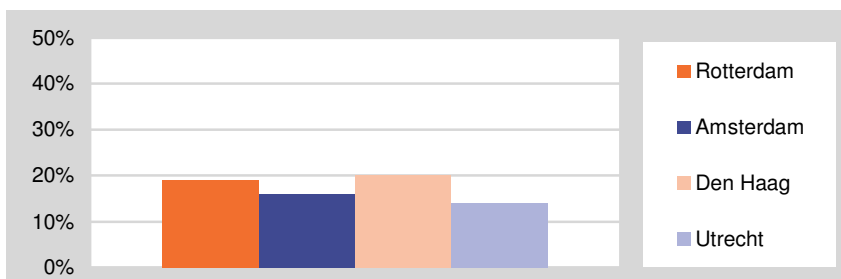
Bron: CBS, bewerkt door RIVM

De levensverwachting is in de steden Rotterdam en Amsterdam lager dan in Den Haag en Utrecht en is in Rotterdam minder gestegen dan in de andere drie grote steden. Hogere levensverwachtingen worden gevonden in de regio's rond de grote steden.

Uit onderzoek van het ErasmusMC¹ blijkt dat de lagere levensverwachting van Rotterdammers ten opzichte van het landelijke vooral toe te schrijven is aan verschillen in opleidingsniveau en inkomen, ongezonde leefstijl (roken, alcohol, overgewicht) en de luchtkwaliteit die in Rotterdam slechter is.

¹ Schatting van de potentiële effecten van primaire preventieve interventies op de gezondheid van de Rotterdamse bevolking. Het GIDS modelleringsproject, Erasmus MC, Rotterdam / University of Queensland, Australia.

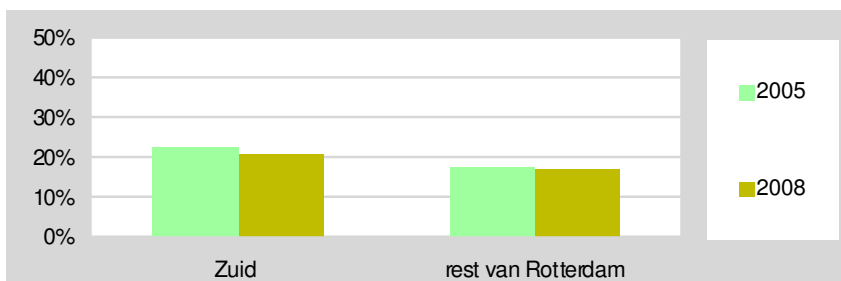
Figuur 6-2 Percentage bewoners dat de eigen gezondheid als matig of slecht ervaart, 2008

Bron: Gezondheidsenquêtes GGD's van de vier grote gemeenten (G4, op gezondheid uitgemeten, GGD's van de vier grote gemeenten)

Het percentage bewoners dat de eigen gezondheid als matig of slecht ervaart is in Rotterdam en Den Haag iets hoger dan in Amsterdam en Utrecht. Achtergrondkenmerken (etniciteit, opleidingsniveau, financiële situatie, etc.) verklaren het verschil in (ervaren) gezondheid.

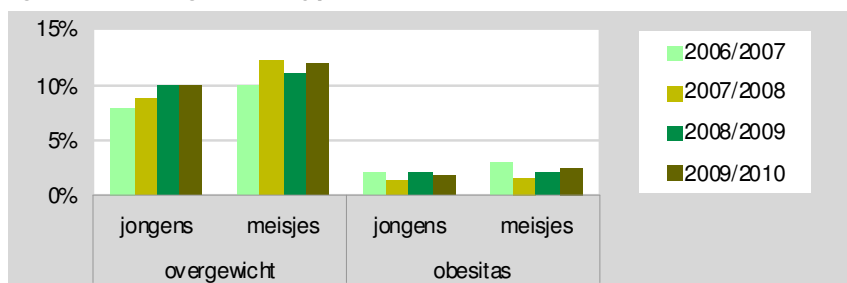
Figuur 6-3 Percentage bewoners dat de eigen gezondheid als matig of slecht ervaart

Bron: Gezondheidsenquêtes GGD-Rijnmond

Het percentage bewoners dat de eigen gezondheid als matig of slecht ervaart is op Zuid iets hoger dan in de rest van Rotterdam.

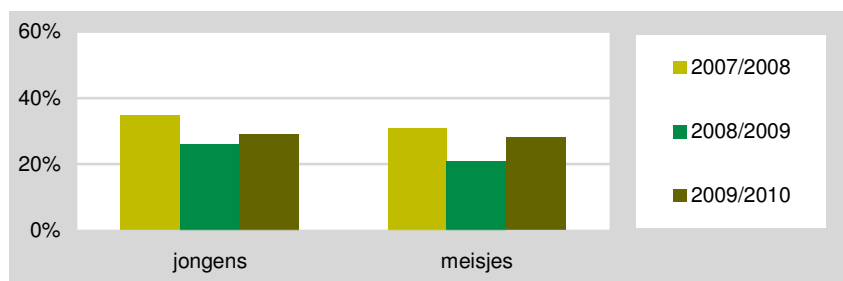
Figuur 6-4 Overgewicht bij peuters

Bron: Jeugdmonitor, GGD Rotterdam-Rijnmond

Het percentage peuters met overgewicht is sinds 2006 iets toegenomen. Het percentage peuters dat lijdt aan obesitas is ongeveer gelijk gebleven.

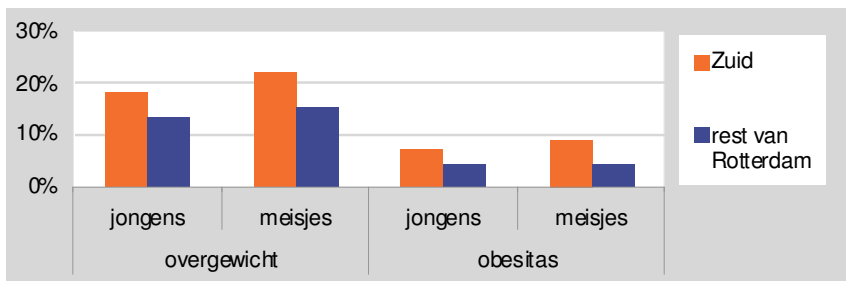
Figuur 6-5 Percentage kleuters dat minstens vijf dagen per week buiten speelt

Bron: Jeugdmonitor, GGD Rotterdam-Rijnmond

Het percentage kleuters dat veel buiten speelt, is ten opzichte van 2008/2009 iets toegenomen.

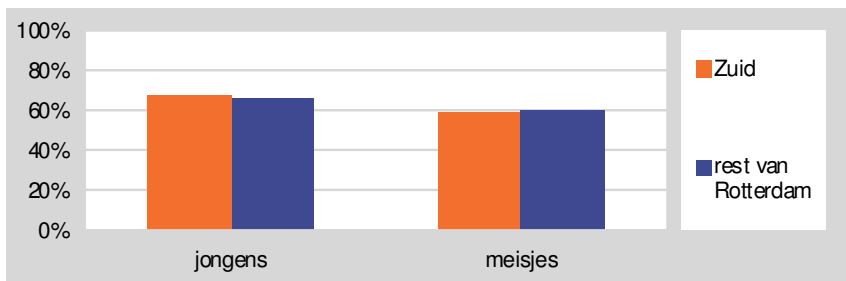
Figuur 6-6 Overgewicht bij kinderen in de leeftijdsgroep 4 t/m 12 jaar, 2011

Bron: Jeugd Rijnmond in Beeld, GGD Rotterdam-Rijnmond

Overgewicht onder jongens en meisjes die wonen op Zuid komt vaker voor dan in de rest van Rotterdam.

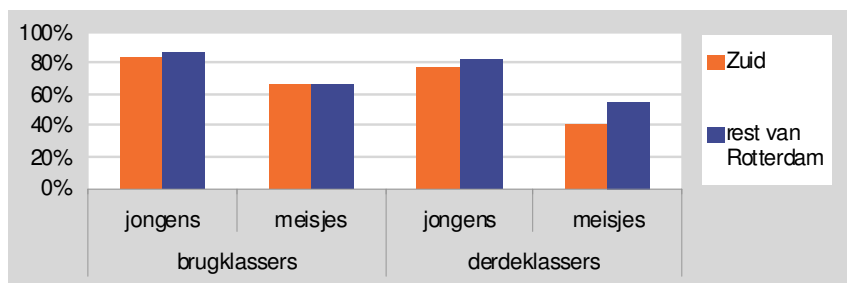
Figuur 6-7 Percentage kinderen in de leeftijdsgroep 4 t/m 12 jaar dat minstens vijf dagen per week buiten speelt, 2011

Bron: Jeugd Rijnmond in Beeld, GGD Rotterdam-Rijnmond

Verskil in de mate waarin kinderen buiten spelen, tussen de kinderen die in Zuid wonen en de kinderen die in de rest van Rotterdam wonen, is er niet.

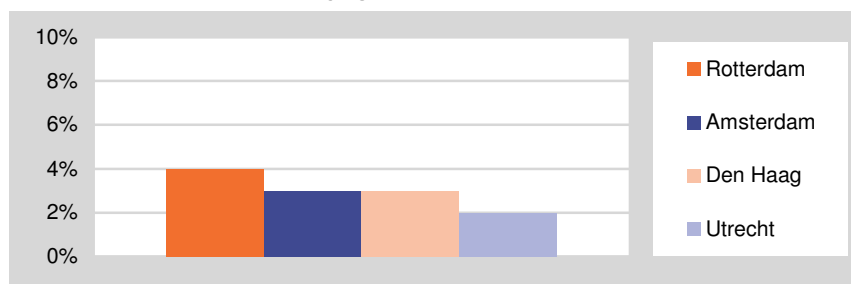
Figuur 6-8 Percentage brugklassers* en derdeklassers* dat minstens twee keer per week sport buiten schooltijd, 2010/2011

Bron: Jeugdmonitor, GGD Rotterdam-Rijnmond. * Het betreft hier leerlingen van het VO die wonen in Rotterdam.

Het percentage jongens in de brugklas en de derde klas van het voortgezet onderwijs dat minimaal twee keer per week buiten schooltijd sport, is hoger dan onder meiden. Onder meiden neemt sportdeelname met het ouder worden sterker af dan onder jongens. Op Zuid wordt er door meiden uit de derde klas minder vaak gesport dan in de rest van Rotterdam.

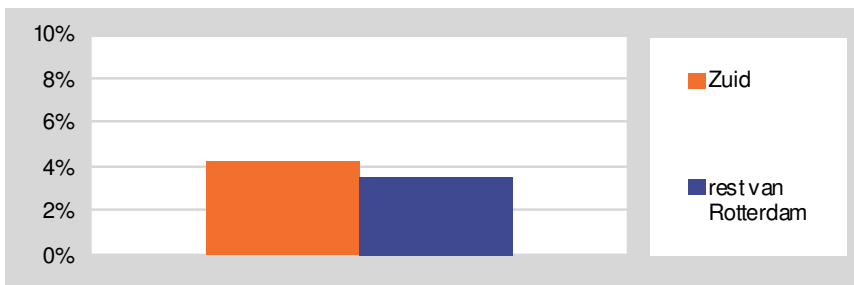
Figuur 6-9 Percentage bewoners dat de laatste vijf jaar slachtoffer is geweest van huiselijk geweld, 2008

Bron: Gezondheidsenquêtes GGD's van de vier grote gemeenten

Huiselijk geweld komt vaker voor in Rotterdam dan in de andere grote steden. Het verschil tussen Rotterdam en de andere steden wordt niet verklaard door verschillen in de achtergrondkenmerken.

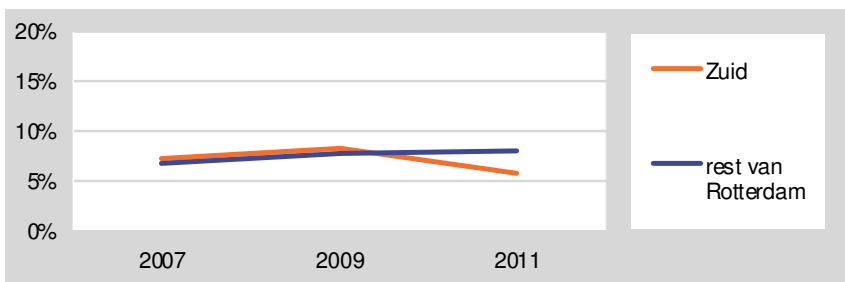
Figuur 6-10 Percentage bewoners dat de laatste vijf jaar slachtoffer is geweest van huiselijk geweld, 2008

Bron: Gezondheidsenquête GGD-Rijnmond

Huiselijk geweld komt iets vaker voor op Zuid dan in de rest van Rotterdam.

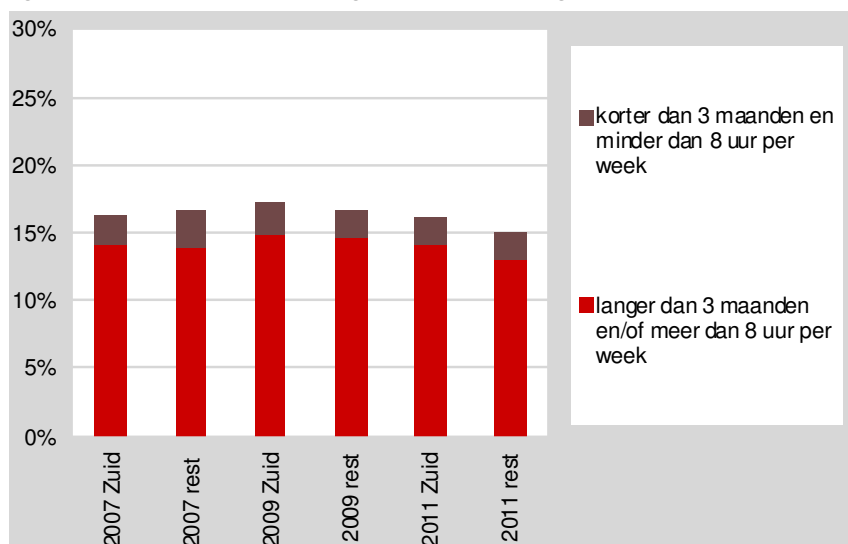
Figuur 6-11 Percentage bewoners dat vrijwilliger is in de zorg

Bron: Vrijtijdsomnibus, COS

Zeven procent van de Rotterdammers is vrijwilliger in de zorg. Het betreft hier vrijwilligers bij vrijwilligersinstellingen die hulp geven aan zieken, bejaarden, gehandicapten en bij andere organisaties voor hulp- en dienstverlening. De percentages op Zuid en in de rest van Rotterdam zijn respectievelijk net iets lager en iets hoger in 2011. In de jaren ervoor was er geen verschil.

Figuur 6-12 Aandeel mantelzorgers: een schatting

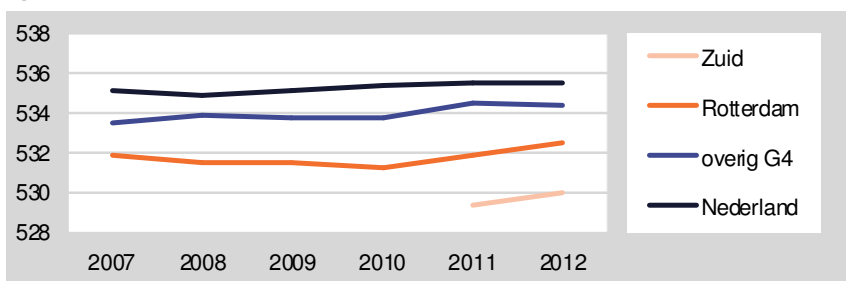

Bron: Mantelzorgers in Rotterdam, 2010, COS

Het aandeel Rotterdammers dat mantelzorg verleent, is in 2011 15 procent. Het grootste deel van de mantelzorgers doet dit langer dan 3 maanden en/of meer dan 8 uur per week. Verschil tussen Zuid en de rest van Rotterdam is er niet.

7 Onderwijs

Figuur 7-1 Cito-eindtoets basisschool

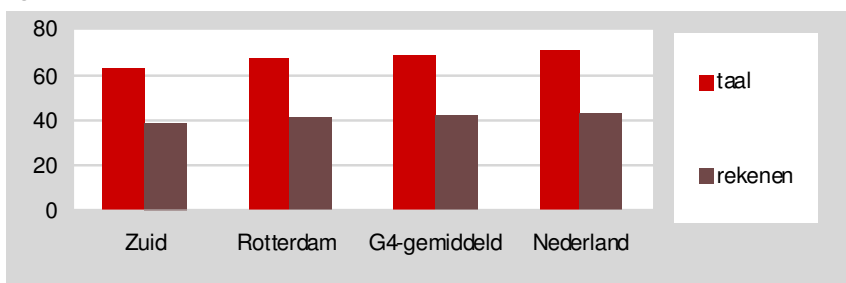

Bron: Cito, bewerking COS

De gemiddelde Cito-score van de Rotterdamse basisschoolleerlingen is lager dan gemiddeld in de overige G4 en lager dan in Nederland. De score stijgt sinds 2010. De score van de kinderen op Zuid is lager dan gemiddeld in Rotterdam.

Het Rotterdamse gemiddelde en ook van Zuid past ongeveer bij het schooladvies vmbo gemengde / theoretische leerweg. De gemiddelde score van de overige G4 en van Nederland past bij een iets hoger advies, namelijk gemengde / theoretische leerweg / havo.

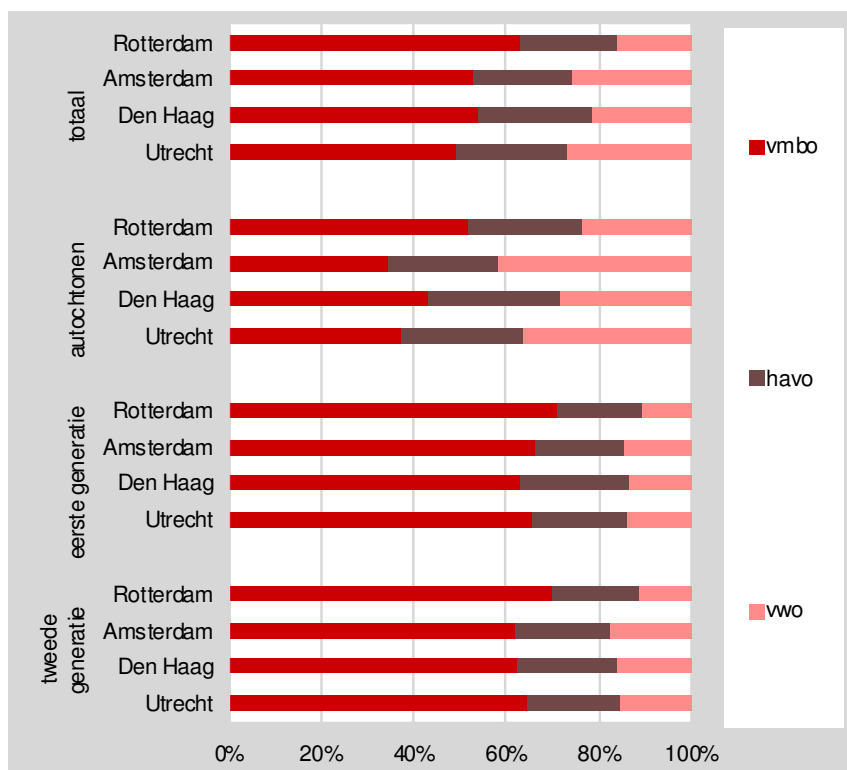
Figuur 7-2 Cito-eindtoets basisschool: taal- en rekentoets, 2012

Bron: Cito, bewerking COS

In Rotterdam is de in 2012 behaalde score voor de taal- en rekentoets van Cito lager dan gemiddeld in de vier grote steden en dan in Nederland. Op Zuid zijn beide scores nog lager.

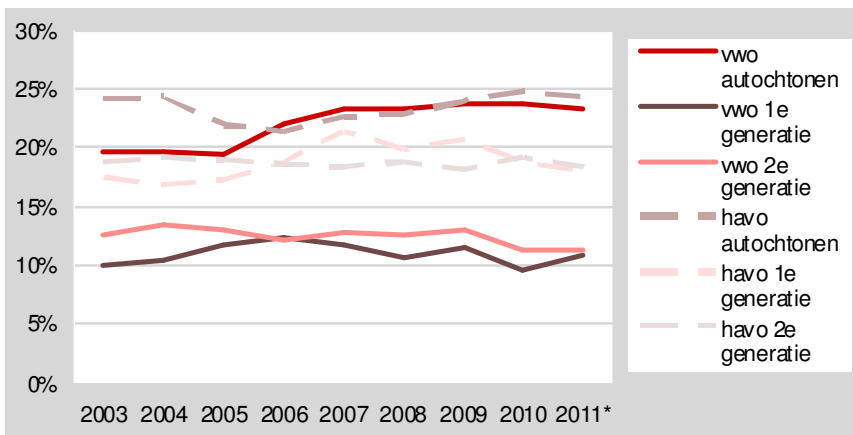
Figuur 7-3 Deelnamepercentages* naar havo en vwo (3de en 4de leerjaar), 2011/2012**

Bron: Statline (CBS), *percentages van de leerlingen 3de en 4de leerjaar VO ** voorlopige cijfers

In Rotterdam gaan meer leerlingen naar het vmbo en gaan er minder naar het vwo dan in de andere drie grote steden. Dit geldt zowel voor de eerste en tweede generatie allochtonen als voor autochtonen.

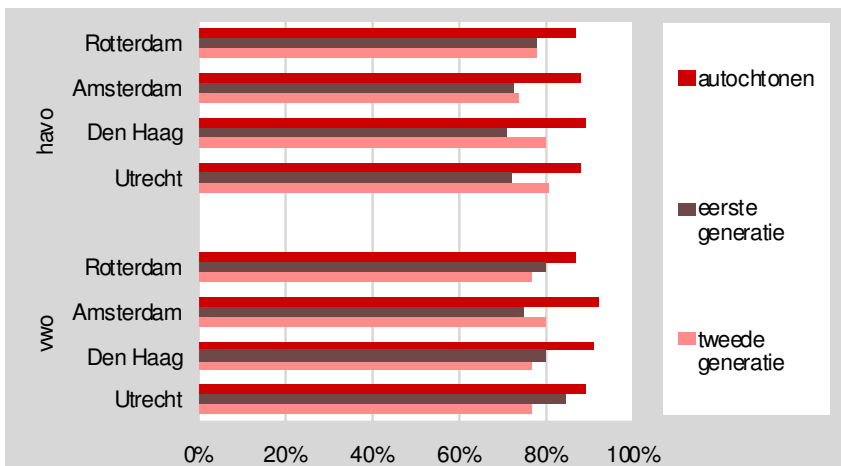
Figuur 7-4 Deelnamepercentages* naar havo en vwo (3de en 4de leerjaar)

Bron: Statline (CBS) *percentages van de leerlingen 3de en 4de leerjaar VO ** voorlopige cijfers

De havo- en vwo-deelname is het hoogst onder autochtone jongeren. Onder hen is de vwo-deelname ten opzichte van 2003 gestegen.

Figuur 7-5 Slaagpercentages naar havo en vwo, 2010/2011*

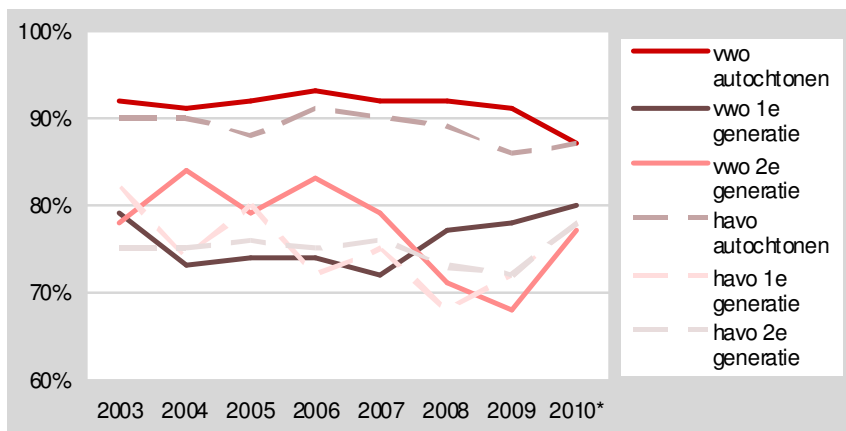

Bron: Statline (CBS), *voorlopige cijfers

Het slaagpercentage vwo van Rotterdamse autochtonen is lager dan in

de andere grote steden.

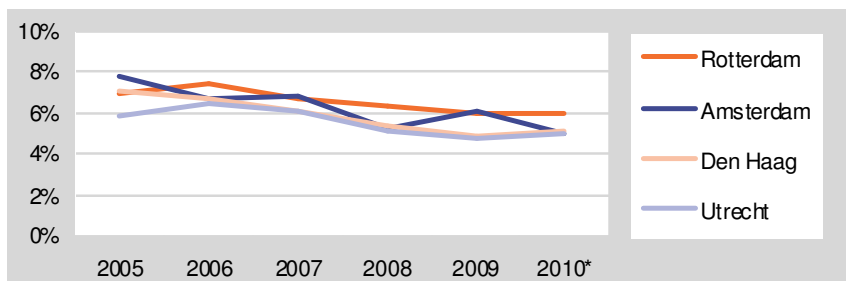
Figuur 7-6 Slaagpercentage naar havo en vwo

Bron: Statline (CBS), * voorlopige cijfers

De slaagpercentages vwo en havo zijn in Rotterdam het hoogst onder autochtonen. Onder de eerste generatie allochtonen stijgt het percentage geslaagden vwo, onder de tweede generatie is het percentage na een daling in de periode 2006-2009 weer gestegen.

Figuur 7-7 Percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters (VSV-ers) jonger dan 23 jaar

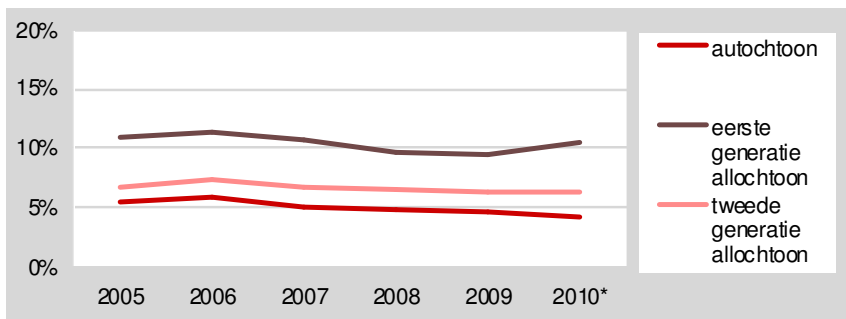

Bron: OCW, VSV-verkenner * voorlopige cijfers

In de periode 2005/2006 tot en met 2009/2010 is het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters in alle vier de grote steden gedaald. In het jaar

erop geldt dit alleen voor Amsterdam. In Rotterdam is het percentage gelijk aan vorig schooljaar. Het percentage is hoger dan in de andere grote steden.

Figuur 7-8 Percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters (VSV-ers) jonger dan 23 jaar

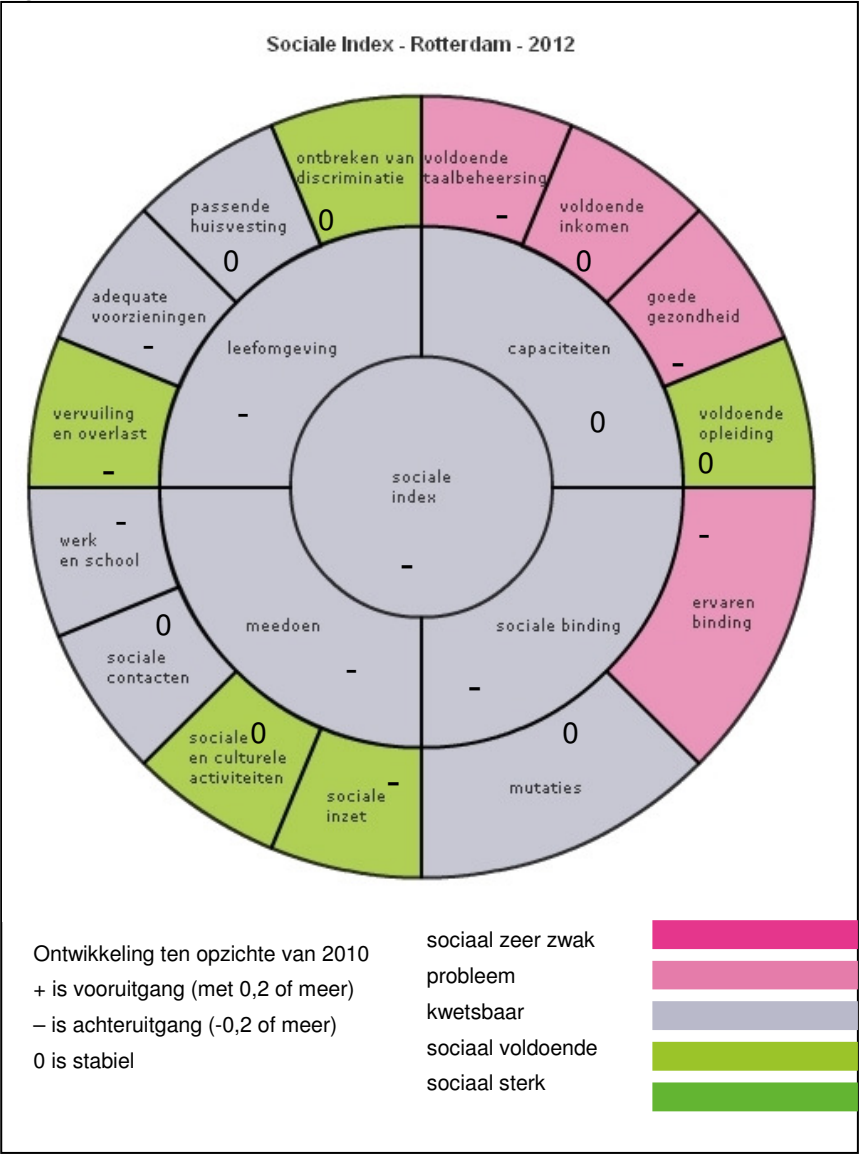

Bron: OCW, VSV-verkenner * voorlopige cijfers

Onder de eerste generatie allochtonen is het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters in 2010/2011 het hoogst en is het percentage hoger dan in het voorgaande schooljaar. Daarvoor daalde het percentage. Onder de twee andere groepen daalt het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters vanaf het schooljaar 2006/2007.

8 Participatie

Figuur 8-1 Sociale index

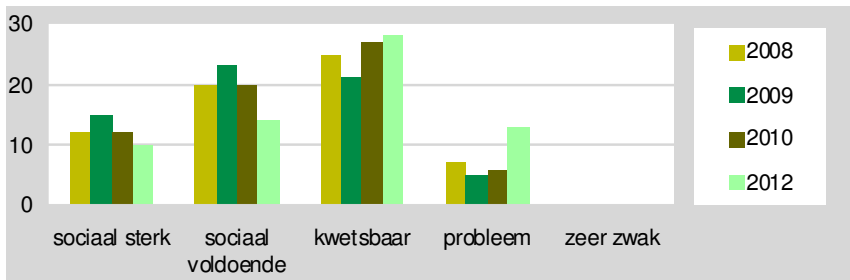

Bron: Sociale Index (COS)

De Sociale Index is in 2012 lager dan in 2010, namelijk 5,5 ten opzichte van 5,8 in 2010. Rotterdam wordt met deze score aangemerkt als 'sociaal kwetsbaar'. De achteruitgang op het niveau van de aspecten is waarneembaar bij Leefomgeving, Meedoen en Sociale Binding. De eerste twee werden in 2010 nog gezien als 'sociaal voldoende' en zijn nu 'kwetsbaar'. Bij Meedoen is dit vooral te wijten aan een daling van participatie op het gebied van school en werk.

De aspecten Capaciteiten en Sociale binding zijn zowel in 2010 als in 2012 'kwetsbaar'. Toch is de score van het aspect Sociale binding flink gedaald. De daling vindt vooral plaats bij het thema Ervaren binding dat van 'kwetsbaar' in 2010 nu 'problematisch' is. Rotterdammers hebben vooral minder vertrouwen in de toekomst van de stad.

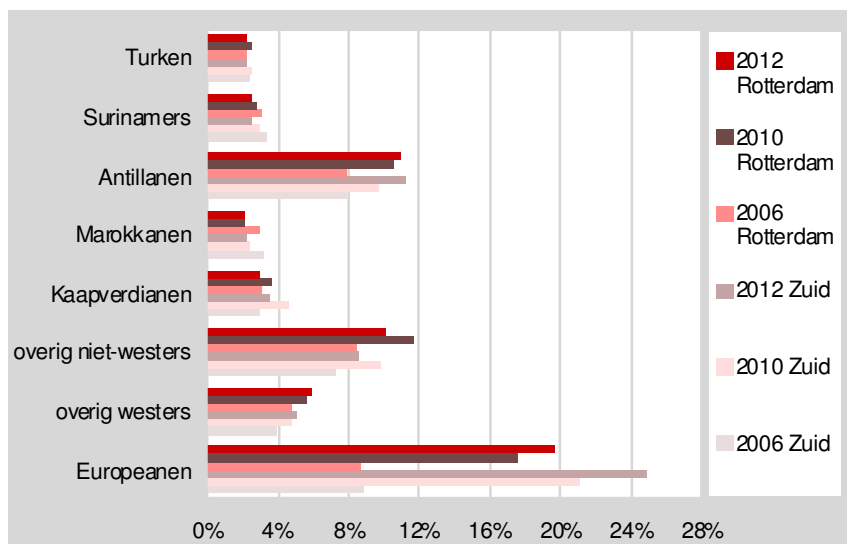
Figuur 8-2 Sociale index: wijken* naar categorie

Bron: Sociale Index (COS) * exclusief Rozenburg

In 2012 zijn 24 van de 65 wijken 'sociaal voldoende' of 'sociaal sterk'. In 2010 waren dit er nog 32.

Figuur 8-3 Nieuwkomers (korter dan twee jaar in Nederland) als percentage van de bevolking naar etnische groep

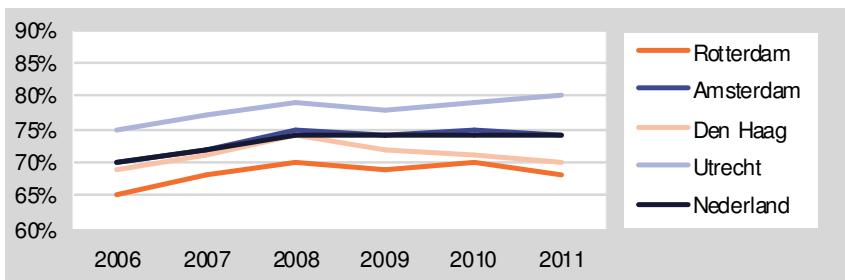

Bron: GBA (COS)

Het aandeel nieuwkomers in Rotterdam neemt toe onder Antillianen en onder bewoners afkomstig uit de Europese Unie (exclusief Nederland). Onder overig niet-westersen neemt het aandeel nieuwkomers sinds 2010 af.

Op Zuid is het aandeel nieuwkomers iets hoger dan gemiddeld in Rotterdam. Dit geldt niet voor de groepen westerse en overig niet-westerse allochtonen. Net als in geheel Rotterdam is het percentage nieuwkomers in de groep Europeanen het hoogst en stijgt dit percentage. Stijging is er ook onder Antillianen.

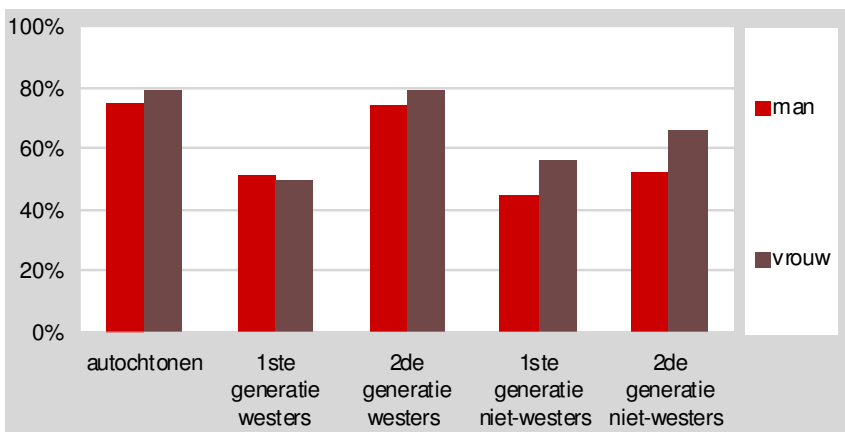
Figuur 8-4 Netto-participatiegraad in de leeftijdsgroep 25 t/m 64 jaar*

Bron: Enquête Beroepsbevolking, CBS, bewerking COS, * gemiddeld over het jaar

Het aandeel werkenden in de leeftijdsgroep 25 tot en met 64 jaar is in Rotterdam lager dan in de andere grote steden en Nederland.

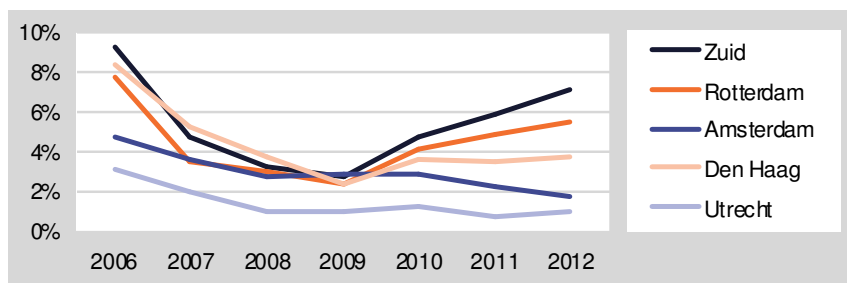
Figuur 8-5 Percentage jongeren 21 en 22 jaar met een startkwalificatie, 2011

Bron: Onderwijspositie (JOS/COS)

Het percentage autochtone jongeren en westerse jongeren van de tweede generatie met een startkwalificatie is hoger dan bij de andere groepen. Vrouwen hebben vaker een startkwalificatie dan mannen.

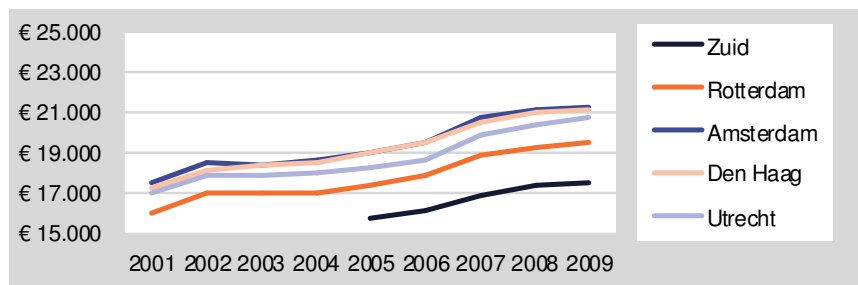
Figuur 8-6 Percentage jongeren 21 en 22 jaar ingeschreven als niet-werkende werkzoekende

Bron: UWV-Werkbedrijf en GBA, OenS-afdelingen grote gemeenten

Het percentage werkzoekende Rotterdamse jongeren is hoger dan in de andere grote steden en stijgt sinds 2009. Op Zuid is het percentage nog hoger. In 2012 heeft 26 procent van deze jongeren een uitkering via SoZaWe, in 2011 was dit 29 procent. Op Zuid is dit in 2012 28 procent.

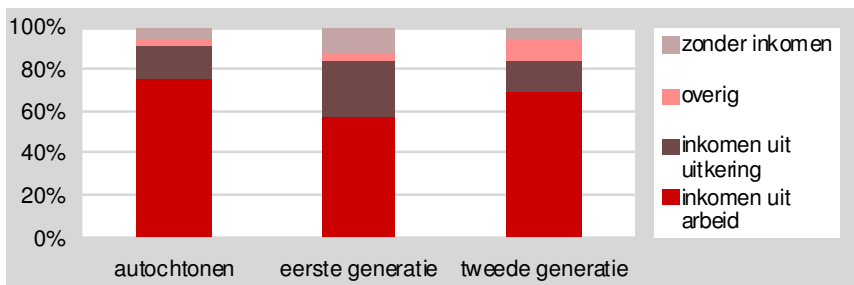
Figuur 8-7 Ontwikkeling persoonlijk besteedbaar inkomen

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het gemiddelde persoonlijk besteedbaar inkomen is in Rotterdam lager dan in de andere grote steden. Op Zuid is dit nog lager. Het verschil tussen Rotterdam en de andere steden is in de periode 2001-2009 groter geworden.

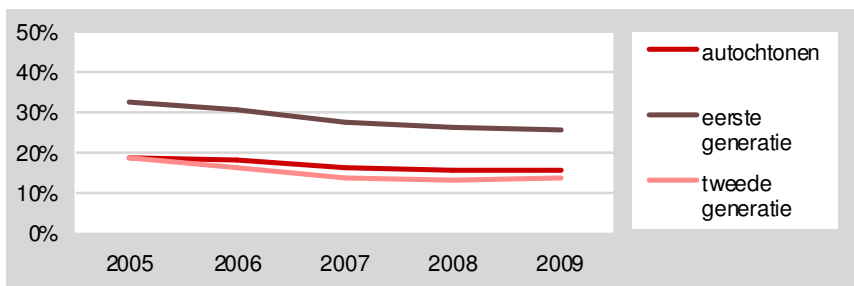
Figuur 8-8 Aandeel personen (23 t/m 64 jaar) naar inkomenssituatie, 2009

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het aandeel personen met inkomen uit arbeid is het laagst binnen de eerste generatie allochtonen en het aandeel met inkomen uit uitkering en het aandeel zonder inkomen zijn onder die groep het hoogst.

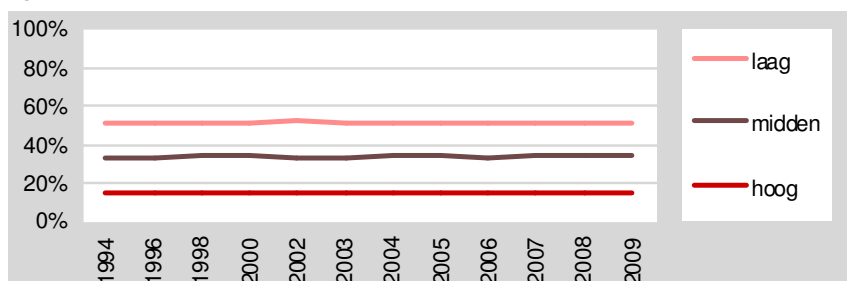
Figuur 8-9 Ontwikkeling aandeel personen (23 tot en met 64 jaar) met een inkomen uit een uitkering

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het aandeel personen met inkomen uit uitkering is gedaald. Sinds 2006 is het percentage autochtonen met inkomen uit uitkering iets hoger dan bij de tweede generatie allochtonen. Hierbij speelt de gemiddelde jongere leeftijd van de tweede generatie een rol. De tweede generatie allochtonen is in 2009 - in de leeftijdsgroep 23 tot en met 64 jaar – gemiddeld 34 jaar, de autochtonen 44 jaar, de eerste generatie 41 jaar.

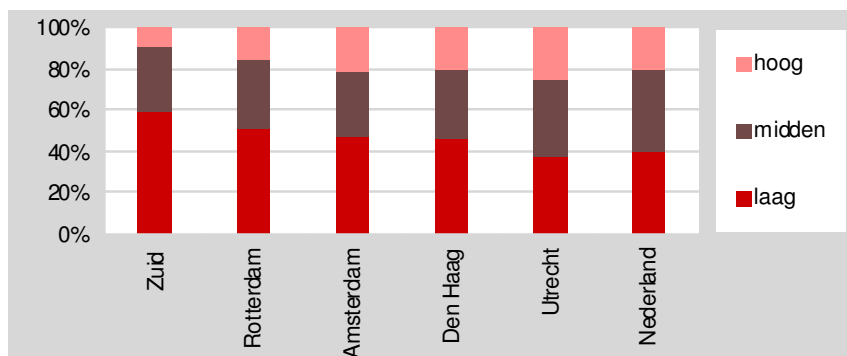
Figuur 8-10 Gestandaardiseerd huishoudinkomen* in Rotterdam

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, * verdeling in klassen laag, midden en hoog op basis van de verdeling van alle Nederlandse gestandaardiseerde huishoudinkomens naar 40 procent laag, 40 procent midden en 20 procent hoog.

Het aandeel huishoudens met een hoog, midden of laag inkomen is vanaf 1994 tot en met 2009 onveranderd.

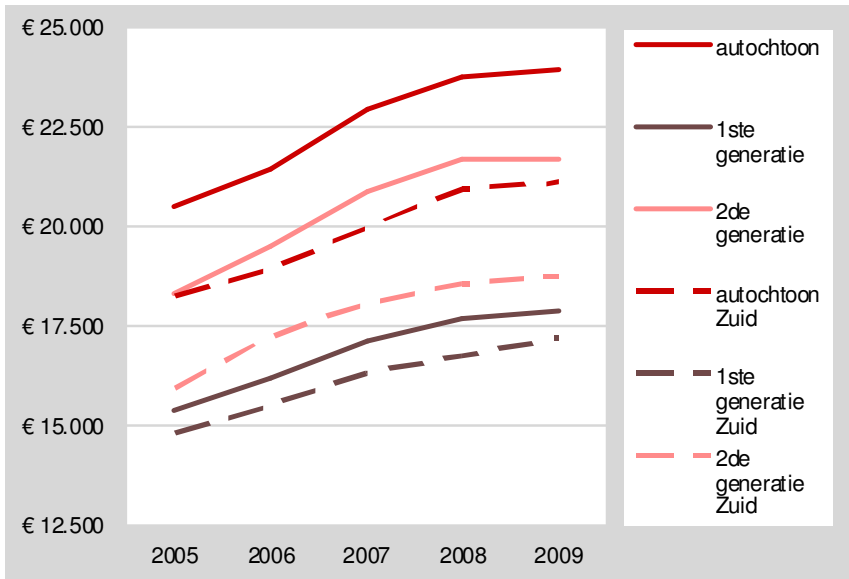
Figuur 8-11 Gestandaardiseerd huishoudinkomen, 2009

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS

Ten opzichte van de andere grote steden en Nederland kent Rotterdam een hoog aandeel huishoudens met een laag inkomen, het aandeel midden en hoge inkomens is lager. Op Zuid is het aandeel huishoudens met een laag inkomen nog hoger en het aandeel hoge inkomens lager.

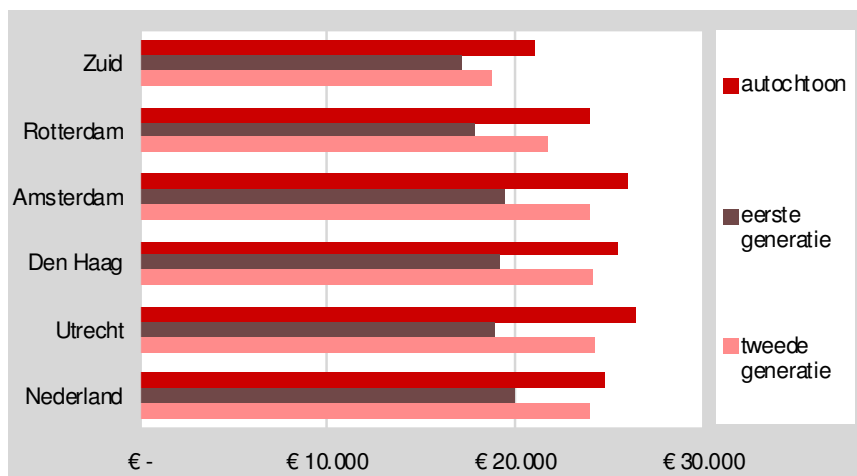
Figuur 8-12 Ontwikkeling van het gemiddeld besteedbaar (gestandaardiseerd) huishoudinkomen

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Huishoudens waarvan de hoofdkostwinner eerste generatie allochtoon is, beschikken over een lager besteedbaar inkomen dan de tweede generatie en autochtone huishoudens. De inkomens van huishoudens op Zuid zijn lager dan gemiddeld in Rotterdam.

Figuur 8-13 Het gemiddeld besteedbaar (gestandaardiseerd) huishoudinkomen, 2009

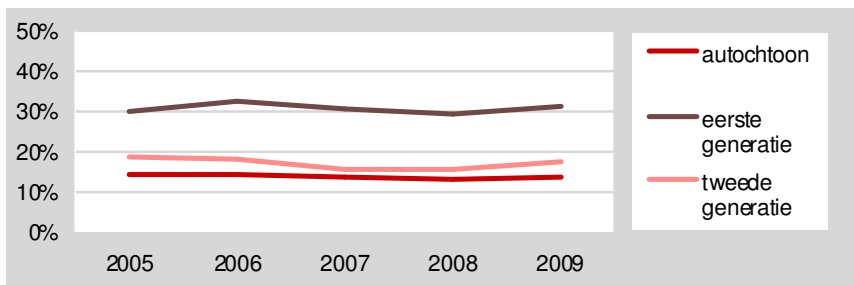

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het gemiddeld besteedbare huishoudinkomen is in Rotterdam voor alle drie de groepen het laagst in de vier grote steden. Ten opzichte van het landelijk gemiddelde hebben autochtone huishoudens in de grote steden, behalve in Rotterdam, meer te besteden. Dit geldt ook voor tweede generatie allochtone huishoudens. Het besteedbaar inkomen van de eerste generatie allochtone huishoudens is in alle vier de grote steden lager dan landelijk.

Op Zuid is het inkomen van alle drie de groepen lager dan gemiddeld in Rotterdam. Het verschil is het kleinst voor de eerste generatie allochtonen.

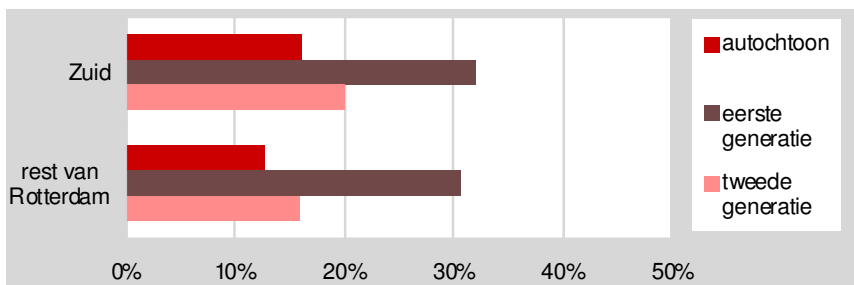
Figuur 8-14 Aandeel huishoudens onder 110% van het sociaal minimum

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS. NB De inkomensgrens voor bijzondere bijstand is vanaf 2011 110 procent van het sociaal minimum.

Het aandeel huishoudens onder 110 procent van het sociaal minimum is onder autochtone en tweede generatie allochtone huishoudens vrijwel gelijk en onder eerste generatie allochtone huishoudens aanzienlijk hoger.

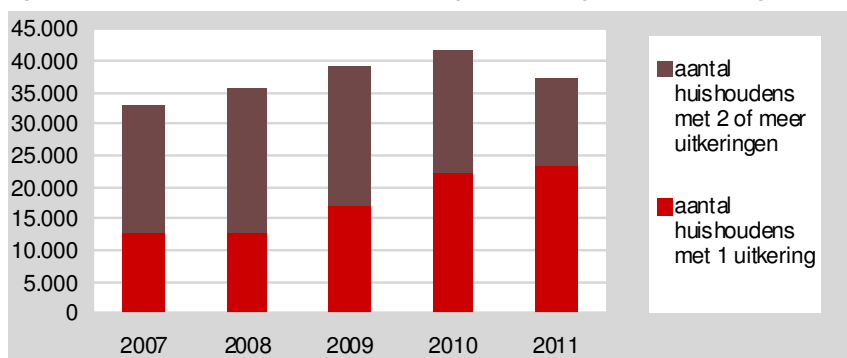
Figuur 8-15 Aandeel huishoudens onder 110% van het sociaal minimum

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het aandeel huishoudens onder 110 procent van het sociaal minimum is op **Zuid** onder autochtone en tweede generatie huishoudens hoger dan in de rest van Rotterdam.

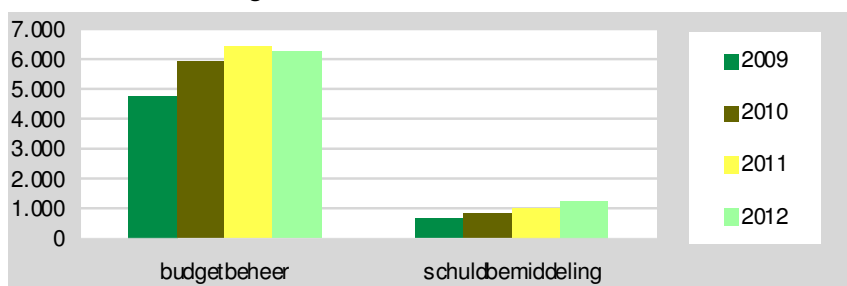
Figuur 8-16 Aantal huishoudens met bijzondere bijstandsuitkering*

Bron: SoZaWe/GBA * De gegevens zijn herzien t.o.v. de vorige Staat van Rotterdam

Het aantal huishoudens dat bijzondere bijstand gedurende het jaar heeft ontvangen, is ruim vierduizend minder dan in 2010. Het aantal huishoudens dat eenmaal in een jaar een uitkering heeft ontvangen, stijgt, het aantal huishoudens met meerdere keren een uitkering, is gedaald. Van het totaal aantal huishoudens in Rotterdam krijgt 12 procent in 2011 bijzondere bijstand. In 2010 was dit 13 procent.

Figuur 8-17 Percentage huishoudens met budgetbeheer en schuldbemiddeling*

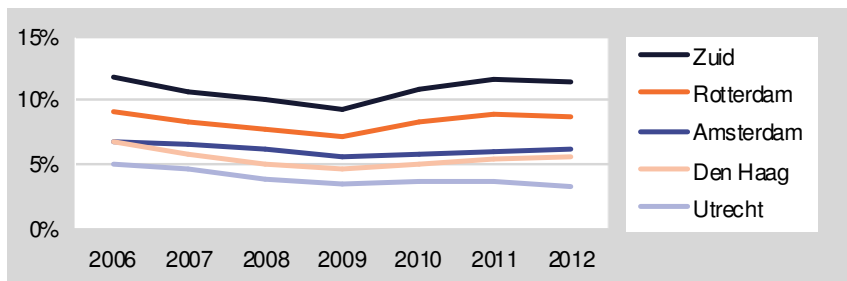

Bron: SoZaWe, KBR * De gegevens zijn herzien t.o.v. de vorige Staat van Rotterdam

Het aantal huishoudens dat gebruik maakt van budgetbeheer is in 2012 vrijwel gelijk aan het aantal in 2011. Ten opzichte van 2009 is het aantal met bijna een derde gestegen. Van schuldhulpverlening wordt door een toenemend aantal huishoudens gebruik gemaakt. Begin 2012 is dit aan-

tal bijna verdubbeld ten opzichte van 2009.

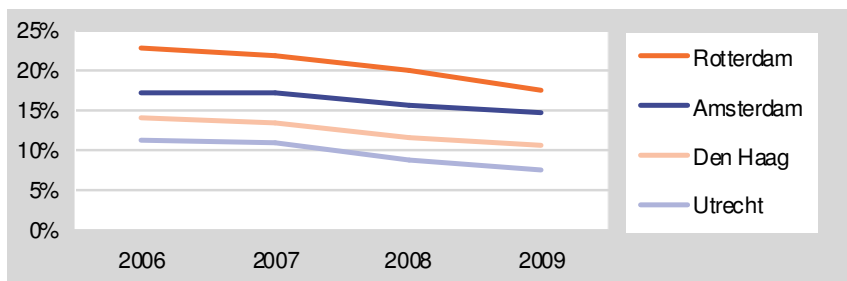
Figuur 8-18 Aandeel Rotterdammers (15 tot en met 64 jaar) met een WWB of WIJ-uitkering

Bron: SoZaWe, gemeenten

Het aandeel bijstandsgerechtigden is in Rotterdam niet gestegen. Rotterdam kent van de vier grote steden het hoogste aandeel bijstandsgerechtigden. Op Zuid is dit hoger dan gemiddeld in Rotterdam.

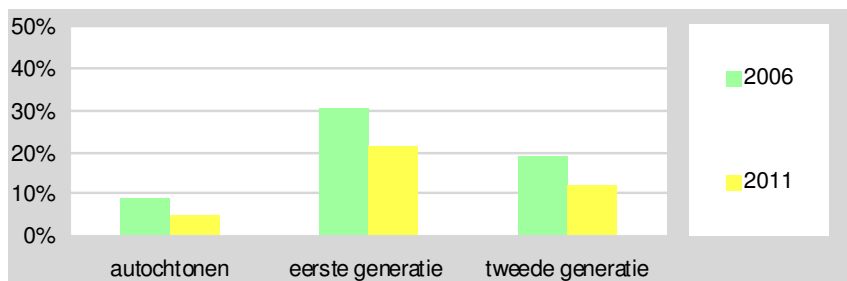
Figuur 8-19 Aandeel kinderen 0 tot en met 17 jaar dat in een bijstandsgesin* opgroeit

Bron: Landelijke Jeugdmonitor (CBS) * bij de bepaling van bijstandsgesin heeft minstens één van de ouders een bijstandsuitkering.

Het aandeel kinderen dat opgroeit in een bijstandsgesin is het hoogst in Rotterdam en het laagst in Utrecht. In de periode 2006-2009 is het aandeel in alle vier de grote steden gedaald.

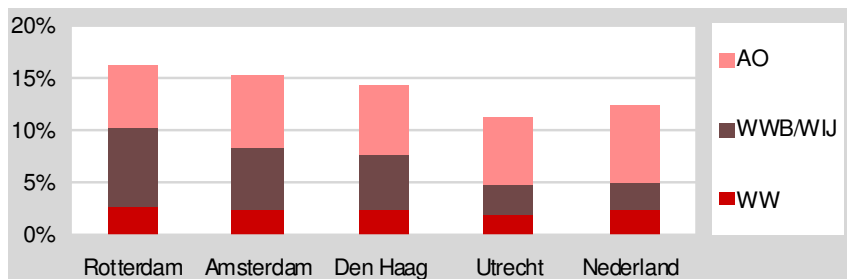
Figuur 8-20 Kinderen (0 t/m 17 jaar) die leven in een huishouden waar minimaal één van de ouders* op 1 januari een bijstandsuitkering heeft

Bron: SoZaWe / GBA, COS * naar generatie ouders

Kinderen tot en met 17 jaar waarvan tenminste één van de ouders behoort tot de eerste generatie allochtonen, leven in 22 procent van de gevallen in een gezin dat een bijstandsuitkering ontvangt. In 2006 was dit percentage hoger, namelijk 30 procent. Bij kinderen met autochtone ouders is dit percentage het laagst.

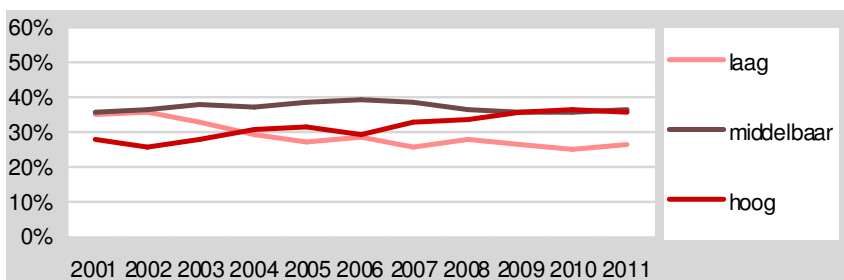
Figuur 8-21 Percentage bewoners in de leeftijdsgroep 15 tot en met 64 jaar met een AO, WW en/of WWB uitkering, 2011

Bron: CBS en de Sociale Atlas, UWV-Werkbedrijf

Het aandeel van de leeftijdsgroep 15 tot en met 64 jaar dat een uitkering ontvangt, is in Rotterdam (iets) hoger dan in Amsterdam, Den Haag en Utrecht. In Rotterdam is het percentage bewoners met een WW-uitkering en met een bijstandsuitkering het hoogst, in Amsterdam en Den Haag het percentage arbeidsongeschikten.

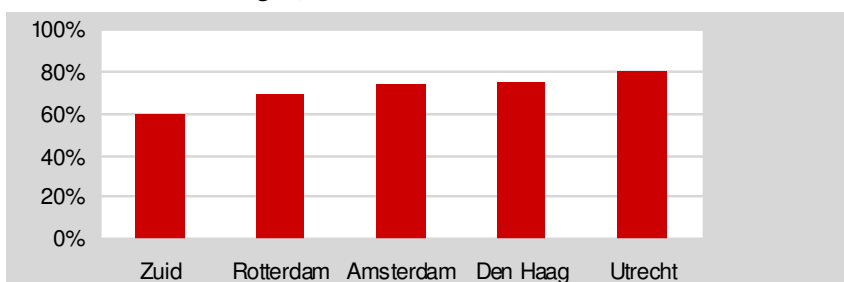
Figuur 8-22 Opleidingsniveau beroepsbevolking*

Bron: EBB (CBS) * Doordat steeds minder laagopgeleiden meedoen aan bevolkingsonderzoek neemt het aandeel laagopgeleiden volgens de EBB-cijfers sterker af dan in de werkelijkheid. De beroepsbevolking bestaat uit werkenden en werklozen in de leeftijdsgroep 15 t/m 64 jaar.

Het opleidingsniveau van de Rotterdamse beroepsbevolking stijgt.

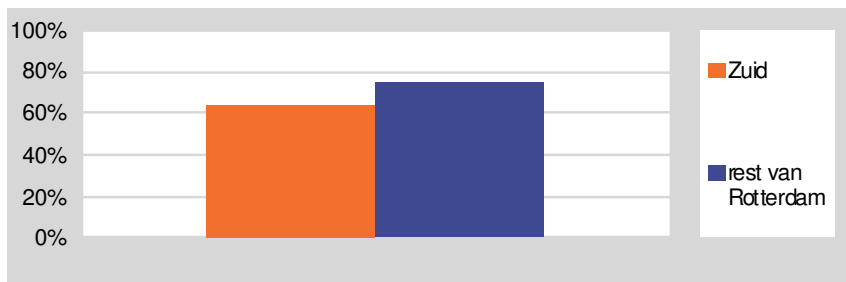
Figuur 8-23 Percentage ouders zonder leerlinggewicht* basisschool-leerlingen, 2010/2011

Bron: DUO/CFI * Leerlingen krijgen geen gewicht mee wanneer hun ouders minimaal enige jaren voortgezet onderwijs hebben gevolgd, bijvoorbeeld 3 jaar mavo of VMBO, 2 jaar havo of vwo.

Het percentage ouders van leerlingen in het basisonderwijs zonder leerlinggewicht is in het schooljaar 2010/2011 in Rotterdam lager dan in de andere grote steden. Het percentage is op Zuid nog lager. Dit duidt erop dat het opleidingsniveau van ouders op Zuid lager is dan in de rest van Rotterdam. En in Rotterdam lager dan in de overige grote steden.

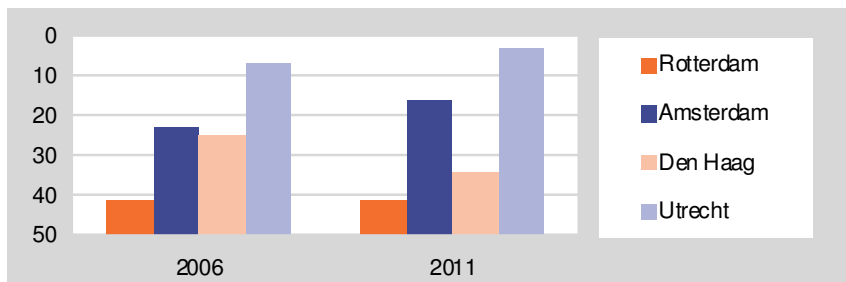
Figuur 8-24 **Percentage bewoners 23 jaar en ouder met een voltooide midden/hoge opleiding, 2012**

Bron: Wijkonderzoek (COS)

Het percentage bewoners van 23 jaar en ouder met een midden/hoge opleiding is op Zuid lager dan in de rest van Rotterdam.

Figuur 8-25 **Sociaal Economische Index: plek in de rangorde van de 50 grootste gemeenten in Nederland (1=beste)**

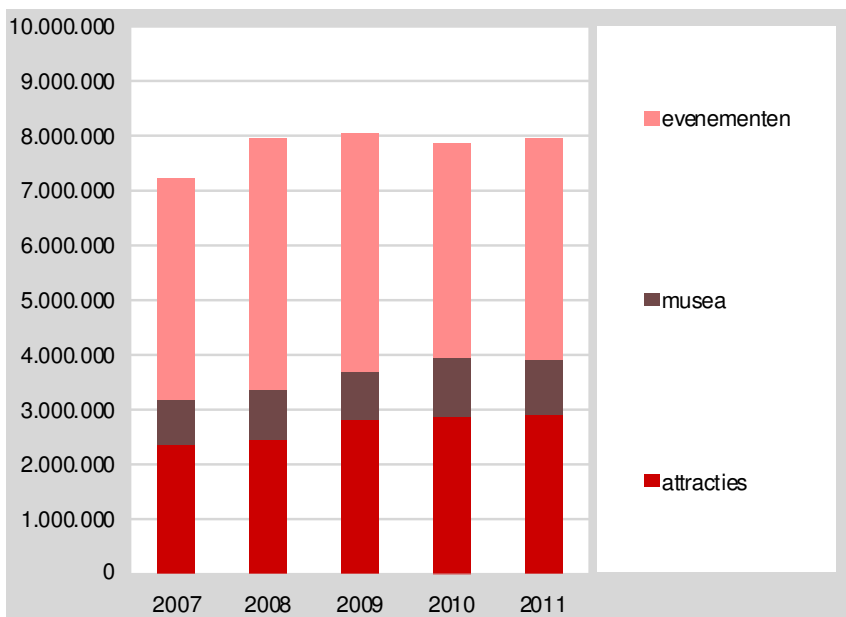

Bron: Atlas voor Gemeenten* De Sociaal-Economische Index wordt gebruikt om de sociaal-economische positie van 50 gemeenten met elkaar te vergelijken. De samenstelling is gebaseerd op kennis over de arbeidsmarkt, werkgelegenheid en lokale economie. Het bestaat uit gegevens over bijstand, opleiding, arbeidsmarktparticipatie zoals werk, werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, en werkgelegenheid.

Van de 50 grootste gemeenten in Nederland staat Rotterdam in 2011 op de 41ste plaats. Dat is dezelfde plek als in 2006, twee plekken slechter dan in 2010 en lager dan de andere grote steden.

9 Cultuur, sport en recreatie

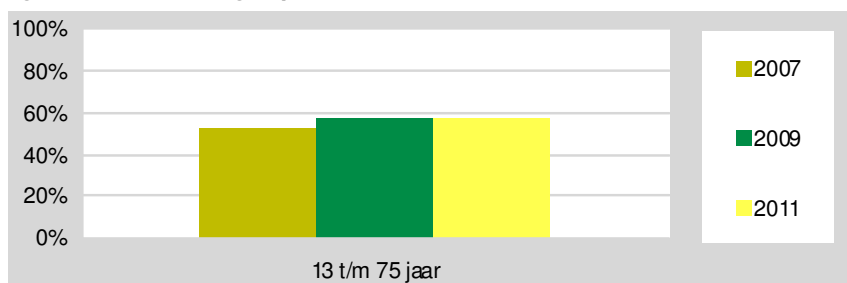
Figuur 9-1 Aantallen dagbezoeken bij evenementen, musea en attracties*

Bron: Toeristische Barometer Rotterdam* alleen jaarlijks - in dezelfde maand - terugkerende evenementen zijn opgenomen

In 2011 is ten opzichte van 2010 het dagbezoek aan attracties gelijk gebleven, het museabezoek gedaald en bezoek aan evenementen gestegen.

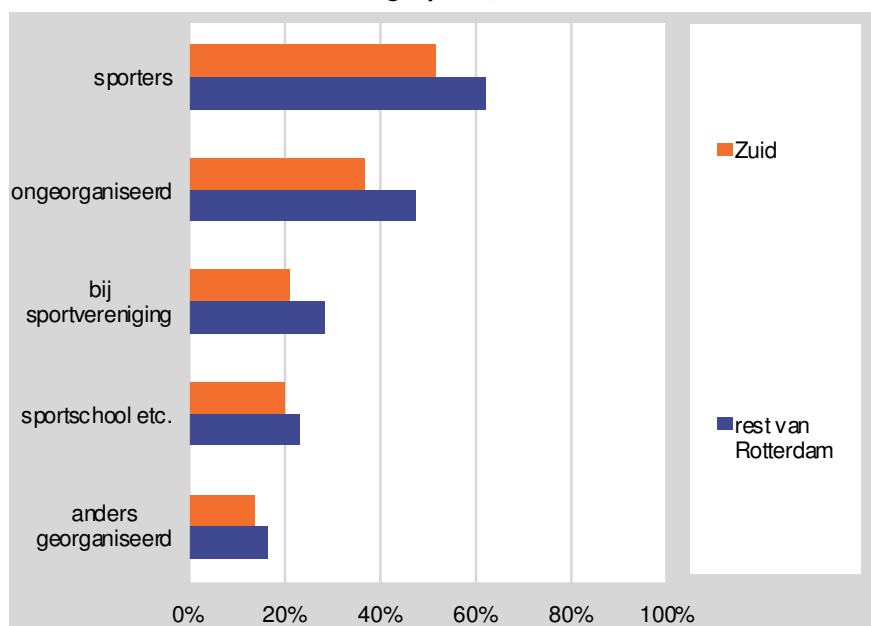
Figuur 9-2 Percentage sporters

Bron: Vrijetijdsomnibus (COS)

Drie op de vijf Rotterdammers in de leeftijdsgroep 13 tot en met 75 jaar sport.

Figuur 9-3 Percentage sporters in de leeftijdsgroep 6 t/m 79 jaar* en naar verband waarin wordt gesport, 2011**

Bron: Vrijetijdsomnibus (COS), * de collegedoelestelling m.b.t. sport gaat uit van deze leeftijdsgroep, ** sporters kunnen in verschillende verbanden sporten

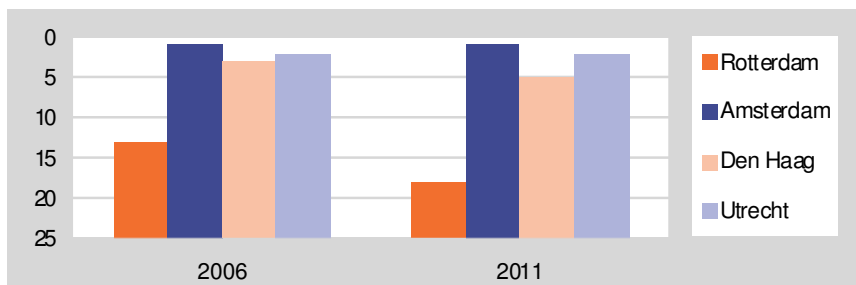
Het percentage sportende Rotterdammers van 6 tot en met 79 jaar is op [Zuid](#) lager dan in de rest van Rotterdam.

Uit analyse van gemeentelijke enquêtebestanden² over de periode 2006 en 2007 blijkt dat het percentage sporters in Rotterdam en Den Haag lager is dan in Amsterdam en Utrecht.

² Sportdeelname in grote steden: een wereld van verschil? W.J.H. Mulier Instituut, december 2009

10 Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

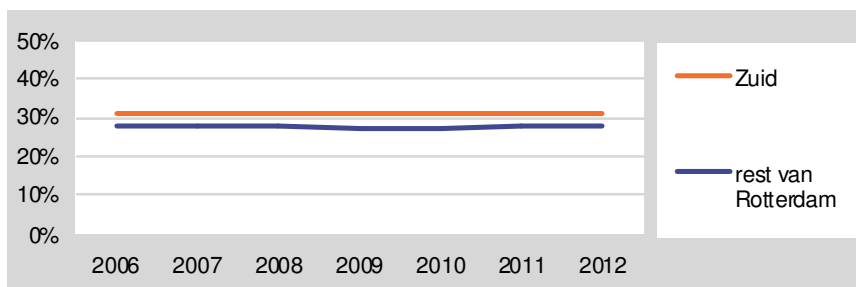
Figuur 10-1 Woon aantrekkelijkheidsindex: plek in de rangorde van de 50 grootste gemeenten in Nederland (1=beste)

Bron: Atlas voor Gemeenten

De woon aantrekkelijkheid van Rotterdam wordt het minst gewaardeerd van de vier grote steden. Sinds 2006 is Rotterdam met de woon aantrekkelijkheidsindex vijf plekken gezakt in de rangorde van gemeenten. De woon aantrekkelijkheidsindex is samengesteld op basis van informatie over bereikbaarheid van banen, cultuur, veiligheid, koopwoningen, culinair aanbod, nabijheid natuurgebieden, aanwezigheid universiteit en het historisch karakter van de stad.

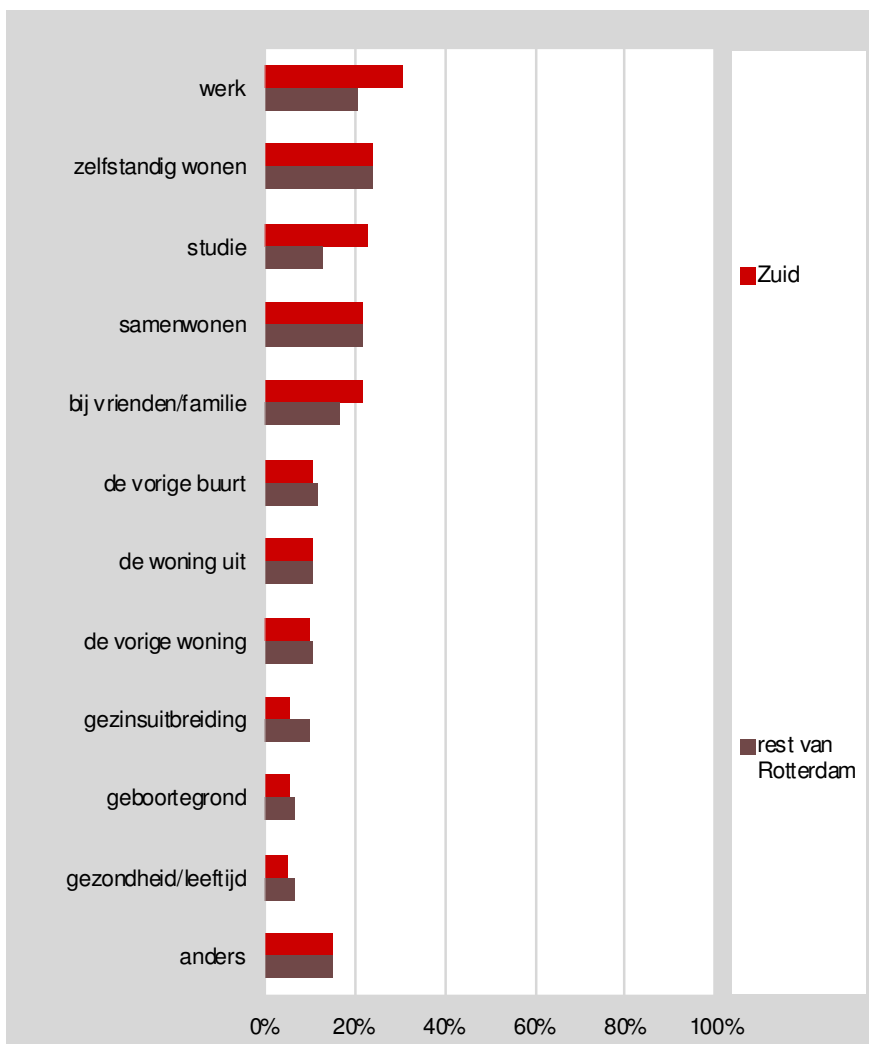
Figuur 10-2 Aandeel huishoudens met kinderen onder de 18 jaar

Bron: GBA (COS)

Het aandeel huishoudens met kinderen onder de 18 jaar is op Zuid iets hoger dan in de rest van Rotterdam.

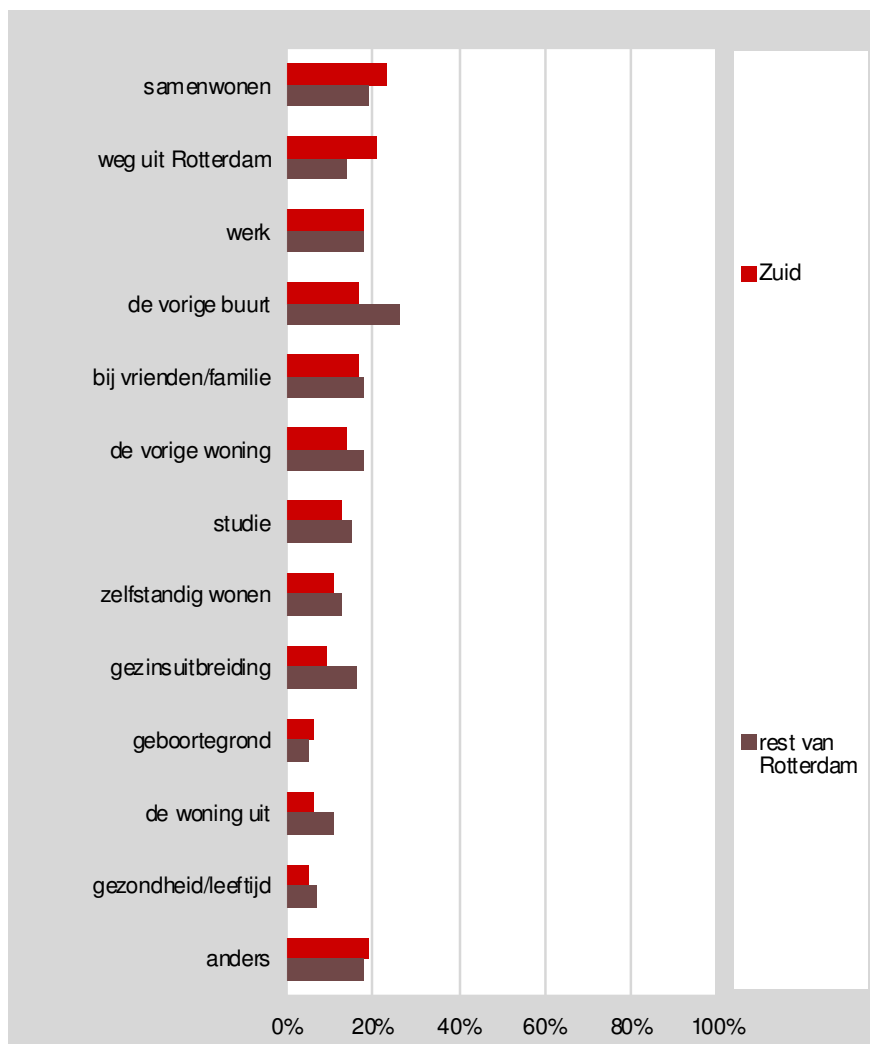
Figuur 10-3 Motieven van vestigers, 2011

Bron: Komen en gaan (COS)

Werk, studie en wonen bij familie/vrienden zijn (iets) belangrijkere motieven om zich op Zuid te vestigen dan in de rest van Rotterdam.

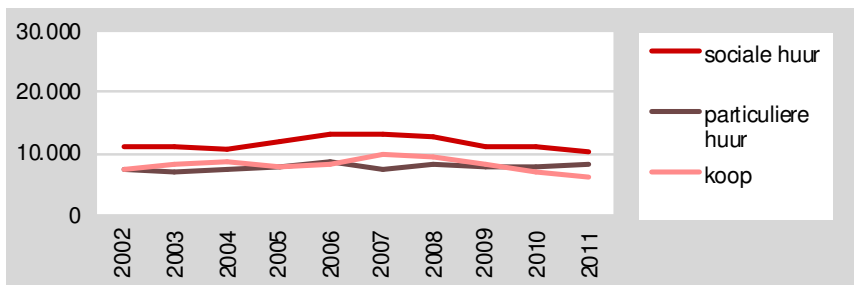
Figuur 10-4 Motieven van vertrekkers, 2011

Bron: Komen en gaan (COS)

Vertrekkers uit Zuid zeggen iets vaker te vertrekken omdat zij weg willen uit Rotterdam of omdat zij willen samenwonen dan vertrekkers van de rest van Rotterdam. Minder vaak noemen de vertrekkers van Zuid 'de vorige buurt/woning' en 'gezinsuitbreiding' als motief om te vertrekken.

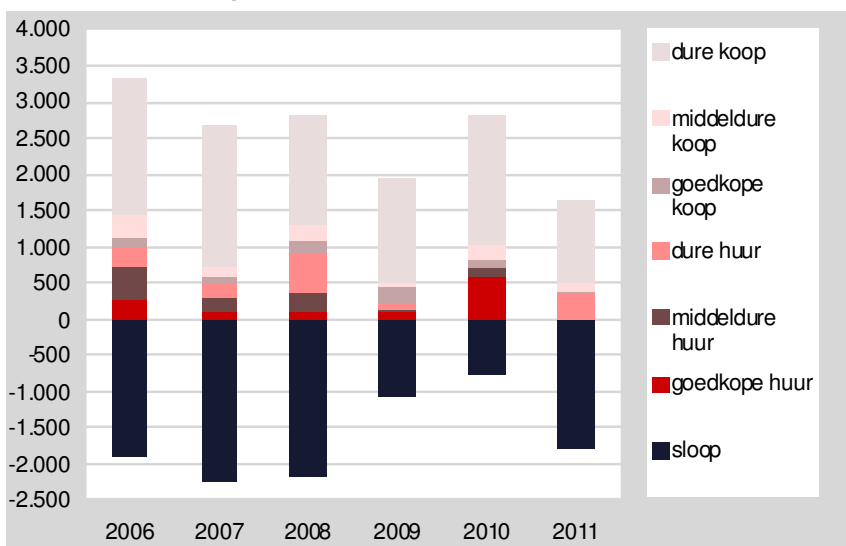
Figuur 10-5 Aantal verhuisde huishoudens per sector, Rotterdam*

Bron: WBOB (COS), *sector waar naar toe is verhuisd

Het aantal verhuizingen naar de koopsector is sinds 2007 afgenomen. De jaren daarvoor was dit tamelijk stabiel. De aandelen verhuisde huishoudens naar de koop- en huursector is op Zuid relatief gezien nauwelijks verschillend met die van geheel Rotterdam.

Figuur 10-6 Opgeleverde nieuwbouwwoningen naar prijsklasse en sector en sloop, Rotterdam

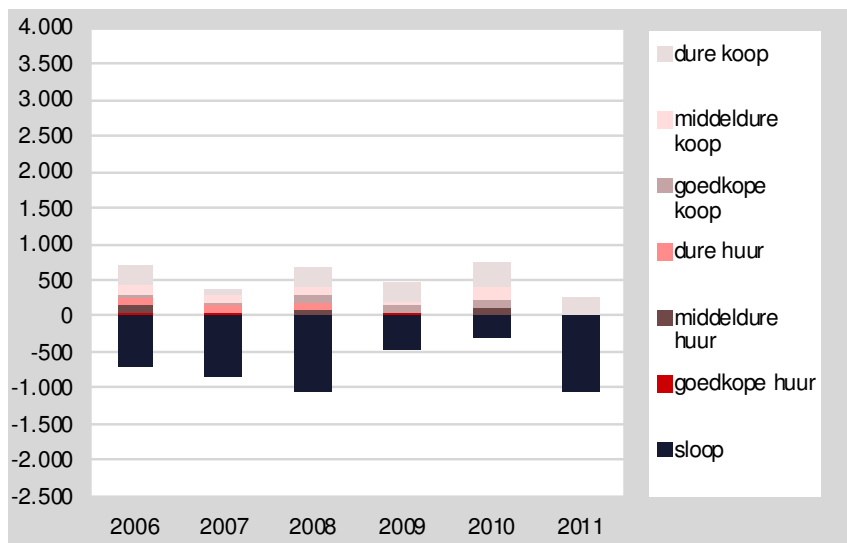
Bron: Stadsontwikkeling

In 2011 behoren bijna alle opgeleverde woningen tot het dure segment

van de woningmarkt, 93 procent. Het betreft met name woningen in de koopsector. In het goedkope segment zijn slechts 15 woningen opgeleverd.

In 2011 zijn meer woningen gesloopt dan in de twee jaren ervoor.

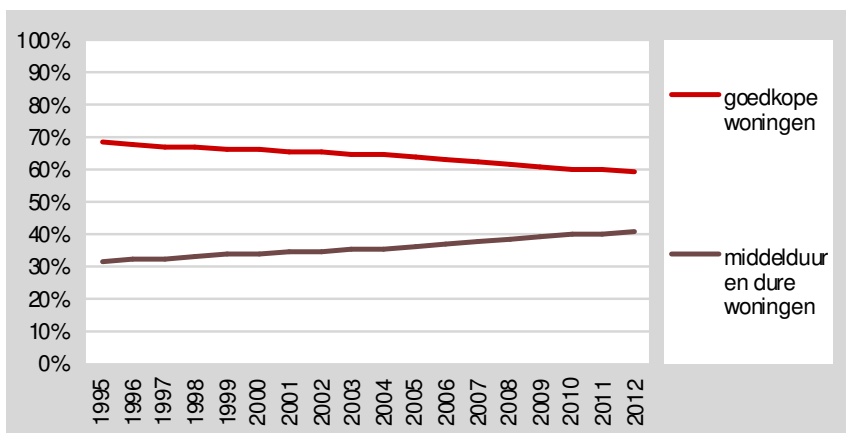
Figuur 10-7 Opgeleverde nieuwbouwwoningen naar prijsklasse en sector en sloop, Zuid

Bron: Stadsontwikkeling

Van de bijna 1.800 in 2011 gesloopte woningen stonden er ruim duizend op Zuid. Alle op Zuid opgeleverde woningen horen tot de dure koopsector. Het aantal opgeleverde woningen is in 2011 lager dan in de voorgaande jaren. In 2010 was dit het hoogst.

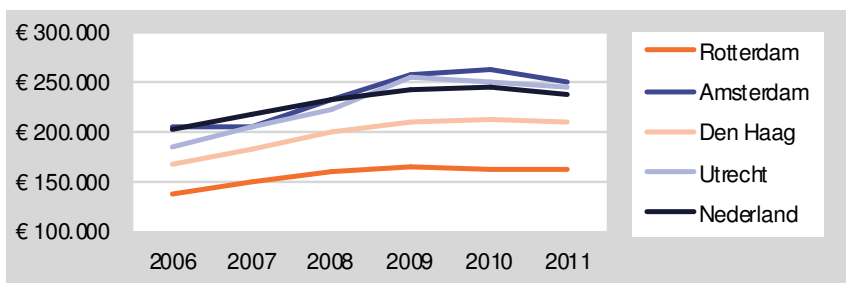
Figuur 10-8 Woningmarkt naar prijsklasse*

Bron: WBOB (COS), * De WOZ-waarde is gebruikt om de woningmarkt in te delen in prijsklasse

Het aandeel goedkope woningen in de woningmarkt daalt gestaag.

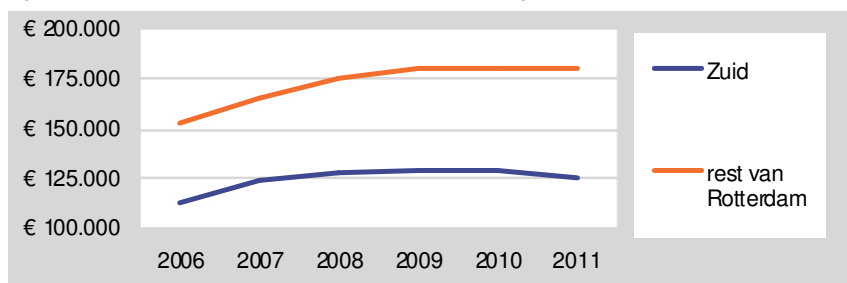
Figuur 10-9 Gemiddelde WOZ-waarde woningen

Bron: Statline (CBS)

De gemiddelde WOZ-waarde van woningen in Rotterdam is het laatste jaar niet gedaald. In de drie andere grote steden en Nederland daalde de WOZ-waarde wel. De Rotterdamse waarde blijft ver onder die van de andere drie grote steden en het landelijk gemiddelde.

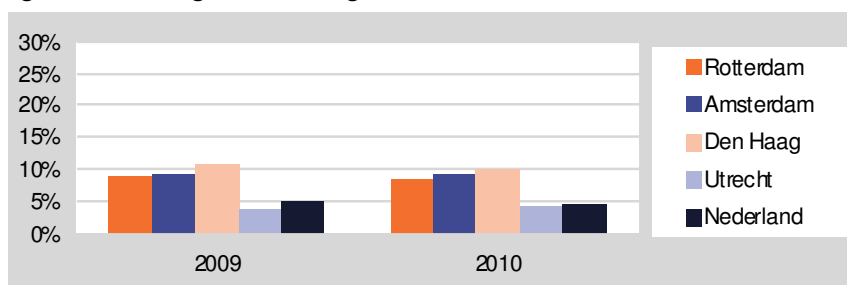
Figuur 10-10 Gemiddelde WOZ-waarde woningen

Bron: WBOB (COS)

De gemiddelde WOZ-waarde van woningen op **Zuid** ligt ver onder die van de rest van Rotterdam. Dit terwijl de WOZ-waarde van de rest van Rotterdam onder de gemiddelden van de drie andere grote steden en Nederland ligt.

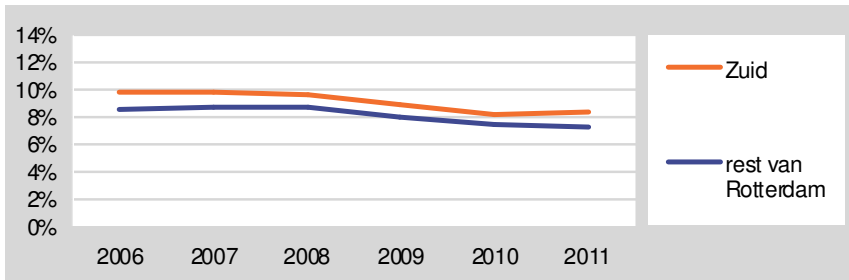
Figuur 10-11 Leegstand woningen

Bron: Statline (CBS)

Leegstand van woningen komt vaker voor in de steden Rotterdam, Amsterdam en Den Haag dan in Utrecht en landelijk.

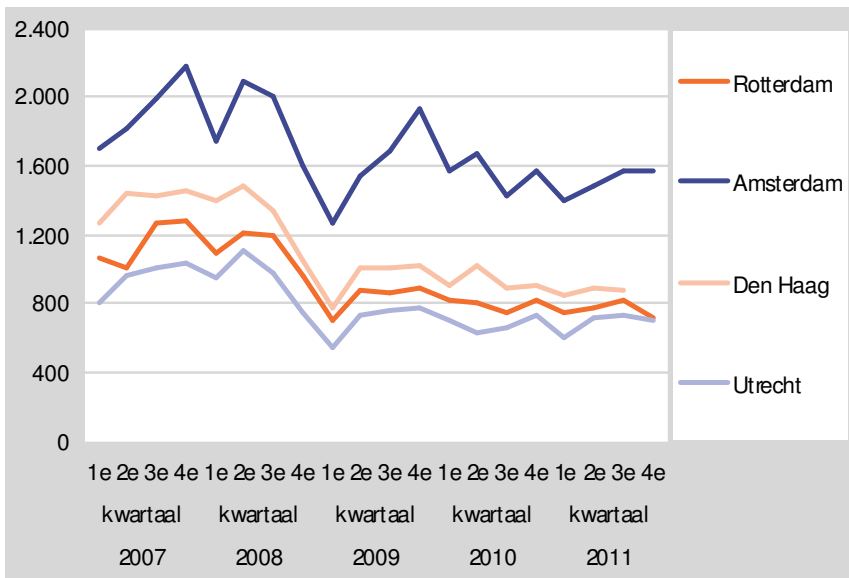
Figuur 10-12 Leegstand woningen in Rotterdam

Bron: WBOB (COS)

Op Zuid is de leegstand iets hoger dan in de rest van Rotterdam.

Figuur 10-13 Aantal koopovereenkomsten bestaande woningen op de woningmarkt

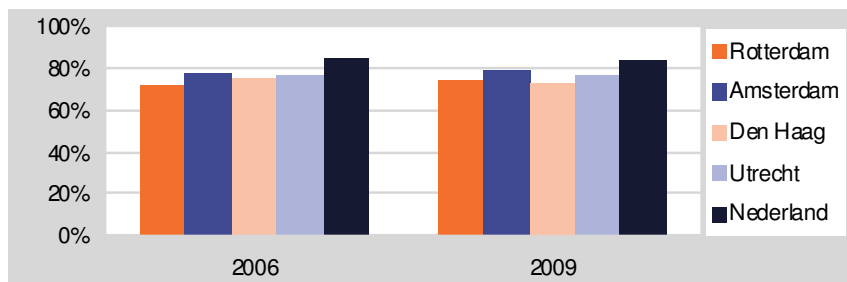

Bron: NVM

Het aantal koopovereenkomsten van bestaande woningen vertoont ten gevolge van de economische crisis een terugval vanaf het derde kwar-

taal van 2008. Het aantal verkochte woningen is over heel 2011 lager dan in 2010 én dan in 2009. Alleen in het derde kwartaal 2011 is het aantal hoger dan in het derde kwartaal van 2010. Ook in Amsterdam en Den Haag daalt het aantal in vergelijking met het vorige jaar.

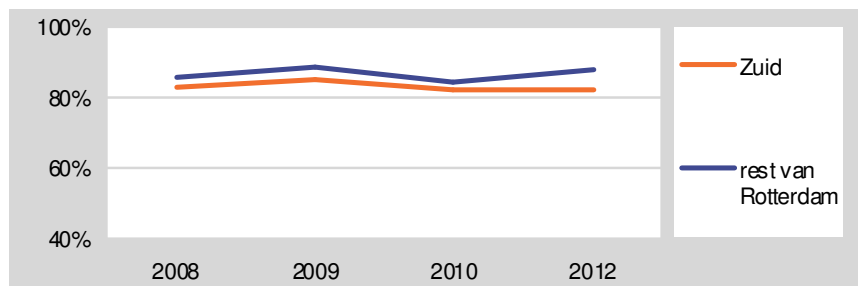
Figuur 10-14 Aandeel huishoudens dat (zeer) tevreden is met de woonomgeving

Bron: WoON (VROM)

In de grote steden zijn de bewoners minder tevreden over de woonomgeving dan gemiddeld in Nederland, in Rotterdam het minst tevreden.

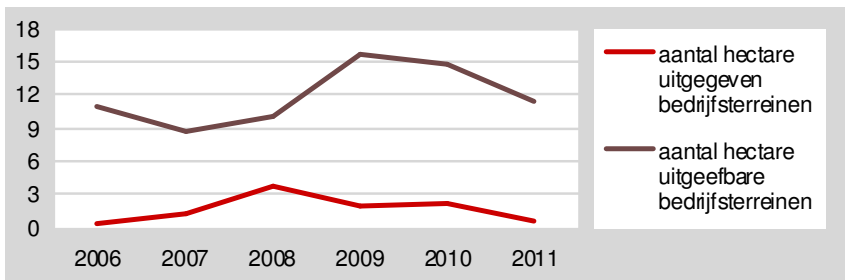
Figuur 10-15 Tevredenheid over de huidige woonsituatie (in het algemeen)

Bron: Wijkonderzoek (2008, 2009 Sociale Enquête), COS

De bewoners op **Zuid** zijn iets minder tevreden over de eigen woonomgeving (in het algemeen) dan de bewoners uit de rest van Rotterdam.

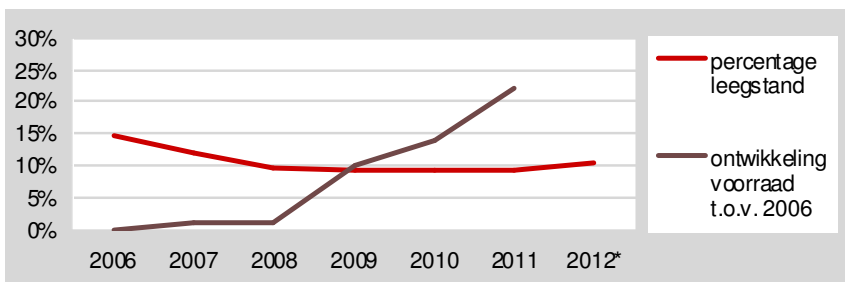
Figuur 10-16 Aantal hectare uitgegeven door het OBR en uitgeefbare bedrijfsterreinen* (excl. kantoorlocaties)

Bron: Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR) *direct beschikbare grond binnen Rotterdam in eigendom van de gemeente en particulieren

Na een paar jaar stijging is het aantal hectare uitgeefbare bedrijfsterreinen sinds 2009 gedaald.

Figuur 10-17 Aandeel leegstand kantoorruimte (van kantoren met ruimten van 500 m² of groter) op 1 januari en stijging voorraad t.o.v 2006

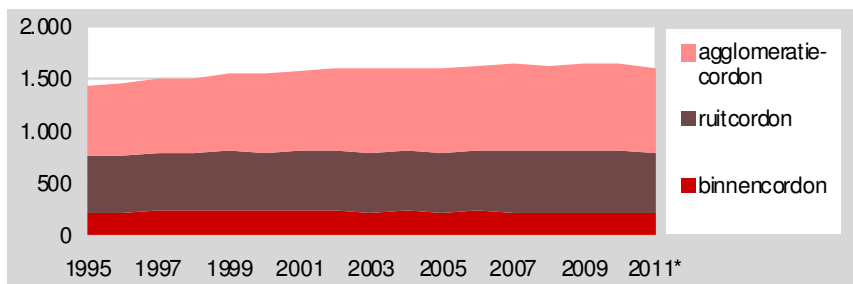

Bron: COS * voorlopig cijfer

De leegstand van kantoorruimte is sinds 2008 ongeveer 10 procent. De voorraad kantoorruimte van kantoren met ruimten van 500m² of groter is in de periode 2006-2011 met 22 procent toegenomen.

11 Verkeer en vervoer

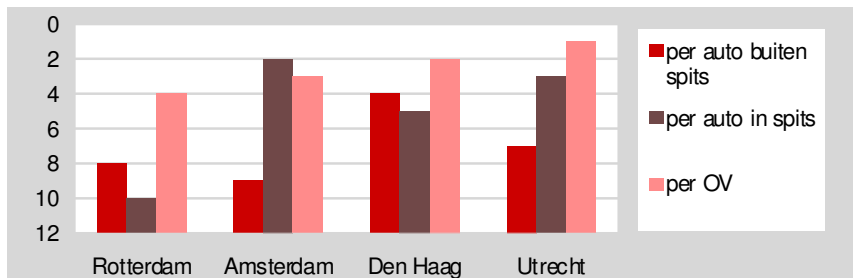
Figuur 11-1 Verkeersintensiteit (in motorvoertuigen op een werkdag tussen 7 en 19 uur) per cordon (x 1.000)

Bron: dS+V, Verkeer en Vervoer * agglomeratiecordon is een voorlopige schatting

De verkeersintensiteit stijgt over een lange reeks van jaren gestaag. Echter in 2010 was de intensiteit even hoog als in 2009 en wijzen de (voorlopige) cijfers 2011 op een daling. De daling vindt vooral plaats op het ruit- en agglomeratiecordon.

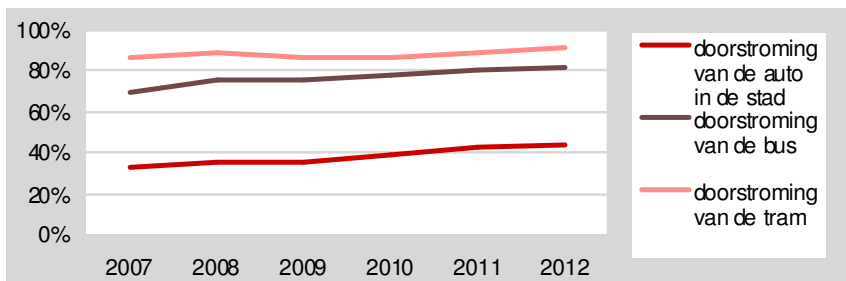
Figuur 11-2 Bereikbaarheid banen vanuit de vier grote steden*: plek in de rangorde 50 grootste gemeenten in Nederland 2011 (1=beste)

Bron: Atlas voor Gemeenten, *Bij de bereikbaarheid van banen gaat het om hoe goed kunnen de bewoners van de desbetreffende gemeente een gevarieerd aanbod van banen in die gemeente en alle andere gemeenten in Nederland bereiken.

De bereikbaarheid van banen is per auto tijdens de spits en per openbaar vervoer voor Rotterdammers minder dan voor de bewoners van de andere drie grote steden.

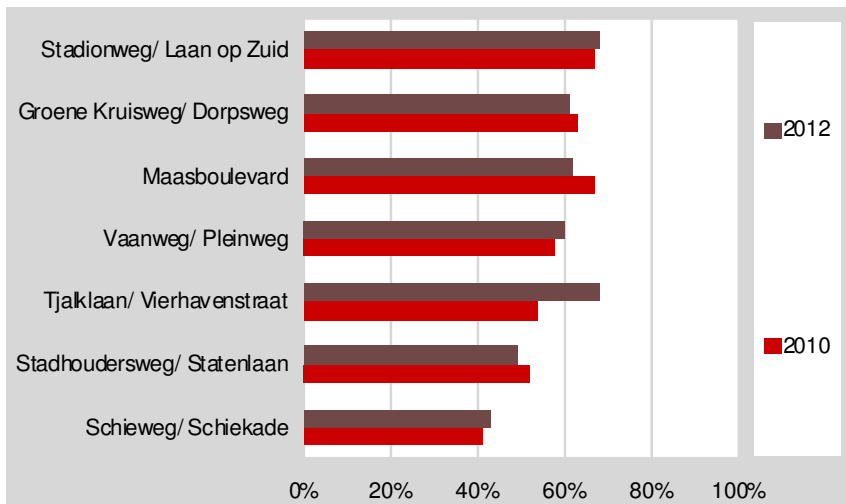
Figuur 11-3 Doorstroming auto, bus en tram in de stad: percentage (zeer) tevreden

Bron: Omnibussenquête (COS)

Rotterdamers zijn meer tevreden over de doorstroming van bus en tram dan over die van de auto in de stad. De tevredenheid over de doorstroming van de auto, de bus én de tram, is gestegen. De mening van de bewoners van Zuid wijkt hier niet van af.

Figuur 11-4 Doorstroming voor auto op routes tussen de ring van snelwegen rond Rotterdam en binnenstad: % (zeer) tevreden

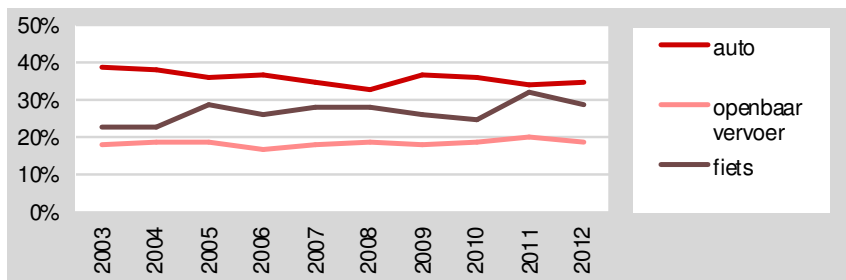

Bron: Omnibussenquête (COS)

Het minst tevreden zijn Rotterdamers over de doorstroming voor de

auto op de Schieweg/Schiekade wanneer wordt gevraagd naar het oordeel over de doorstroming op routes tussen de ring van snelwegen rond Rotterdam en de binnenstad. Over de doorstroming op de Tjalklaan/Vierhavenstraat zijn Rotterdammers meer tevreden dan in 2010.

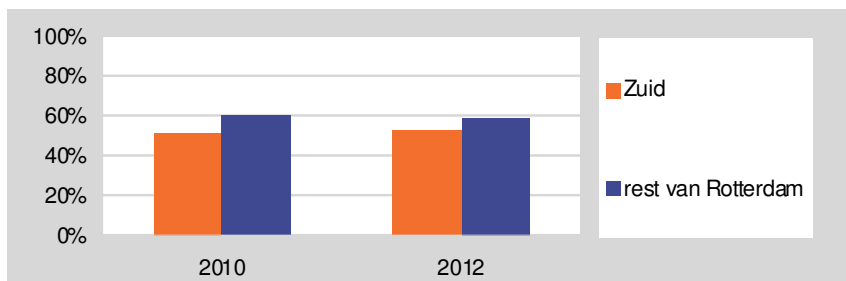
Figuur 11-5 Intensieve gebruikers van auto, openbaar vervoer en fiets

Bron: Omnibusenquête (COS)

De auto is het meest intensief gebruikte vervoermiddel in Rotterdam. Dan volgt de fiets en vervolgens het openbaar vervoer. Op Zuid wordt de fiets door de bewoners iets minder intensief gebruikt dan gemiddeld in Rotterdam.

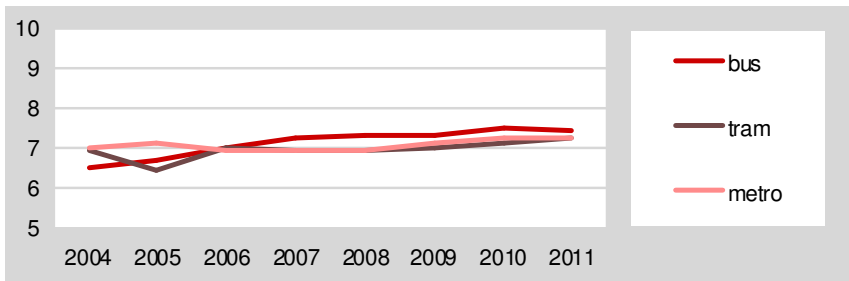
Figuur 11-6 Tevredenheid over het parkeren van de auto bij de eigen woning: % (enigszins tevreden)

Bron: Wijkonderzoek (COS)

Op Zuid is men iets minder tevreden over het parkeren bij de eigen woning dan in de rest van Rotterdam.

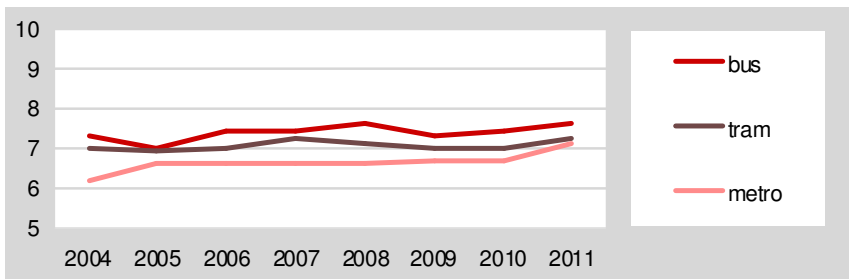
Figuur 11-7 Rapportcijfer kwaliteit openbaar vervoer, algemeen oordeel

Bron: OV-Klantenbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

Het algemeen oordeel van RET-reizigers voor bus, tram en metro is ruim voldoende. De rapportcijfers, met name die voor de bus, zijn gestegen.

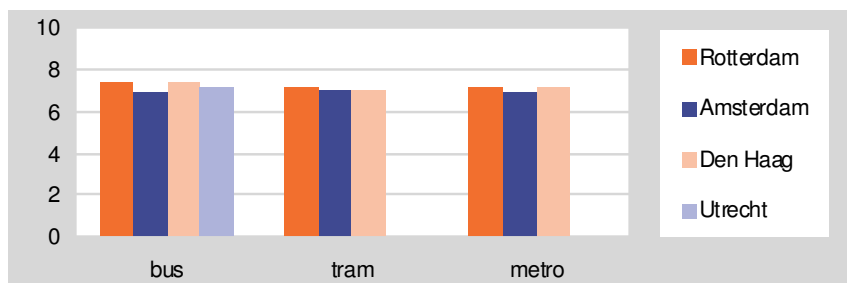
Figuur 11-8 Rapportcijfer algemene veiligheid in metro, bus en tram

Bron: OV-Klantenbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

De algemene veiligheid in bus, tram en metro wordt eveneens als ruim voldoende beoordeeld. In 2011 zijn de rapportcijfers voor veiligheid hoger dan in 2010.

Figuur 11-9 Rapportcijfers kwaliteit openbaar vervoer: algemeen oordeel 2011

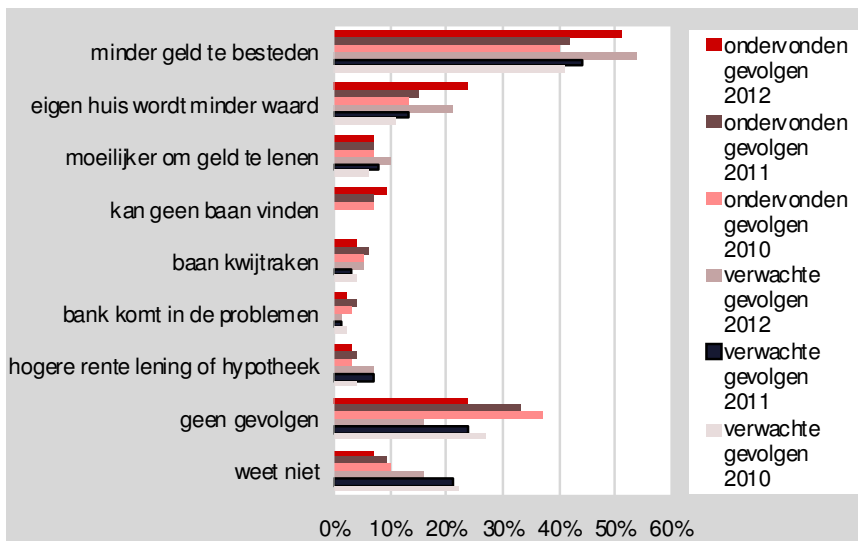

Bron: OV-Klantenbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

De beoordeling van de kwaliteit van het openbaar vervoer in Rotterdam wijkt niet af van de beoordeling in de andere grote steden.

12 Economie

Figuur 12-1 Rotterdammers over de gevolgen van de economische crisis

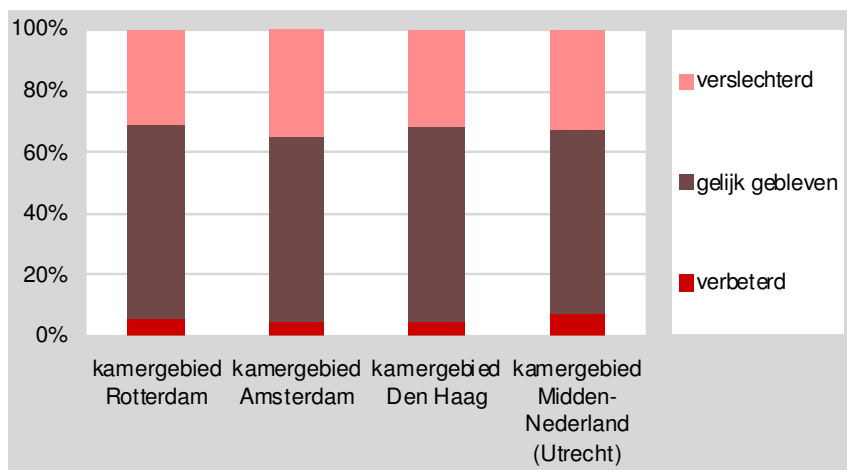

Bron: Omnibuseenquête (COS)

De helft van de Rotterdammers kan in 2012 door de economische crisis minder geld besteden, een kwart vindt dat het eigen huis minder waard is dan voor de crisis. Meer mensen dan in de twee jaren ervoor zeggen dat het financieel minder goed gaat. Het vinden van een baan is moeilijker geworden. De groep mensen die zegt dat de economische crisis geen gevolgen heeft, slinkt.

Ook de toekomst wordt als minder zeker ingeschat. Vaker dan vorig jaar verwacht men minder geld te kunnen besteden, het eigen huis minder waard wordt, het moeilijker wordt om geld te lenen, de baan kwijt te raken.

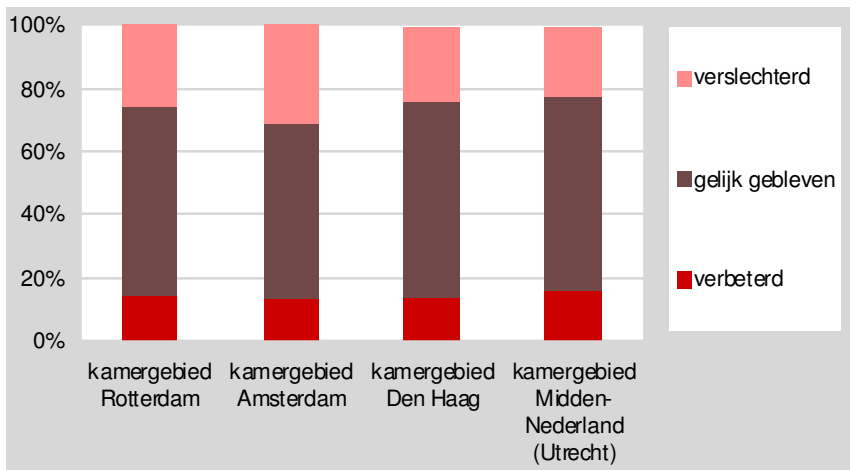
Figuur 12-2 Mening van ondernemers over economisch klimaat in het vierde kwartaal 2011

Bron: COEN (Statline, CBS)

De ondernemers zijn negatiever over het economisch klimaat dan in het vierde kwartaal 2010. Verschil tussen de kamergebieden is er nauwelijks.

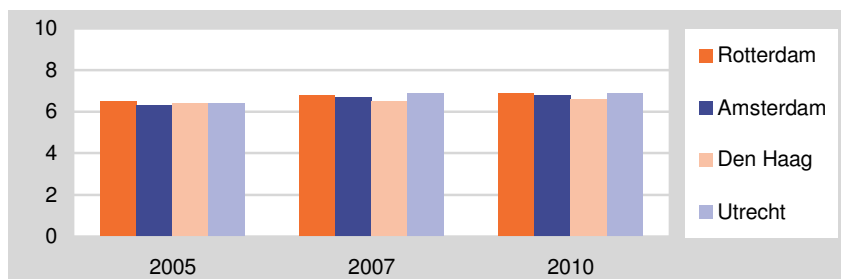
Figuur 12-3 Mening van ondernemers over winstgevendheid in het vierde kwartaal 2011

Bron: COEN (Statline, CBS)

De ondernemers zijn eveneens negatiever over de winstgevendheid dan in het vierde kwartaal 2010. In het kamergebied Amsterdam geven ondernemers vaker aan dat de winstgevendheid is verslechterd dan in de andere kamergebieden.

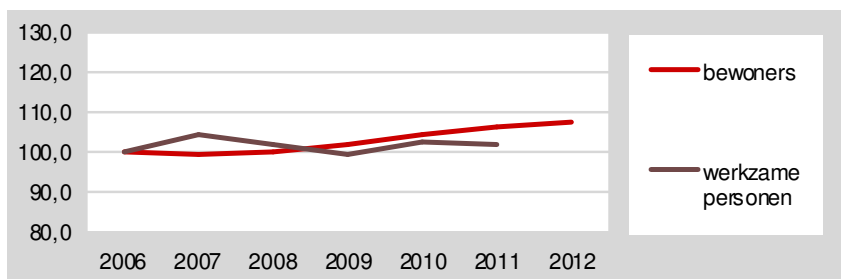
Figuur 12-4 Algemeen oordeel van ondernemers over ondernemersklimaat

Bron: Benchmark gemeentelijk ondernemersklimaat

Het ondernemersklimaat wordt in 2010 in Rotterdam even goed gevonden als in Amsterdam en Utrecht. Ten opzichte van 2005 hebben de gemeenten een betere score gekregen.

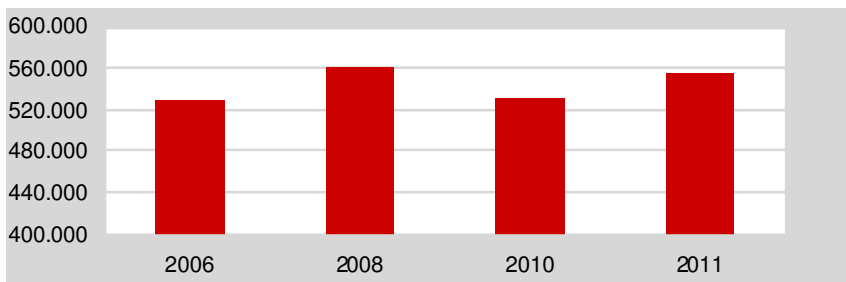
Figuur 12-5 Binnenstad*: wonen en werken (index 2006 =100)

Bron: GBA (COS) en Bedrijvenregister Zuid-Holland * Voor de afbakening van het gebied is uitgegaan van de definitie uit het Binnenstadsplan Rotterdam 2008-2020

Het aantal inwoners in de binnenstad stijgt sinds 2007. Het aantal werkzame personen is ongeveer even groot als in 2008.

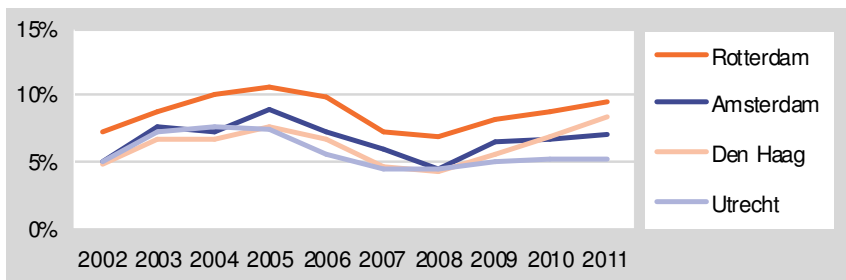
Figuur 12-6 Bezoekers winkelgebied binnenstad*

Bron: Locatus * exclusief de Kop van Zuid, geschat aantal weekbezoekers (incl. koopzondagen)

In 2011 is het aantal bezoekers in het winkelgebied van de binnenstad bijna weer even hoog als in 2008. In 2010 was dit lager.

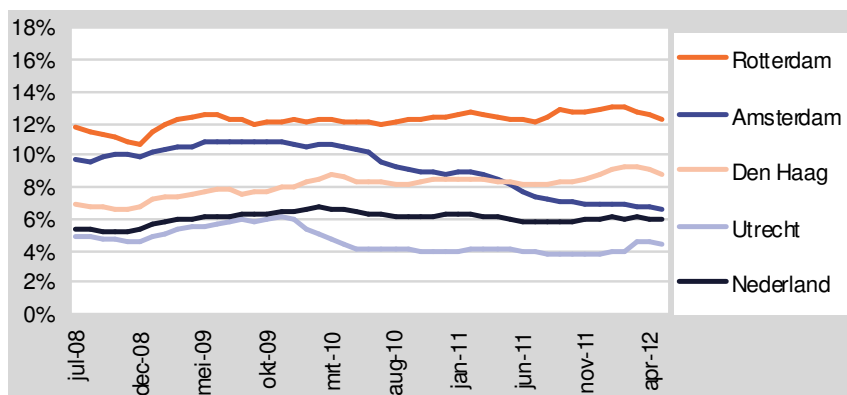
Figuur 12-7 Werkloosheidspercentage

Bron: Enquête Beroepsbevolking (CBS)

Het werkloosheidspercentage is in Rotterdam hoger dan in de andere grote gemeenten. Sinds 2008 is de werkloosheid in alle vier de grote steden gestegen. De stijging in Rotterdam is even groot als in Amsterdam. Den Haag kampt met een grotere stijging van de werkloosheid.

Figuur 12-8 Aandeel niet-werkende werkzoekenden in de beroepsbevolking*

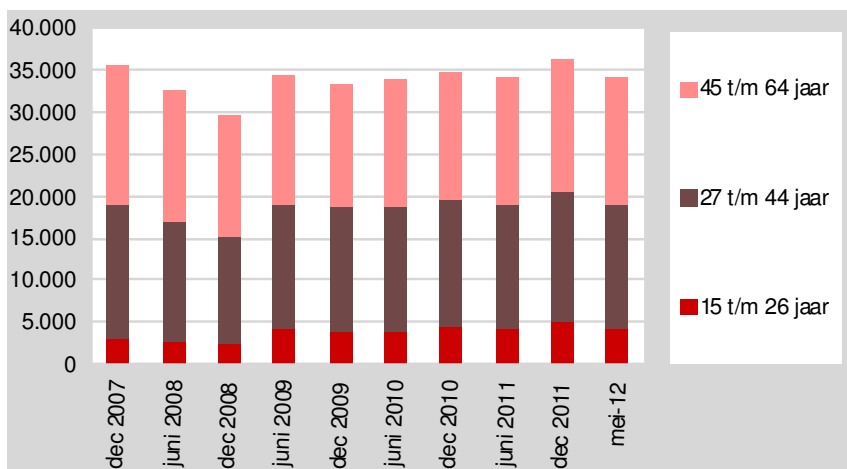

Bron: UWV-Werkbedrijf, Enquête Beroepsbevolking (CBS) * beroepsbevolking bestaat uit werkenden en werklozen / cijfers zijn ultimo van de desbetreffende maand

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de beroepsbevolking is in Rotterdam hoger dan in de andere drie grote steden. Na het begin van de economische crisis is de werkloosheid in Rotterdam sterker toegenomen dan in Amsterdam en Utrecht.

Vergeleken met mei 2011 is de werkloosheid in dezelfde maand in 2012 in Rotterdam vrijwel gelijk. In Amsterdam daalt de werkloosheid en in Den Haag en Utrecht neemt het iets toe.

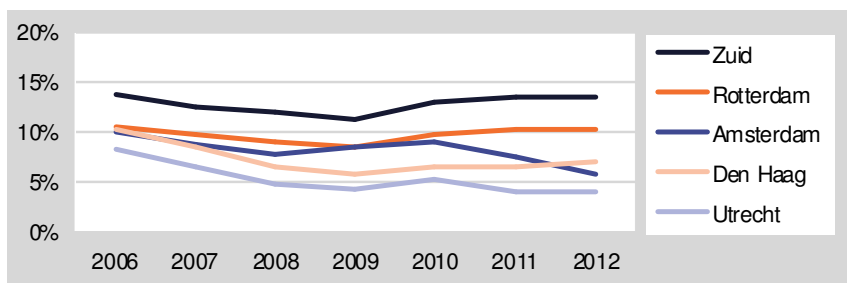
Figuur 12-9 Aantal niet-werkende werkzoekenden*

Bron: UWV-Werkbedrijf * cijfers zijn ultimo van de desbetreffende maand

Er staan eind mei 2012 zestienhonderd niet-werkende werkzoekenden minder ingeschreven dan in december 2007. Toch is het aantal werkzoekenden in de jongste leeftijdsgroep fors toegenomen.

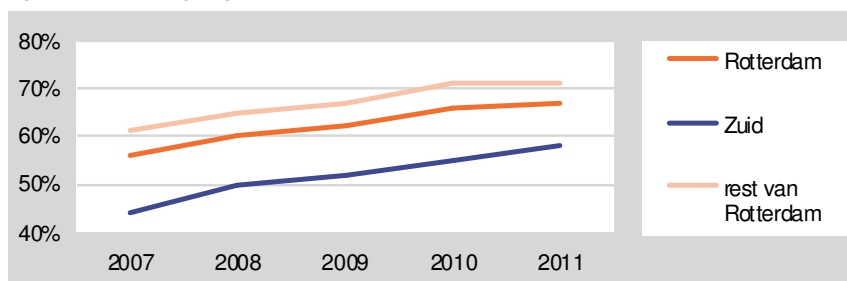
Figuur 12-10 Aandeel niet-werkende werkzoekenden in de leeftijdsgroep 23 tot en met 64 jaar

Bron: UWV-Werkbedrijf

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de leeftijdsgroep 23 tot en met 64 jaar is in Rotterdam hoger dan in de andere steden. Op Zuid is dit nog hoger.

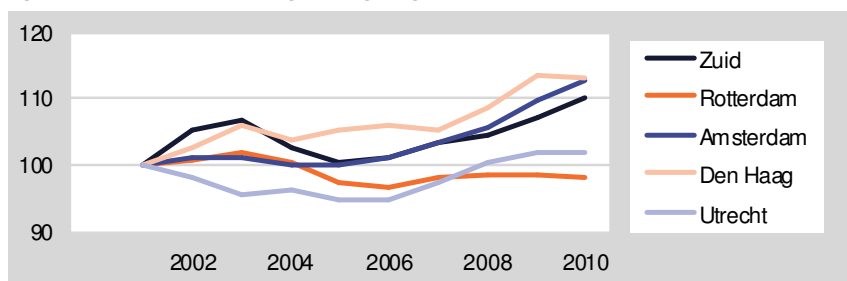
Figuur 12-11 22-jarigen met een startkwalificatie*

Bron: Onderwijspositie (JOS/COS) * als aandeel van de gehele leeftijdsgroep 22-jarigen

Het aandeel 22-jarigen met een startkwalificatie is toegenomen. In **Zuid** is het aandeel lager dan in de rest van Rotterdam.

Figuur 12-12 Ontwikkeling werkgelegenheid* (index 2001=100)

Bron: Bedrijvenregisters, OenS-afdelingen grote gemeenten * werkzame personen 12 uur en meer

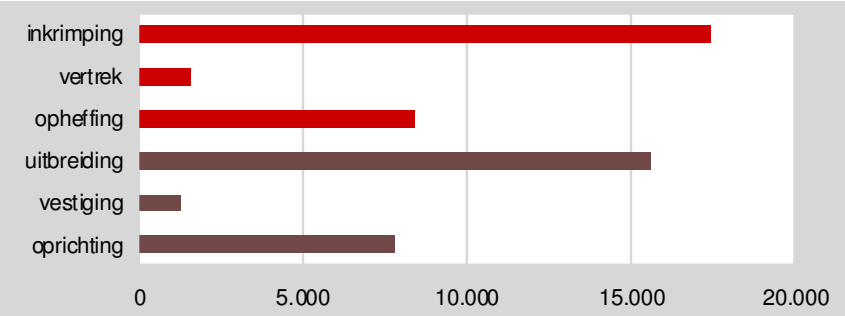
De werkgelegenheid is in Rotterdam ten opzichte van 2001 licht gedaald. Den Haag en Amsterdam vertonen een forse groei. Op **Zuid** groeit de werkgelegenheid in tegenstelling tot gemiddeld in Rotterdam.

Op stedelijk niveau groeit de werkgelegenheid in de periode 2009-2011 met name in de sectoren gezondheids- en welzijnszorg en de horeca. Afname van de werkgelegenheid doet zich vooral voor in de sectoren bouwnijverheid, vervoer, opslag en communicatie, zakelijke dienstverlening en financiële instellingen.

Op **Zuid** groeit de werkgelegenheid in de sectoren zakelijke dienstverle-

ning, gezondheids- en welzijnszorg en openbaar bestuur. Krimp is er in de sectoren bouwnijverheid, vervoer, opslag en communicatie en de industrie.

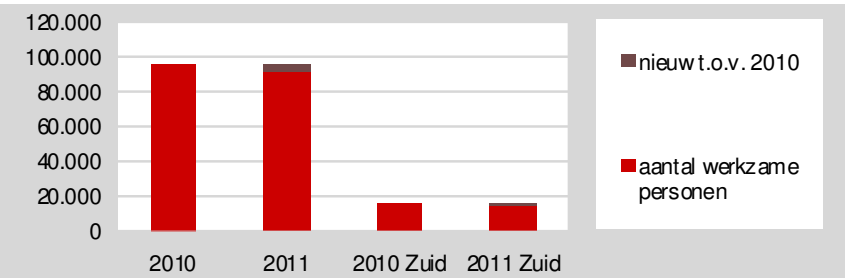
Figuur 12-13 Mutatie werkgelegenheid door groei en krimp, vestiging en vertrek van aantal bedrijfsvestigingen, 2010

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Gedurende 2010 is de werkgelegenheid met bijna 2.800 werkzame personen afgenomen. De opheffing, inkrimping en het vertrek van bedrijven kost meer banen dan dat er terugkomen door oprichting, uitbreiding en vestiging van bedrijven. Op [Zuid](#) is de werkgelegenheid in 2010 met 7 honderd werkzame personen afgenomen.

Figuur 12-14 Ontwikkeling werkgelegenheid in het MKB, periode 1 januari 2010 – 1 januari 2011

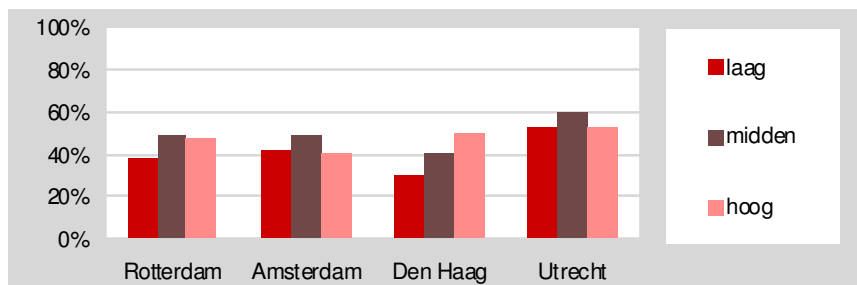

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Gedurende het jaar 2010 is de werkgelegenheid in het MKB vrijwel ge-

lijk gebleven. Iets minder dan een vijfde deel van de werkgelegenheid is te vinden op Zuid. Ook hier is de omvang van de werkgelegenheid in het MKB vrijwel gelijk.

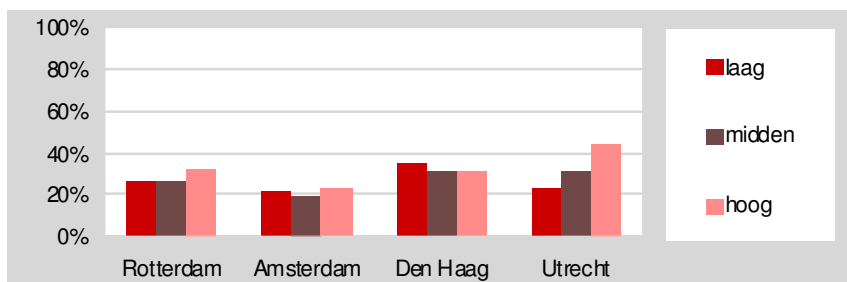
Figuur 12-15 Percentage inkomende pendelaars* (werkt in de stad en woont elders) naar opleiding, 2011

Bron: Enquête Beroepsbevolking (CBS) * percentage van totaal aantal werkenden

De helft van de werkenden in Rotterdam woont niet in Rotterdam. In vergelijking met Amsterdam is het percentage hoogopgeleide inkomende pendelaars hoger.

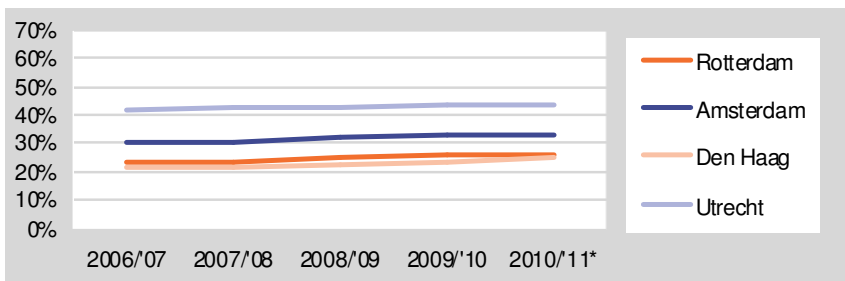
Figuur 12-16 Percentage uitgaande pendelaars* (woont in de stad en werkt elders) naar opleiding, 2011

Bron: Enquête Beroepsbevolking (CBS) * percentage van totaal aantal wonend in de stad

Drie op de tien werkende Rotterdammers heeft een baan buiten de gemeente Rotterdam. Dit aandeel uitgaande pendelaars is iets hoger dan in Amsterdam.

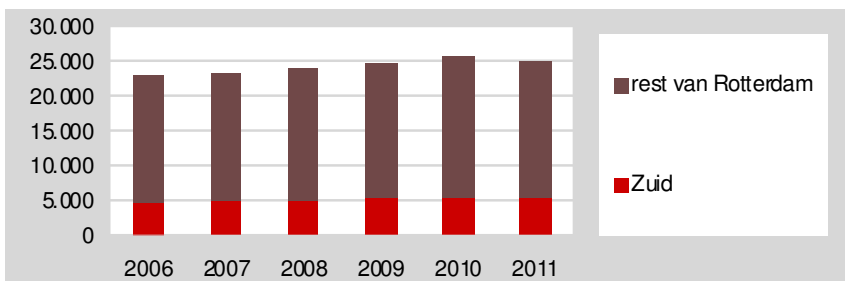
Figuur 12-17 Studenten HBO en universiteit als aandeel van de bevolking van 17 tot en met 27 jaar

Bron: CFI en GBA, COS *voorlopig cijfer

In Rotterdam en Den Haag wonen verhoudingsgewijs minder studenten dan in Amsterdam en Utrecht.

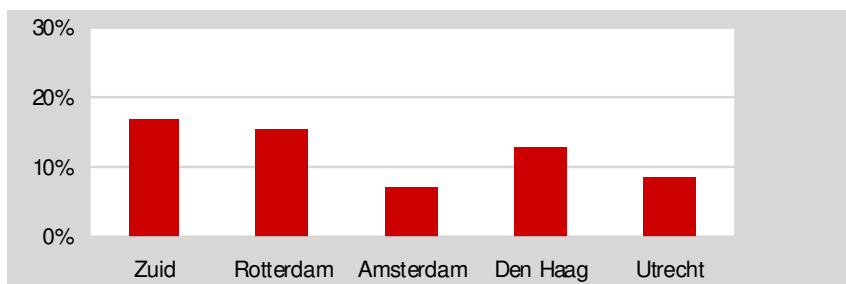
Figuur 12-18 Aantal bedrijfsvestigingen

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

In Rotterdam zijn er ruim 25 duizend bedrijfsvestigingen. Iets meer dan een op de vijf is te vinden op Zuid. Zowel op Zuid als in de rest van Rotterdam is het aantal bedrijfsvestigingen in 2010 afgenomen. Daarvoor was er sprake van een toename.

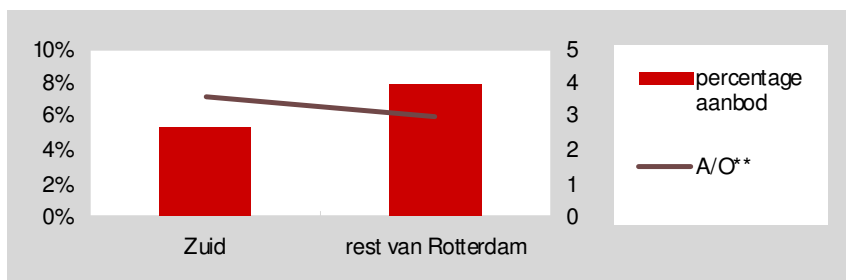
Figuur 12-19 Leegstand winkels, 2011

Bron: Koopstromenonderzoek (Locatus, bewerking I&O research)

Leegstand van winkels komt in Rotterdam vaker voor dan in de andere grote steden, in **Zuid** net iets vaker.

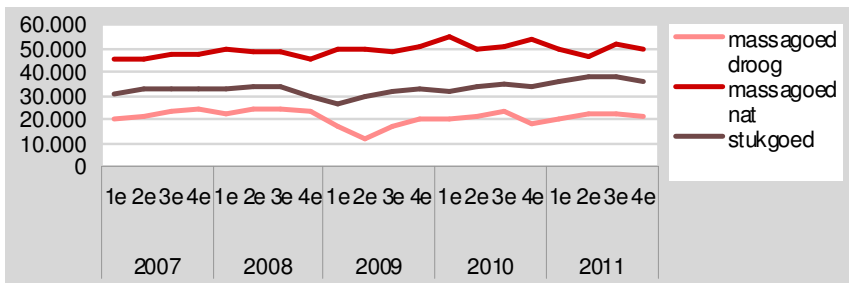
Figuur 12-20 Aanbod bedrijfsruimte*, 2012

Bron: Navigator werklocaties Rotterdam * als percentage van de totale voorraad (in m²), ** verhouding tussen aanbod en gemiddelde opname (in m²)

Het aanbod bedrijfsruimte is op **Zuid** lager dan in de rest van Rotterdam. De verhouding tussen aanbod en gemiddelde opname (A/O) is op **Zuid** iets hoger dan de wenselijke ratio van 3. In de rest van Rotterdam is dit precies 3.

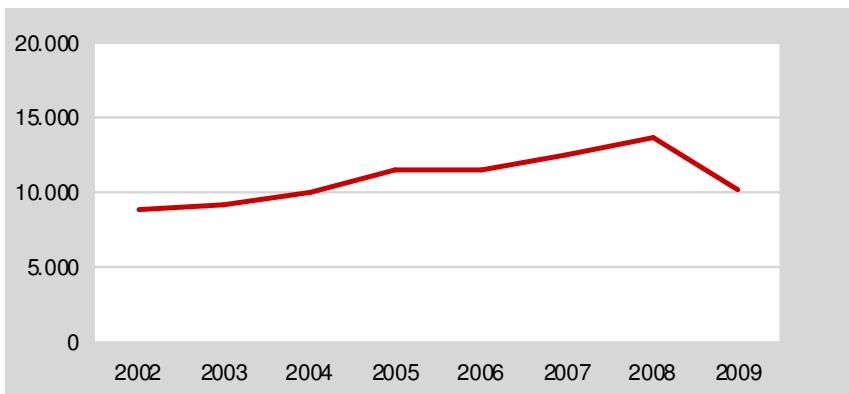
Figuur 12-21 Overslag Rotterdamse haven per kwartaal, bruto gewicht (X 1.000 ton)

Bron: Havenbedrijf Rotterdam N.V.

In het vierde kwartaal van 2011 is de overslag in de Rotterdamse haven even hoog als in het vierde kwartaal 2010. De overslag over het gehele jaar is iets hoger dan in 2010.

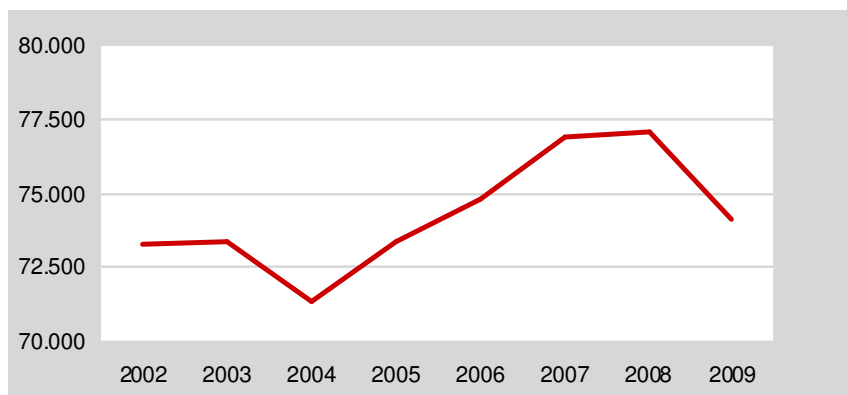
Figuur 12-22 Directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde (X mln euro)

Bron: Nationale Havenraad

De direct zeehavengerelateerde toegevoegde waarde is na stijging sinds 2002 in 2009 gedaald.

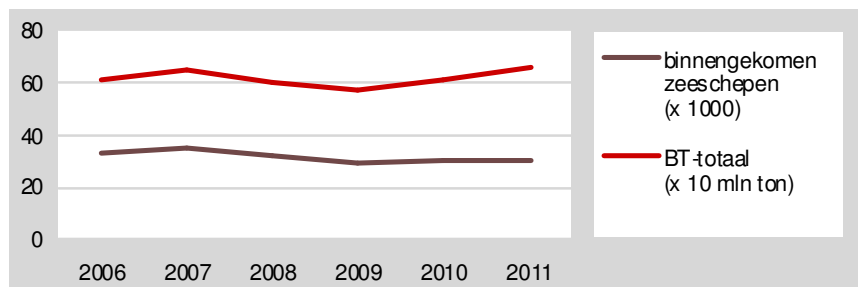
Figuur 12-23 Aantal werkzame personen in zeehavengerelateerde sectoren in Rijnmond

Bron: Nationale Havenraad

De werkgelegenheid in zeehavengerelateerde sectoren in Rijnmond daalt in 2009 na een periode (2004-2008) van stijging.

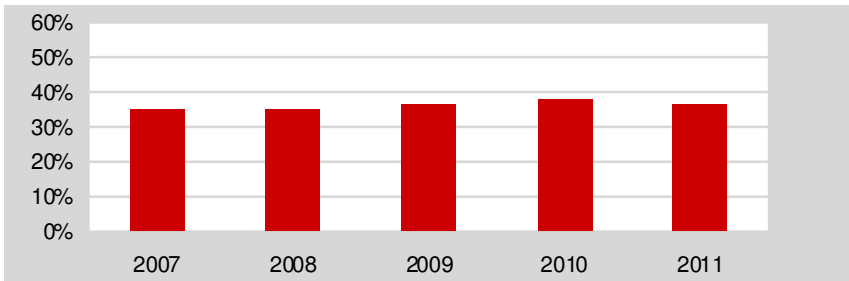
Figuur 12-24 Aantal zeeschepen in Rotterdam met totale BT (Bruto Tonnage) totale overslag

Bron: Havenbedrijf Rotterdam N.V.

Het Bruto Tonnage overslag is in 2010 én in 2011 gestegen. Daarvoor was er sprake van een daling (sinds 2007). Het aantal binnengekomen zeeschepen in 2011 is gelijk aan het aantal in 2010.

**Figuur 12-25 Aandeel Rotterdamse haven in totale goederenoverslag
Hamburg-le Havre range**

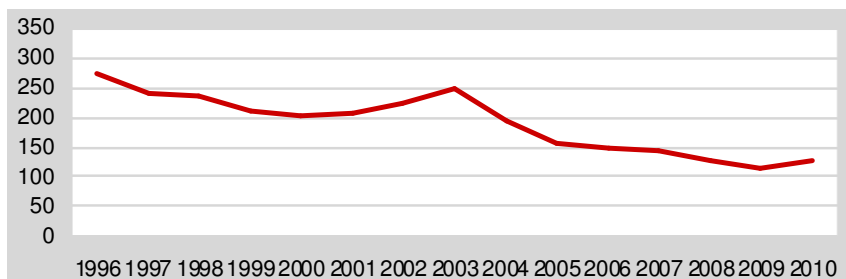

Bron: Havenbedrijf Rotterdam N.V.

In 2011 is het aandeel Rotterdamse haven in de totale goederenoverslag Hamburg-le Havre range iets lager dan het jaar ervoor. De Hamburg-Le Havre range bestaat uit de zeehavens Hamburg, Bremen, Wilhelmshaven, Amsterdam, Rotterdam, Vlissingen, Terneuzen, Antwerpen, Gent, Zeebrugge, Duinkerken en Le Havre.

13 Milieu en duurzaamheid

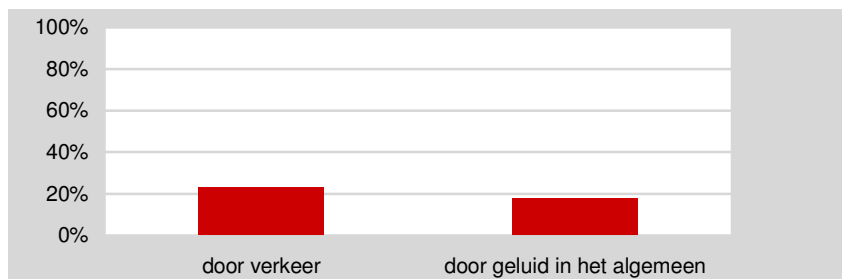
Figuur 13-1 Vervroegde sterfgevallen door fijn stof in de regio Rijnmond

Bron: MSR, DCMR

Het geschatte aantal vervroegde sterfgevallen door fijn stof in de regio Rijnmond is in 2010 hoger dan in 2009. Hiermee is de daling van het aantal sterfgevallen vanaf 2003 ten einde gekomen.

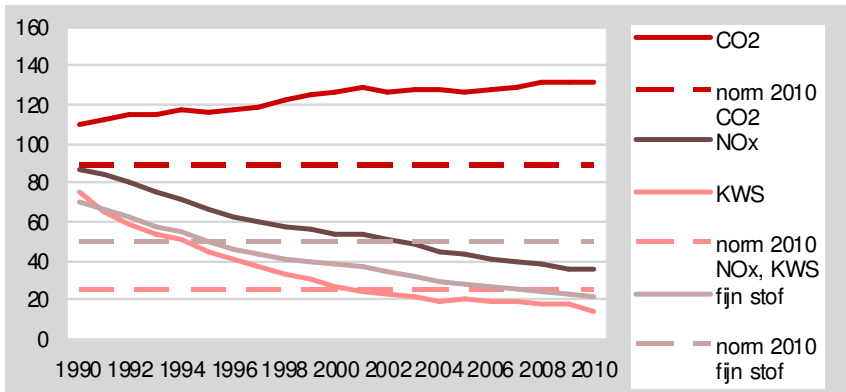
Figuur 13-2 Aandeel Rotterdammers dat (enige tot veel) geluidshinder ondervindt in de woning, 2011

Bron: Omnibusenquête (COS)

Bijna een kwart van de Rotterdammers ondervindt enige tot veel geluidshinder van het verkeer en bijna een vijfde deel van geluid in het algemeen.

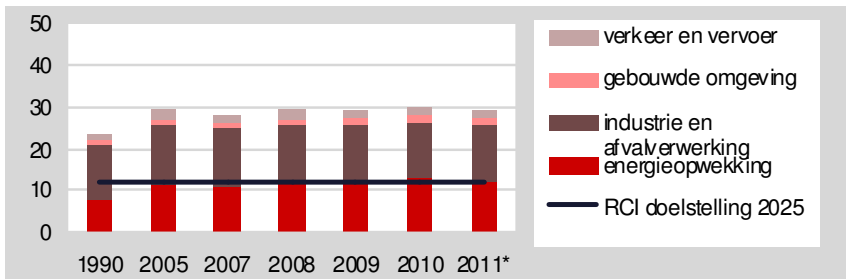
Figuur 13-3 Uitstoot wegverkeer in de regio Rijnmond, index (1986=100)

Bron: DCMR

De uitstoot van CO₂ door wegverkeer stijgt sinds 1990 en blijft ruim boven de norm 2010. Ook de uitstoot van NO_x blijft ondanks de daling ruim boven de norm. De norm is wel behaald voor koolwaterstoffen (KWS) en fijn stof.

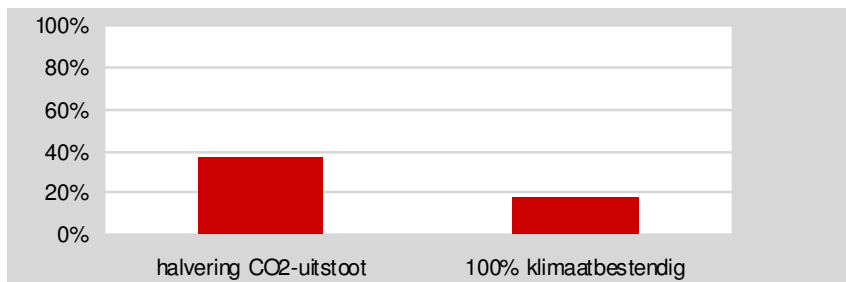
Figuur 13-4 Emissie CO₂ in Mton naar veroorzaker

Bron: DCMR, voorlopig cijfer

De emissie CO₂ is in de Rotterdamse regio hoger dan de RCI doelstelling 2025.

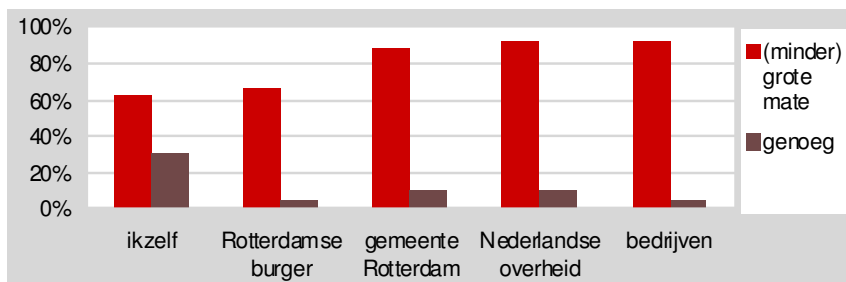
Figuur 13-5 Bekendheid Rotterdammers met hoofddoelen klimaatverandering, 2012

Bron: Omnibusenquête (COS)

Bijna twee op de vijf Rotterdammers is bekend met het hoofddoel klimaatverandering de CO₂-uitstoot te halveren, één op de vijf met het doel 100% klimaatbestendig. De bekendheid is niet toegenomen ten opzichte van 2011.

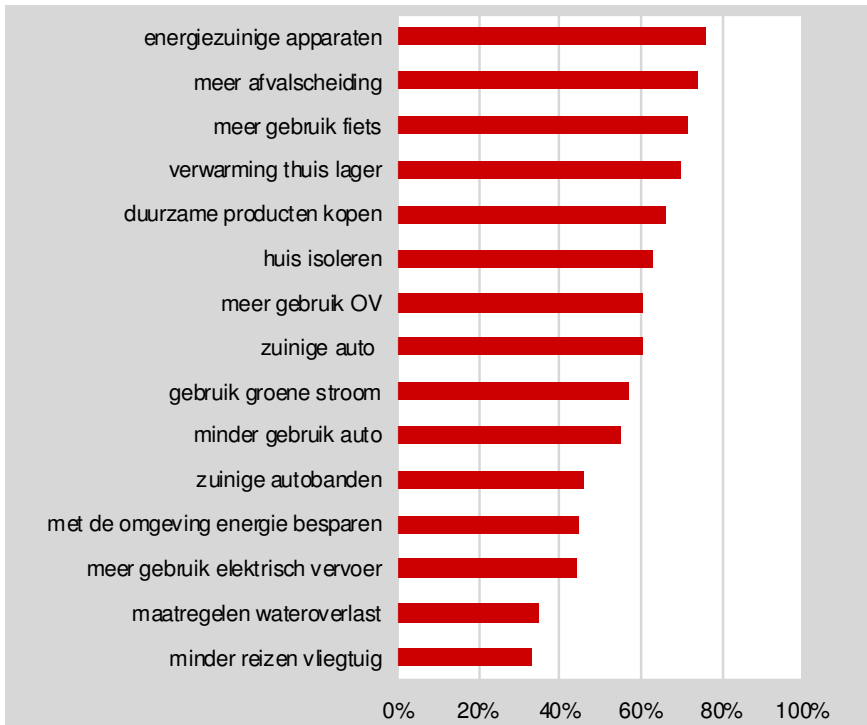
Figuur 13-6 Wie moet maatregelen nemen tegen klimaatverandering en wie doet dat al genoeg, 2012

Bron: Omnibusenquête (COS)

De Rotterdammers vinden dat vooral de overheid en bedrijven maatregelen moeten nemen tegen klimaatverandering.

Figuur 13-7 Bereidheid van Rotterdammers maatregelen te nemen tegen klimaatverandering, 2012

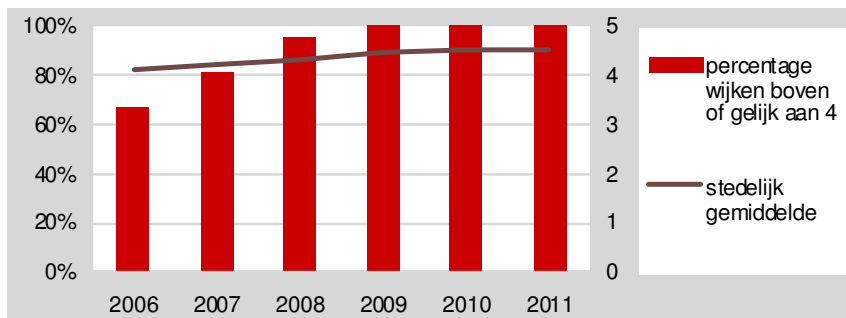

Bron: Omnibussenquête (COS)

De bereidheid om maatregelen te nemen tegen klimaatverandering is het kleinst wanneer het gaat om minder reizen met het vliegtuig en het nemen van maatregelen tegen wateroverlast.

14 Fysiek beheer van de stad

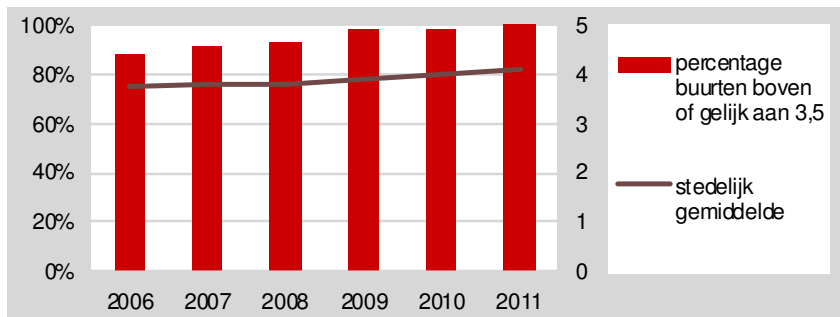
Figuur 14-1 Productnormering schoon: percentage CBS-buurtten 4 of hoger ten opzichte van het totaal aantal CBS-buurtten en het stedelijk gemiddelde

Bron: ROTEB

De productnormering schoon van alle buurten is sinds 2009 4 of hoger.

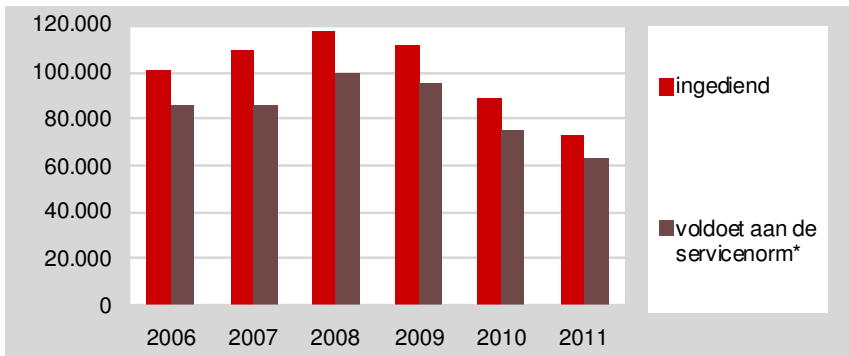
Figuur 14-2 Productnormering heel: percentage CBS-buurtten 3,5 of hoger ten opzichte van het totaal aantal CBS-buurtten en het stedelijk gemiddelde

Bron: Gemeentewerken

In 2011 is de productnormering heel in alle buurten boven de 3,5. Het stedelijk gemiddelde stijgt.

Figuur 14-3 Meldingen buitenruimte

Bron: Gemeentewerken, Burgerjaarverslag *melding is binnen drie dagen afgehandeld of in behandeling genomen

Na 2008 daalt het aantal meldingen buitenruimte. Van deze meldingen is 87 procent binnen drie werkdagen afgehandeld of in behandeling gezet. Dit is twee procentpunten minder dan in 2010.

